

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI

KATMA DEĞER VERGİSİ
ve
UYGULANMASI HALİNDE
BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE
FİNANSMAN ETKİSİ

Emin Halûk AYHAN
(Uzmanlık Tezi)

Yıllık Programlar ve Finansman Dairesi

ANKARA 1983

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI

KATMA DEĞER VERGİSİ
ve
UYGULANMASI HALİNDE
BEŞİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE
FİNANSMAN ETKİSİ

Emin Halûk AYHAN
(Uzmanlık Tezi)

Yıllık Programlar ve Finansman Dairesi

ANKARA 1983

Bu Çalışma Devlet Planlama Teşkilatının görüşlerini yansıtmaz. Sorumluluęu yazarına aittir. Yayın ve referans olarak kullanılması Devlet Planlama Teşkilatının iznini gerektirmez; İnternet adresi belirtilerek yayın ve referans olarak kullanılabilir. Bu e-kitap, <http://ekutup.dpt.gov.tr/> adresindedir.

Elektronik olarak, 1 adet pdf dosyası üretilmiştir. Basılmamış Uzmanlık Tezi.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sahife No :</u>
GİRİŞ	1-2
BİRİNCİ BÖLÜM	
DOLAYLI VERGİLER	
I- KAMU MALİYESİNDE DOLAYLI VE DOLAYSIZ VERGİ AYIRIMI	3
II- SATIŞ VERGİLERİ	4-8
A.Özel Satış Vergileri	4
B.Genel Satış Vergileri	4-6
İKİNCİ BÖLÜM	
KATMA DEĞER VERGİSİ TEORİSİ	
I- KATMA DEĞER	7-8
A.Katma Değer Unsurları	7
B.Katma Değerin Hesaplanması	7-8
II- KATMA DEĞER VERGİSİNİN TANIMI VE TARİHÇESİ	8-9
III- KATMA DEĞER VERGİSİNİN ÖZELLİKLERİ	9
IV- KATMA DEĞER VERGİSİNİN TÜRLERİ	9-12
A.Sermaye Mallarına İndirim Tanıyan Türü	10-11
B.Sermaye Mallarına İndirim Tanımayan Türler	11-12
V- KATMA DEĞER VERGİSİNİN HESAPLAMA YÖNTEMLERİ	12-17
A.Toplama ve Çıkarma Metodları	13
B.Vergi Dahil ve Hariç Metodlar	13-14
C.Dolaylı ve Dolaysız Metodlar	14-17
VI-KATMA DEĞER VERGİSİNİN ETKİLERİ	18-22
A.Özel Tasarruflara Etkisi	18
B.Yatırımlara Etkisi	19
C.Teknoloji ve Verimliliğe Etkisi	19-20
D.Gelir Dağılımına Etkisi	20-21
E.Fiyatlara Etkisi	21
F.Hizmet Sektörüne Etkisi	22
G.Dış Ticaret Üzerine Etkisi	22
VI- AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞUNDA KATMA DEĞER VERGİSİ	22-29
A.Katma Değer Vergisi Nispetleri	23
B.AET Ülkelerinde Katma Değer Vergisi Tahsilatı	23-24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATMA DEĞER VERGİSİNİN
TÜRK VERGİ SİSTEMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

I- TÜRK VERGİ SİSTEMİNİN YAPISI	30
II- TÜRKİYE'DE KATMA DEĞER VERGİSİNDE GEÇİŞİ ZORUNLU KILAN NEDENLER	30-34
A. Ekonomik Nedenler	32-33
B. Mali Nedenler	33-34
III- TÜRKİYE'DE KATMA DEĞER VERGİSİ ÇALIŞMALARI	34
IV- MEVCUT TASARININ ANALİZİ	34-37
A. Vergiye Tabi İşlemler	35-36
B. Vergilendirme Usulleri	36
C. Vergilendirme Dönemi .	36
D. Kaldırılan Hükümler	37

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

V. B.Y.K.P. DÖNEMİNDE KATMA DEĞER VERGİSİNİN UYGULANMASI
HALİNDE SAĞLAYACAĞI FİNANSMAN

I- GAYRİ SAFİ HASILA TÜRÜ UYGULANMASI HALİNDE	38-41
A. Gayri Safi Hasıla Türü Uygulanması Halinde	38-40
B. Gayri Safi Hasıla Türü Uygulamada İhracat ve Kamu Hizmetlerinin Muaf Olması Halinde	40-41
II- GELİR TÜRÜ UYGULANMASI HALİNDE	41-42
A. Gelir Türü Uygulanması Halinde	41
B. Gelir Türü Uygulamada İhracat ve Kamu Hizmetlerinin Muaf Olması Halinde	41-42
III- TÜKETİM TÜRÜ UYGULANMASI HALİNDE	42-43
A. Tüketim Türü Uygulanması Halinde	42
B. Tüketim Türü Uygulamada İhracat ve Kamu Hizmetlerinin muaf olması Halinde	42-43
IV- KATMA DEĞER VERGİSİ TASARISININ UYGULANMASI HALİNDE	43
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	44-45
TABLolar	46-57
ABSTRACT	58-59
YARARLANILAN KAYNAKLAR	60-61

TABLOLAR

	<u>Sahife</u>
1. Katma Değer Vergisi Uygulamasında Birden Fazla Oran Kullanılması Halinde Dolaylı ve Dolaysız Usullere Göre Hesaplanması	17
2. AET Ülkelerinde Katma Değer Vergisi Yürürlük Tarihleri ve Nispetleri	24
3. AET Ülkelerinde Katma Değer Vergisi Tahsilatı	26
4. AET Ülkelerinde Toplam Vergi Gelirleri Tahsilatı	26
5. AET Ülkelerinde Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	26
6. AET Ülkelerinde Katma Değer Vergisi Tahsilatlarının Toplam Vergi Gelirleri Tahsilatı İçindeki Payı	27
7. AET Ülkelerinde Toplam Vergi Gelirleri Tahsilatlarının Gayri Safi Yurt İçi Hasıla İçindeki Payları	27
8. AET Ülkelerinde Katma Değer Vergisi Tahsilatlarının Gayri Safi Yurt İçi Hasıla İçindeki Payları	27
9. AET Ülkelerinde Katma Değer Vergisi Tahsilatları Yıllık Artış Oranları	28
10. AET Ülkelerinde Toplam Vergi Gelirleri Tahsilatları Yıllık Artış Oranları	28
11. AET Ülkelerinde Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Yıllık Artış Oranları	28
12. AET Ülkelerinde Katma Değer Vergisi Tahsilatlarının Toplam Vergi Gelirleri Tahsilatına Esnekliği	29
13. AET Ülkelerinde Katma Değer Vergisi Tahsilatlarının Gayri Safi Yurt İçi Hasılaya Esnekliği	29
14. AET Ülkelerinde Toplam Vergi Gelirleri Tahsilatının Gayri Safi Yurt İçi Hasılaya Esnekliği	29
15. Toplam Vergi Gelirleri	31
16. Vergi Gelirlerinin Dağılımı	31
17. Vergi Gelirleri Yıllık Artış Oranları	31
18. Vergi Gelirlerinin Gayri Safi Milli Hasıla İçindeki Payları	31
19. Gayri Safi Hasıla Türü Katma Değer Vergisi Uygulamasında Sektörler İtibariyle Katma Değer Vergisi (1983 Yılı , 64 Sektörlü)	46
20. Gayri Safi Hasıla Türü Katma Değer Vergisi Uygulamasında Sektörler İtibariyle Katma Değer Vergisi (1983 Yılı. 64 Sektörlü)	47

Sahife

21. Gayri Safi Hasıla Türü Katma Değer Vergisi Uygulamasında Sektörler İtibariyle KatmaDeğer Vergisi (1983 Yılı, 9 Sektörlü)	48
22. Gayri Safi Hasıla Türü Katma Değer Vergisi Uygulamasında Vergi Miktarı (1988 Yılı, 9 Sektörlü)	49
23. Gayri Safi Hasıla Türü Katma Değer Vergisi Uygulamasında Sektörler İtibariyle KatmaDeğer Vergisi (1983 yılı, 64 Sektörlü, İhracat ve Kamu Hizmetleri Muaf)	50
24. Gayri Safi Hasıla Türü Katma Değer Vergisi Uygulamasında Sektörler İtibariyle Katma Değer Vergisi (1988 Yılı, 64 Sektörlü, İhracat ve Kamu Hizmetleri Muaf)	51
25. Gayri Safi Hasıla Türü Katma Değer Vergisi Uygulamasında Vergi Miktarı (1983 Yılı, 9 Sektörlü, İhracat ve Kamu Hizmetleri Muaf) •	52
26. Gayri Safi Hasıla Türü Katma Değer Vergisi Uygulamasında Vergi Miktarı (1988 Yılı 9 Sektörlü, İhracat ve Kamu Hizmetleri Muaf)	53
27. Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Bileşimi	54
28. 1983 Yılı Sabit Sermaye Yatırımları	54
29. Sabit Sermaye Yatırımları ve Makina Teçhizat Payları (1979-1988)	54
30. 1983 Yılında Tasarının Uygulanması Halinde Matrahtan Düşülecek Miktarlar	55
31. 1988 Yılında, Tasarının Uygulanması Halinde Matrahtan Düşülecek Miktarlar	55
32. Katma Değer Vergisi Uygulaması Halinde Kalkacak Vergilerin Tahsilat Miktarları (1973-1983)	56
33. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Katma Değer Vergisi Türlerine Göre Tahsilat Miktarları	57

KISALTMALAR

AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
B.B.Y.K.P.	: Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
G.S.M.H.	: Gayri Safi Millî Hasıla
G.S.Y.İ.H.	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
KDVT	: Katma Değer Vergisi Tahsilatı
TVGT	: Toplam Vergi Gelirleri Tahsilatı

GİRİŞ

Çağdaş devletin fonksiyonları giderek artmakta ve değişmektedir. Günümüzde devletler rejimlerine olursa olsun, klâsik fonksiyonları yanında iktisadi, mali ve sosyal görevler üstlenmek zorunda kalmışlardır.

Devletler gerek klasik, gerekse diğer fonksiyonlarını ifa edebilmek için bir takım harcamalar yapmak zorundadırlar. Devletlerin yapacağı bu harcamaları karşılayabilmesi için yeterli gelir kaynaklarına sahip olması gerekir. Bugün devletin en önemli gelir kaynağı vergilerdir. Devletin yatırım gücüne dayanarak topladığı vergiler gelir, harcama ve servet üzerinden alınmaktadır .

Türkiye'de de vergilerin tasnifinin değişik şekillerde yapılması mümkün olmakla beraber gelir, üretim ve tüketim üzerinden alınan dolaylı vergiler ağırlık taşımaktadır.

Türkiye'de uygulanan Gider Vergileri'nin, maliyetleri etkilemesi nedeniyle üretici ve tüketicilerini etkilediği bir gerçektir. Gider vergileri üretim üzerinden alınan istihsal vergilerini ihtiva etmekte.ancak üretim üzerindeki olumsuz etkileri bertaraf edilememektedir.

Üretim yapan işletmelerin maliyetlerini arttırması nedeniyle işletmelerin finansman problemini ortaya çıkarmaktadır. Kalkınmakta olan ülkemizde finansman darboğazını yaşayan işletmeler üzerinde ikinci bir etki ortaya çıkmış olmaktadır.

Diğer taraftan Gelir ve Kurumlar vergisi nispetlerindeki negatif değişmeler ve yeniden değerlendirme sebebiyle kısa dönemde meydana gelecek vergi kayıpları Beşinci Plan Dönemin'de kaynak problemini de beraberinde getirecektir. Dolayısıyla yeni kaynaklara yönelmek veya mevcut kaynaklardan daha çok yararlanılması yoluna gidilmek zorunda kalınacaktır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ileri bir vergi niteliği gösteren katma değer vergisine geçiş çalışmalarına başlanması, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda uygulamaya geçilmesi .Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da katma değer vergisine geçiş için gider vergilerinin tabanının genişletilmesi öngörülmekle beraber uygulama safhasına geçilmesi mümkün olamamıştır.¹

¹ İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT, (1968-72) s.109
Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT, (1973-77) s.875
Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT, (1979-83) s.263

Türkiye'de uzun yıllar kamuoyunda incelenen ve tartışılan katma değer vergisi tekrar gündeme gelmiştir. Bir kaç kez hazırlanan Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısı son olarak Danışma Meclisine sevk edilmiş ve Malî İşler Komisyonu'nda incelenerek son şeklini almıştır.

Yukarıda belirttiğimiz nedenler dolayısıyla çalışmanın ilk bölümünde kısaca dolaylı ve dolaysın vergi ayırımı ele alınarak satış vergileri incelenecektir. İkinci bölümde katma değer vergisi teorik olarak incelenerek katma değer, katma değer vergisinin türleri, özellikleri, hesaplama yöntemleri, etkileri, AET ülkelerindeki uygulama sonuçları ele alınacaktır. Üçüncü bölümde Türk vergi sistemine kısaca değinilerek katma değer vergisine geçişi zorunlu kılan nedenlere değinildikten sonra mevcut son tasarı ana hatları ile gözden geçirilecektir. Dördüncü bölümde ise mevcut üretim üzerinden alınan vasıtalı vergilerin uygulamadan kaldırıldığı ve Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısı uygulandığı takdirde V. Plân döneminde sağlayacağı katma değer vergisi tahsilatı, teorik olarak incelenen türlere göre hesaplanacaktır. Ayrıca mevcut tasarımın uygulaması halinde tahsilat miktarı tesbit edilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DOLAYLI VERGİLER

I- Kamu Maliyesinde Dolaylı ve Dolaysız Vergi Ayırımı

Ülkelerin ekonomik yapıları sanayileşmeleri sonucu değişirken, vergi bireylerin günlük yaşantılarını ve tüm ekonomiyi devamlı bir şekilde etkilemektedir. Ekonomik yapıda meydana gelen değişiklikler ile birlikte vergilerin yapıları da değişmekte, ülkeler vergileme yöntemlerini ve vergi sistemi için belirledikleri amaçları tekrar inceleyerek gözden geçirmek zorunda kalmaktadırlar.

Çeşitli ülkelerde vergilerin konuları farklılık ve benzerlik göstermekle birlikte; Vergileme ve iktisadi gelişme konusundaki tartışmaların çoğu farklı gelişme aşamalarını karakterize eden vergi yapıları üzerinde yoğunlaşmaktadır." ¹

Vergilerin değişik şekillerde tasnifi yapılmakla birlikte tasnifin yapılmasındaki amaç, belirlenen sosyo ekonomik hedeflere ulaşılmasında vergiden daha etkin bir şekilde istifade edilmesidir. Dolaylı ve dolaysız vergi tasnifi Maliye Literatüründe hâlâ önemini korumaktadır. Dolaysız vergiler, gelir ve kurumlar vergisi gibi kâr üzerinden alınan vergilerle servet üzerinden, alınan vergilerdir. Dolaylı vergiler ise üretim, tüketim, satış ve dış ticaret üzerinden alınan vergileri kapsamaktadır.

Ülkeler sosyo-ekonomik yapılarına göre vergi gelirlerini dolaylı ve dolaysız ağırlıklı vergilerden karşılamaktadırlar. Gelişmiş ülkeler de kazanç üzerinden alınan dolaysız vergiler ağırlık taşıırken gelişmekte olan ülkelerde dolaylı vergiler önem taşımaktadır. Dolaylı vergiler uygulama kolaylığı nedeniyle gelişmekte olan ülkelerde tercih nedeni olmaktadır. Geleneksel toplumlarda, para ekonomisine girilmemiş olması nedeniyle yurt içi dolaylı vergiler önemli bir paya sahip değildir. Bu dönemlerde bir kaç maddeyi içeren özel tüketim vergileri ön planda bulunmaktadır. "Geleneksel toplumdan ayrılmayla beraber genel istihlak, özel istihlâk ve muamele vergilerinin önemi giderek artmaktadır."²

¹ Jeffrey Ownes "OECD İçindeki Sanayileşmiş ve Sanayileşmekte olan Ülkelerin Vergi Sistemlerinin Uluslararası Karşılaştırılması." Vergi Reformları Kongresi Tebliğ ve Yorumları, İstanbul, Met/er Matbaası,1981 , s. 245.

² Fethi Heper, Toplumsal Yapı İle Vergi Yapısı Arasındaki İlişkiler, Eskişehir, İ.T.İ.A. Basımevi, 1981, s.41

Konumuzun katma değer vergisi olması dolayısıyla satış vergilerini inceleyeceğiz.

II- Satış Vergileri

A. Özel Satış Vergileri

"Üretimden ya da üretimini belli bir aşamasından genel olarak alınmayıpta tek tek belirtilen bazı ürün ya hizmetlerden alınan vergilere özel satış vergileri denir."³

Özel satış vergileri finansman temin etme amacı dışında, talebi kontrol edilmek istenen mallara uygulanır.

Gümrük Vergileri ile alışkanlık yapan maddeler üzerinden alınan vergiler de özel satış vergisi kategorisine dahil edilebilir. Ancak özel satış vergilerinin uygulama alanının çok genişlemesi halinde genel satış vergilerine dönüşmesi söz konusudur.

Geleneksel toplumlarda uygulama kolaylığı nedeniyle özel satış vergileri daha çok tercih nedeni olmaktadır.

B- Genel Satış Vergileri

Genel satış vergileri toplu ve yayılı şekilde uygulanmaktadır. Genel satış vergisine konu olabilecek mal ve hizmetlerin çok sayıda olması uygulamada çeşitli güçlüklerle sebep olmaktadır.

Bu tür vergilerin, geleneksel toplumdan geçiş toplumuna doğru geçen toplumlarda uygulama imkanı artmakta ve bu ülkelerin toplam vergi gelirlerinde önemli yer tutmaktadır.

³ Kenan Bulutoğlu, Kamu Ekonomisine Giriş, İstanbul, Sermet Matbaası,1977, s. 406.

1. Yayılı Satış Vergileri

Yayılı satış (muamele) vergilerinde vergiye tabi bütün mallar üretim, tüketim zincirinin her aşamasında ayrı ayrı vergilendirilmektedir. Yayılı muamele vergilerinde düşük bir vergi nisbeti ile fazla vergi toplamak mümkün olur. "Her üretim ve dağıtım aşamasında alınmaları sebebiyle vergi etkisini bütün teşebbüsler üzerinde gösterdiğinden yalnız bir kısım teşebbüs grubu üzerinde baskı yaratmaz.."4

Yayılı muamele vergilerinin bazı sakıncaları da vardır. İlk aşamada vergilerin bir malın, vergisi ikinci ve diğer asamalardaki işlemler nedeniyle ilk vergiyi matrah içinde muhafaza etmektedir. Dolayısıyla ilk aşamada alınan vergi diğer aşamalarda matraha girmekte ve mükerrer vergileme ortaya çıkmaktadır. Sonuçta firmalar dikey entegrasyona gitmekte ve ihtisaslaşma engellenmektedir. Dikey entegrasyona giden işletmeler ödemek zorunda kalacakları vergiden kurtularak daha ucuz maliyetle üretim yapabildiklerinden haksız rekabet ortaya çıkmaktadır.

Yayılı muamele vergileri ihracaatı da menfi yönde etkilemektedir. Ancak ihraç edilen malın son aşamasındaki vergi miktarı tesbit edilebilmektedir. Vergi iadesi uygulaması söz konusu olsa bile ihracat tam olarak vergiden muaf tutulamamaktadır.

2. Toplu Satış Vergileri

Toplu satış, vergileri üretim, tüketim süresinde yalnız bir defa alınan vergilerdir. Alındıkları aşamaya göre adlandırılırlar. Toplu satış vergileri ya yılı satış vergilerinin olumsuz etkilerinden kaçınmak amacıyla uygulanmış ve geliştirilmiştir.

Toplu satış vergilerini uygulama şekilleri itibariyle dört şekilde inceleyebiliriz.

a. İstihsal Vergisi

Üretimin ilk aşamasında ürün satışı üzerinden alınır. Verginin mükellef sayısının az olması nedeniyle idare ve denetim kolaylığı sağlar. Özellikle az gelişmiş ülkelerde bu tür üretim yapan firmaların az oluşu bu ülkelerdeki vergi idaresinin zayıf olması nedeniyle idareye kolaylık sağlamaktadır.

Vergi matrahının dar olması vergi nisbetinin yüksek tutulmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerde işletmelerin finansman ihtiyacının daha fazla artmasına neden olmaktadır. İşletmeler verginin olmadığı alanlara yatırım yapmakta veya dikey entegrasyona yönelmektedirler,

b. İlk İstihsal Vergisi

Enerji vergisi ya da ilk madde vergisi şeklinde uygulanması öngörülmuş bulunan bu vergiyi, şimdiye kadar gerçekleştirmek mümkün olamamıştır.

Enerji vergisinin dar kapsamlı olması nedeniyle uygulamada kolaylık sağlayacağı düşünülebilir. Ayrıca Enerji her mamulün girdisinde yer almaktadır. Ancak böyle bir verginin her mamulün fiyatını artırması kaçınılmazdır.

c. Toptan Satış Vergisi

Toptan satış vergisinin nisbeti istihsal vergisine göre daha düşüktür. Mükellef sayısı ise daha fazladır. Malların toptancıdan perakendeciye intikalinde tahsil edilir. Bu verginin mükellefleri nispeten düzenli belge ve kayıt tutanlardır. Bu bakımdan idareye tahsilat ve denetim açısından kolaylık sağlar.⁵

Küçük perakendecilere nazaran, ilk imalâtçıdan mal alan büyük perakendecilerin lehine bir takım avantajları vardır.

⁴ Akif Erginay, Kamu Maliyesi, Ankara, Sevinç Matbaası, 1979, s.123.

⁵ Halil Nadaroğlu, Kamu Maliyesi Teorisi, İstanbul, Sermet Matbaası, 1978, s.401.

d. Perakende Satış Vergisi

Perakende satış vergisinin özelliği malların perakende satışlar esnasında vergilendirilmeleridir. Satış vergisi uygulamasında mükellef sayısı fazla olacağından verginin idare ve denetimi güçleşmektedir. Özellikle az gelişmiş ülkelerde mübadelenin üretici ve tüketici arasında cereyan etmesi bu verginin hasılatının düşmesine neden olmaktadır.

Perakende satış vergisinde vergi matrahının geniş olması verginin nispetinin düşük tutulabilmesine imkan tanımaktadır.

Mükerrer vergileme yapılmadığından ihtisaslaşmaya engel olmamakta ve üretim dağıtım aşamalarında etkili olmadığı için firmalara ek bir malî külfet yaratmayarak maliyetleri etkilememektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KATMA DEĞER VERGİSİ TEORİSİ

1- Katma Değer

"Katma değer üretim değerinin bir bölümüdür ve ancak üretim sonucunda yaratılır."¹

Üretim sonucunda yaratılan iktisadi değer ile üretimde kullanılan girdilerin maliyeti arasındaki fark katma değeri verir.

Katma değer birey veya işletme açısından incelenebileceği gibi, makro açıdan da değerlendirilebilir. Mikro açıdan katma değeri incelediğimizde, bir firmanın yaptığı ürün değeri ile bu ürünü yapmak için başka firmalardan satın aldığı girdilerin (maliyet unsurlarının) değerinin farkıdır diyebiliriz.²

Makro ekonomik açıdan katma değer ise; "ekonomik süreçte bir mal veya hizmet üretimi faaliyetlerine katılan "Ekonomik Faktörlerin" yarattıkları ek değerlerdir. Bu değerler toplamını milli ekonomi bakımından milli geliri ifade eder."³

A. Katma Değer Unsurları

Üretim Değerinin bir bölümü olarak tanımladığımız katma değeri meydana getiren unsurları ise aşağıdaki şekilde Özetleyebiliriz. 4

- Maaşlar, ücretler, maaş ve ücret niteliğindeki aynı ödemeler
- Kiralar
- Ödenen faizler
- Vasıtalı vergiler
- Aınma-eskime payı (amortismanlar)
- Kar (dağıtılan ve dağıtılmayan karlar)
- Sübvansiyonlar..

B.Katma Değerinin Hesaplanması.

Katma değer, gerek birey veya firma açısından (mikro) hesaplandığı gibi ülke ekonomisi açısından da (makro) hesaplanabilir. Katma değer gelir ve üretim yoluyla hesaplanabilir.⁵

1. Gelir Yoluyla Katma Değerinin Hesaplanması

Gelir yoluyla katma değer hesaplanmasında, Üretim faktörlerine üretime katılmaları karşılığında ödenen değerler toplamı gözönünde bulundurulur. Stok artış ve azalışları dikkate alınır. Kârın tespitinde amortismanların düşülmesi halinde, faktörlere ödenen payların toplamı faktör fiyatları ile gayri safi katma değeri verir. Buna dolaylı vergiler eklenirse "piyasa fiyatlarıyla katma değer" bulunur. Amortisman ve dolaylı vergiler düşülmek suretiyle hesaplanan katma değer ise "faktör fiyatlarıyla net katma değer" dir.⁶

¹ Tandoğan Güçbilmez, Katma Değer Vergisi ve Türkiye Yönünden bir Değerlendirme, "Uzmanlık Tezi", Ankara, Teksir, 1974, s.4.

² Bulutoğlu, s.389.

³ Ramazan Uludağ, Katma Değer Vergisi Sistemi ile Ekonomide Fiyat-Maliyet Oluşumuna Etkileri ve Geçiş Dönemindeki Sorunları, İzmir, Ege Sanayi Odası Yayını, 1982, s.13

⁴ Güçbilmez, s.4

⁵ Güçbilmez, s. 4.

⁶ Güven Boşgelmez, "Katma Değer Vergisi Teorisi, " Maliye Dergisi No: 4 Temmuz- Ağustos, 1973, s.10-33

Mikro açıdan baktığımızda ise işletmenin toplam satışları ile alışları arasındaki fark firmanın maaş ve ücret ödemeleri ile karına eşittir.

Katma değeri formül ile ifade etmek gerekirse;

$$VA = Q - I$$

$$Q - I = W + P$$

$VA = W + P$ şeklinde ifade edebiliriz. Formülde, VA katma değeri, Q toplam hasılayı, I toplam girdileri, W ücret ve maaşları, P kâr, rant ve faizlerin toplamını ifade etmektedir.

b. Üretim Yoluyla Katma Değerin Hesaplanması

Üretim değeri ile tüketim değeri arasındaki fark katma değeri verir. Diğer bir ifade ile satışlar toplamından alışlar toplamını düştüğümüzde katma değeri elde ederiz. Ancak satışlar üretim değerine eşit olmayabilir. O zaman stoklar dikkate alınır. Şayet üretim değeri satışlardan fazla olursa katma değeri hesaplamak için stoklardaki azalmayı düşmemiz, Üretim değeri satışlardan az olursa stokları ilave etmemiz gerekir.

II- Katma Değer Vergisinin Tanımı ve Tarihçesi

Katma değer vergisinin diğer satış veya muamele vergilerine olan üstünlükleri bu verginin kısa zamanda benimsenmesine ve yürürlüğe girmesine etkili olmuştur.

"Katma değer vergisi, satış vergileri ile şellâle tipi vergilerin mahzurlarını önlemek üzere 20. yüzyılın başlarında Thomas S. Adams ve Wilhelm Von Siemens tarafından ortaya atılmıştır.⁷

Bir süre sonra Amerika Birleşik Devletlerinde kurumlar vergisi yerine düşünülmüş ancak uygulanmamıştır. 1920 ve 1930 yılları arasında çeşitli ülkelerde ele alınmış Japonya'da Shoup tarafından önerilmesine rağmen uygulanamamıştır.⁸

Katma değer vergisi ilk kez 1955 yılında Fransa'da uygulanmaya başlamış ve verginin uygulamadaki başarısı nedeniyle 1962 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu Maliye Komitesince bütün üye ülkelere bu verginin uygulaması için tasviyelerde bulunulmuştur. Daha sonra 1968'de Almanya olmak üzere diğer üye ülkelerde katma değer vergisi yürürlüğe konulmuştur.⁹ Katma Değer Vergisi daha sonra Avrupa Ekonomik Topluluğu dışındaki ülkelerde de yürürlüğe konulmuş ve Türkiye dahil bir çok ülkede yürürlüğe konulmak üzere çalışmalar sürdürülmektedir.

⁷ Boşgelmez, s.17

⁸ John F.Due, Gelişmekte olan Ülkelerde Katma Değer Vergisi, "Çeviren, Kadri Özen", Maliye Dergisi, Mart-Nisan, 1979, s.129-130

⁹ Due, s.130-131.

"Katma Değer Vergisi, ilköretim-tüketim zincirinin her aşamasında malların el değiştirmesi sırasında alınan ve indirim imkân tanımak suretiyle değer artışını temel alan, çok aşamalı, genel bir satış vergisidir."¹⁰ Bilindiği gibi katma değer vergisi yaratılan katma değer üzerinden alınmaktadır. Birreylerin veya firmaların yarattıkları katma değer, verginin matrahını oluşturmaktadır.

III- Katma Değer Vergisinin Özellikleri

Çeşitli ülkelerde uygulanmakta olan muamele vergilerinin sakıncalarının katma değer vergisi uygulaması ile giderileceği düşüncesi ağırlık taşıırken bu verginin üzerinde durulmuştur.

Katma Değer Vergisinin Özellikleri ise aşağıdaki şekilde izah edebiliriz.¹¹

Katma değer vergisi her kademedede alınan bir vergidir. Üretim-tüketim zincirinin her aşamasındaki her muamele vergilendirilir."

Her ekonomik aşamada sadece o aşamadaki katma değer vergilendirilir. Diğer bir deyişle mal veya hizmetlerin alış fiyatlarıyla satış arasındaki fark katma değer vergisi matrahına eşittir.

Mal veya hizmetler üzerindeki vergi yükü tüm ekonomik kademelerde fiyatlarla aynı orandadır.

Toplam vergi yükü her kademedede. o kademenin katma değerine göre dağıtılır.

Toplam vergi yükü kesin miktarı ile açık olarak fiyatla beraber alıcıya yansır.

Katma değer vergisi ihracatı teşvik eder. Çünkü bu vergi uygulamasında ihracat vergiden muaf tutulmaktadır.

Katma değer vergisi işletmelerin katma değerini kavraması nedeniyle verimli çalışmalarını sağlar.

Katma değer vergisi tasarrufları vergilendirmediği için teşvik edici mahiyet taşır.

Vergi oto kontrol sistemini sağlaması nedeniyle kaçakçılığı önler.

IV- Katma Değer Vergisinin Türleri

Bilindiği gibi katma değer vergisi üretim sonucunda yaratılan katma değerden alınmaktadır. Bir firma açısından düşünüldüğünde, "firmanın diğer firmalardan satın aldığı mal ve hizmetleri kendi işçisi, makinaları ve diğer sermaye malları ile işleyerek yarattığı ilave katma değerden alınır."¹² Ülke açısından düşünüldüğünde ise firmaların yarattığı mal ve hizmetlerden dolayı sağladığı katma değerlerin toplamından katma değer vergisi alınır. Amortismanların katma değerden düşülmesine izin verilmesi halinde verginin toplam matrahı GSMH'ya yaklaşır.¹³

¹⁰ Mafi Eğilmez, Katma Değer Vergisi (Teorisi-Uygulama), Ankara, Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Basımevi, 1983, s.21

¹¹ Hans Peter Jacobsen'in, Türkiye'de Katma Değer Vergisi Uygulamasına Geçilmesine İlişkin Plan Oyunu Araştırmalarının Değerlendirilmesi ve Bu Araştırmaların Devamı ve Sonuçlandırılması ile ilgili Görüşler Hakkında RAPOR, Kısım I, Bonn, Teksir, 1980.

¹² Güçbilmez, s. 11

¹³ Güneri Akalın, Kamu Ekonomisi, A.Ü. S.B.F. Yayını, No: 486, Ankara,1981, s.325.

Katma değer vergisinin konusu (mevzuu) olan değer, matrah olarak hesaplanması sırasında, sermaye mallarına ilişkin indirim izin verilip, verilmemesine göre bu vergi, türlere ayrılmaktadır.

Katma Değer Vergisinin Türleri ¹⁴

A- Sermaye Mallarına İndirim Tanımayan Türü

1. Gayri Safi Hasıla Türü

B- Sermaye Mallarına İndirim Tanıyan Türler

1. Gelir Türü

2. Tüketim Türü

3. Ücret Türü

A- Sermaye Mallarına İndirim Tanımayan Türü

1. Gayri Safi Hasıla Türü

Üretim ve dağıtım sistemi içinde bulunan firmaların başka firmalardan aldıkları girdiler üzerine ilâve ettikleri katma değer Gayri Safi Hasıla Türünde bize katma değer vergisinin toplam matrahını verir. Bu tür katma değer vergisinde firmaların diğer firmalardan satın aldıkları sermaye mallarının toplam satış hasılatından düşülmesine müsaade edilmez. Bunlar amortismanına tabi istisadi kıymetlerdir.

Gayri Safi Hasıla Türü Katma Değer Vergisini makro düzeyde formülle ifade edersek; kapalı bir ekonomide milli gelir, yatırım ve tüketim mallarına yapılan harcamaların toplamına eşit olduğundan, $Y=C+I$ şeklinde ifade edebiliriz. ¹⁵ Formülde, Y.milli geliri, C tüketim harcamalarını, I yatırım harcamalarını, ifade etmektedir.

Gelirin elde edilmesi yönünden ise milli gelir $Y=W + P + D$ şeklinde ifade edilebilir. Formülde, W ücretleri ve maaşları, P kâr ve kiraları, D Amortismanları ifade etmektedir.

Yukarıdaki izahdan anlayacağımız gibi Gayri Safi Hasıla türü katma değer vergisinin matrahı teorik olarak G S M H'ya eşit olmaktadır.

Firma açısından incelediğimizde ise vergi matrahı katma değer olmaktadır. Ancak stoklar hesaba katıldığından matrah, satışlarla stokların toplamından alımların düşülmesi suretiyle bulunmaktadır.

Bu tür katma değer vergisi uygulamasında, sermaye mallarının değerleri firmaların toplam satış hasılatından indirilememektedir. Stok ve amortismanlarında matrahtan indirilememesi sermaye yoğun işletmeleri cezalandırmaktadır. Sonuçta işletmeler emek yoğun teknolojiye yönelmektedirler. Özellikle az gelişmiş ekonomilerde sermaye birikimi ters yönde etkilenmektedir.

¹⁴ Akalın, s. 325.

¹⁵ Boşgelmez, s.34.

Gayri Safi Hasıla türü katma değer vergisinin diğer bir sakıncası; konjoktürel hareketlerin firma üzerindeki etkisini, vergi yükünü ayarlıyarak frenlemesidir.¹⁶ Ülke ekonomisi resesyon dönemlerinde olduğunda, firma ürettiklerini satamadığından stoklar artmaktadır. Stokların matrahtan indirilememesi nedeniyle firmanın vergi yükü fazlalaşmaktadır. Böyle bir durumda firma üzerindeki vergi yükünü hafifletmek için üretimi azaltmaktadır. Dolayısıyla böyle bir durum ekonominin devreyi hareketlere uyum göstermesini engellemektedir.

B - Sermaye Mallarına İndirim Taniyan Türler

1. Gelir Türü

Gayri Safi Hasıla katma değer vergisi matrahından; dayanıklı sermaye mallarının aşınma ve yıpranma payının düşülmesine izin veriliyorsa buna gelir türü katma değer vergisi denir.¹⁷ Gelir türü katma değer vergisinde yalnız amortisman indirimlerine müsaade edilir. Satış hasılatından diğer firmalardan alınan sermaye mallarının değerlerinin indirilmesine müsaade edilmez. Sene başı stoklarına nazaran, sene sonu stokları artmışsa matraha ilave edilir, azalmışsa aradaki fark matrahtan indirilir.¹⁸

İki faktörlü kapalı bir ekonomide verginin matrahı net milli gelire eşittir.¹⁹ Formülle ifade etmek gerekirse;

Net Millî Gelir - $OI+D= W+P$ şeklinde ifade edilir.

Gelir türü katma değer vergisi, amortismanların düşülebilmesi nedeniyle gayri safi hasıla türüne göre firmalar açısından daha avantajlıdır. Firmalar amortismanlarını matrahtan belirlenen sürelerde düşme imkanına kavuşmaktadır, Ancak sermaye malları ve amortismanlar ile ilgili bu tür uygulama firmalar açısından likidite sorunu yarattığı gibi, bu dönemde faiz kaybını da doğurmaktadır.²⁰

Bu tür bir katma değer vergisi uygulamasında stok artışları matraha ilâve edileceğinden ekonominin durgun olduğu devrelerde firmaların vergi yükü artacak ve üretimi azaltmak isteyeceklerdir. Sonuçta ülke ekonomisine uyumu zorlaşacaktır.

2. Tüketim Türü

Bu tip katma değer vergisinde, satış bedelleri toplamından (ham ve ara mallar) mal alış bedelleri ile birlikte yatırım malları alış bedelleri de tümüyle indirilebilmektedir.²¹

Tüm alış bedelleri indirildiğinden amortisman bedellerinin indirilmesi gibi bir mevzuu olmamaktadır. Tüm yatırımlar o yıl vergi matrahından indirilmektedir. Tüm yatırımların o yılın vergi matrahından indirilmesi vergi matrahının millî gelir hesaplarında toplam tüketim değerine indirgenmesi demektir.²²

¹⁶ Akalın, s. 326

¹⁷ Bulutoğlu, s. 391

¹⁸ Güçbilmez, s.12

¹⁹ Güçbilmez, s. 12-13

²⁰ Yenal Öncel "Katma Değer Vergisi ve Uygulama Esasları," Maliye Enstitüsü Konferansları, İstanbul, 1975, s.227-247 Sermet Matbaası.

²¹ A. Aykon Doğan "Katma Değer Vergisinin Esasları ve Türk Katma Değer Vergisi Sisteminin Özellikleri" Katma Değer Vergisi Seminer Tebliğleri ve Panel Özetleri, Eskişehir, 1976, s.16

²² Bulutoğlu, s. 391

Tüketim Türü Katma Değer vergisi matrahını formül yardımıyla ifade etmeye çalışırsak,

$$Y - I = W + P + D - I = C \text{ şeklinde ifade edebiliriz.}$$

İşletme açısından katma değeri yani matrahı, toplam satışlardan toplam alışları düşerek buluruz. Diğer taraftan ülke ekonomisi açısından matrahı incelediğimizde toplam matrah pozitiftir. Ancak firma bazında incelediğimizde kuruluş safhasındaki bazı işletmelerin ilk kuruluş yıllarında yatırımları toplam satışlarını aşmakta ve matrah negatif olabilmektedir.

Yatırım mallarının tümünün, vergi matrahından o yıl indirilebilmesi ile yatırım mallarına vergi muafiyeti tanınmaktadır. Yatırımların arttığı devrelerde vergi gelirleri azalmakta diğer taraftan yatırımların azaldığı dönemlerde vergi gelirleri artmaktadır.

Tüketim türü katma değer vergisinde sadece tüketim vergilendirildiğinden düşük gelirlilerin aleyhine bir durum ortaya çıkmaktadır. Yatırımlar vergilendirilmediğinden artmakta yani yatırımları teşvik edici bir unsur olmakta ancak sermaye birikiminin dağılımı dengeli bir şekilde olmamaktadır.

3. Ücret Türü

İki faktörlü kapalı bir ekonomide ücret tipi katma değer vergisinin matrahı net ücrete eşittir.²³ Bu tür katma değer vergisinde toplam girdi değerleri yanında $X = \text{matrahtan indirildiğinde matrahı sadece ücrete eşit olmaktadır.}$

Ücret türü katma değer vergisinde toplam vergi matrahını formül ile aşağıdaki şekilde ifade edebiliriz..²⁴

$$\text{Toplam Matrah} = Y - P = C + I = (D - P) = W$$

Ücret türü katma değer vergisi matrahını makro açıdan yukarıdaki şekilde ifade edebildiğimiz gibi, mikro açıdan sadece firmanın ödediği ücretleri kabul edebiliriz.

Bu tür bir vergi uygulamasında sadece ücret miktarının matrah olması nedeniyle müteşebbüslerin tercihi sermaye yoğun teknoloji olacak ve sermaye yoğun teknolojiye yöneleceklerdir. Sonuçta ise, istihdam probleminin ortaya çıkması beklenen bir sonuç olmaktadır.

V- Katma Değer Vergisinin Hesaplanma Yöntemleri

Katma değer vergisi ve matrahını değişik şekillerde hesaplanmak mümkündür. Tercih edilen metodlara göre katma değer vergisinin uygulama tipleri de ortaya çıkmaktadır. Tercih sıralamasına göre bu metodların değişik şekillerde hesaplamak mümkündür.²⁵

²³ Güçbilmez", s. 13

²⁴ Akalın s.327

²⁵ Boşgelmez s. 18

A- Toplama ve Çıkarma Metotları

B- Vergi dahil ve vergi hariç metodlar

C- Dolaylı ve dolaysız metodlar (Direct-Indirect)

A- Toplama ve Çıkarma Metodları

1. Toplama Metodu

Bu metotta üretim faktörlerine ödenen değerlerin toplamı (kar dahil) toplanarak katma değer vergisinin matrahı bulunur. Matrah bulunduktan sonra vergi nisbeti ile çarpılarak ödenecek vergi tesbit edilir, işlemi bir formül yardımıyla izah edersek $t(W+P)$ şeklinde ifade edebiliriz. Formülde, t vergi nisbetini ifade etmektedir. Tablo 1'de görüldüğü gibi vergi nisbeti yüzde 20 ve ödenen ücretler ile karların toplamı 100 TL. olduğundan ödenecek vergi tutarı;

$$t (W + P = 0.20. (100) = 20 \text{ TL. olmaktadır.}$$

Bu metod gelir türü katma değer vergisi için uygundur. Çünkü matrah bütün üretim faktörlerine yapılan ödemeleri kapsar.²⁶ Tüketim türü katma değer vergisi uygulamasında ise toplama metodunun uygulanması uygun değildir.

2. Çıkarma Metodu

Çıkarma metodunda üretim değerinden mal ve hizmet alımı için yapılan ödemeler çıkarılarak vergi matrahına ulaşılır. Bu matraha vergi nisbeti uygulanarak ödenecek vergi miktarı bulunur, işlemi bir formül yardımıyla izah edersek;

$t (Q - I)$ şeklinde ifade edebiliriz. Formülde Q üretim değerini ifade etmektedir. Tablo 1'e göre vergi borcunu hesaplamaya çalışırsak vergi tutarı;

$$t (Q - I) = 0.20 (300-200) = 20 \text{ TL. olmaktadır.}$$

B-Vergi Dahil ve Vergi Hariç Metodlar

Katma değer vergisinin hesaplanmasında, matraha ödenecek verginin ilave edilmesi vergi dahil matrah metodunu; verginin matrahtan düşülmesi hali ise vergi hariç matrah metodunu teşkil etmektedir. Katma değer vergisinin matrahı, ödenecek katma değer vergisini ihtiva ediyorsa nominal vergi nispeti efektif vergi nisbetine dönüşmektedir.²⁷

Efektif vergi nispeti normal vergi nispetine göre yüksek olmaktadır. Efektif vergi yükünün bilinmesi ile nominal vergi nispetinin, nominal vergi nispetinin bilinmesi ile de efektif vergi nispetinin hesaplanması, mümkün olmaktadır. Efektif vergi nispetini bir formül yardımıyla hesaplamaya çalışırsak ;²⁸

$t_e = \frac{tn}{1 - tn}$ şeklinde ifade edebiliriz. Formülde, t_e efektif vergi nispetini, tn nominal vergi nispetini ifade etmektedir.

Nominal vergi nispetini (tn) 0.20 kabul edersek, efektif vergi nispetini

$$t_e = \frac{0,20}{1 - 0,20} \quad t_e = 0,25 \text{ olarak hesaplayabiliriz.}$$

²⁶ Güçbilmez, s. 15

²⁷ Güçbilmez, s. 16

²⁸ Alan A.Tait Value Added Tax, England, Mc Craw Hill Book Company, 1972,s.12

Nominal vergi nispetini,

$$tn = \frac{te}{1 + tn} \quad \text{formülü yardımıyla bulmaya çalışırsak,}$$

$$tn = \frac{0,25}{1 + 0,25} \quad tn = 0,20 \quad \text{olarak buluruz.}$$

1. Vergi Dahil Matrah Metodu

Vergi dahil matrah metodunda yukarıda değindiğimiz gibi verginin nominal ve efektif nispetlerinde farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Vergi dahil matrah metodunda verginin takip edilebilmesi idare tarafından daha kolay sağlanmaktadır. En büyük mahsuru da, perakendeci tarafından satış fiyatının tayininde esas alınıp bütün sonraki safhalarda inikas ettirilmesi halinde, ekonomide fiyatlar genel seviyeyi yükselten rol oynamasıdır.²⁹ Vergi dahil matrah metodu verginin fiyatlar içine gizlenmesine yol açar ve Kamunun vergi alacağını hesaplamasını güçleştirir.³⁰

2. Vergi Hariç; Matrah Metodu

Vergi hariç matrah metodunda verginin matrahdan indirilmesi söz konusu olmaktadır. Vergi hariç fiyat esasında müşteri ve mükellef ödenecek vergi miktarını kolayca hesaplayabilir.³¹ Vergi hariç matrah metodunda verginin ayrıca gösterilmesi gerekmektedir.

Vergi dahil matrah metodunu bir örnekle açıklayalım. Bir işletme yüzde 10 vergi nispeti uygulanan malı vergi dahil 110 liraya almış ve imal edeceği mala 15 lira işgücü için ücret ödemiştir. Firma imal ettiği mala 15 lira kar ilave ederek satmıştır. Firmanın satış fiyatı 140 liraya ulaşmaktadır. Firma girdiler için 10 lira vergi ödemiş, satışları için ise 14 lira vergi tahsil etmiştir. Firmanın ödeyeceği katma değer vergisi $14 - 10 = 4$ liradır.³²

Vergi Hariç metodunu yukarıdaki örnekle açıklamaya çalışalım. Vergi hariç metoduna göre işletmenin matrahı işletmenin karları ve ücret ödemeleri toplamıdır. İşletme 15 lira ücret ödemiş 15 lirada kar ilave etmiştir. Yani vergi matrahı 30 liradır. Matrahı vergi nispeti ile çarptığımızda vergi miktarını 3 lira olarak buluruz. Halbuki vergi dahil metotta bu miktar 4 liradır.

C. Dolaylı ve Dolaysız Metodlar

1- Dolaylı Metod

Dolaylı usulde katma değer vergisi matrahı hesaplanırken katma değer dikkate alınmaz. Vergi borcu katma değer hesaplanmadan bulunur. Dolaylı metotta alış fiyatlarında ödenen vergi satış faturalarına ödenen vergiden düşülerek ödenecek vergi tesbit edilir.

2- Dolaysız Metod

Dolaysız usul ile katma değer vergisini hesaplamak için önce katma değer hesaplanması gerekmektedir. Alış ve satışlar arasındaki fark veya katma değer hesaplanarak vergi matrahı elde edilir. Matraha vergi nispeti uygulanarak vergi borcu veya ödenecek vergi tesbit edilir.

Dolaysız Metod, dolaysız toplama ve çıkarma metodu olarak ikiye ayrılır. Dolaysız toplama metoduna ücret ve karlar toplamına vergi nispeti uygulanarak vergi borcu bulunur. Dolaysız çıkarma metodunda ise toplam output'dan girdiler toplamı düşülerek bulunan değere vergi nispeti uygulanarak vergi borcu bulunur.

²⁹ Boşgelmez, s.23

³⁰ Cüçbilmez, s.16,17

³¹ Boşgelmez, s.23

³² B.J. Reynolds, "Some Administrative Problems of a Value-Added Tax."(The Value Added Tax, Oxford, 1969, s.45

Dolaylı ve dolaysız metotlarda vergi oranı birden fazla olduğu zaman bazı farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bunu bir örnekle açıklayalım. Tablo l'de gördüğümüz gibi dolaylı ve dolaysız hesaplama metotlarında tek vergi oranı uygulandığında ödenecek vergi miktarı aynı olmaktadır.

Dolaylı Metotta; Vergiyi hesaplamak için satışta elde edilen vergiden alışta elde edilen vergiden alışta elde edilen vergi düşülür. Bunu Tablo l'deki şekilde izah edebiliriz,

$$T = t_0 - t_1$$

$$T = (0,20 \times 600) - (0,20 \times 400) \quad T = 120 - 80$$

T = 40 TL. olur. Formülde (T) Vergi Miktarını, (t) Vergi Nispetini, (Q) Üretim Değerini, (I) Girdileri ifade etmektedir.

Dolaysız toplama metodunda tek vergi nispeti uyguladığımızda vergi miktarını ifade etmeye çalışırsak aşağıdaki şekilde izah etmemiş gerekir. Ödenecek Vergi;

$$T = t (W + P) \quad T = 0,20 \times (200)$$

T = 40 TL. olur. Formülde (W+P) ücret kârlar toplamını ifade etmektedir.

Dolaysız çıkarma metodunda ise tek vergi nispeti uygulandığı zaman vergi miktarını şöyle hesaplayabiliriz.

$$T = t (0-1) \quad T = 0,20 (600-400) \quad T = 40 \text{ TL. dir.}$$

Dolaylı ve dolaysız metotlarda vergi nispeti çift olduğu zaman vergi miktarının hesaplanmasını aşağıdaki şekillerde hesaplayabiliriz.

Dolaylı çıkarma metoduna göre vergi miktarını;

$$T = t_0 - t_1$$

$$T = (0,20 \times 600) - (0,20 \times 200) + (0,10 \times 200)$$

$$T = 120 - (40 + 20)$$

$$T = 120 - 60$$

T = 60 TL. olarak buluruz.

Dolaysız toplama metodunda vergi miktarını;

$$T = t (W+P)$$

$$T = 0,20 (200)$$

T = 40 TL. olarak buluruz.

Dolaysız çıkarma metodunda vergi miktarını;

$$T = t (O-1)$$

$$T = 0.20 \times (600-400) \quad T = 0.20 \times (200) \quad T = 40 \text{ TL. olarak buluruz.}$$

Dolaylı ve dolaysız metodlarda vergi nisbeti üç tane olduğunda vergi miktarını aşağıdaki şekillerde hesaplayabiliriz.

Dolaylı çıkarma metodunda vergi miktarını;

$$T = t_0 - t_1$$

$$T = (0.20 \times 600) - C 0.20 \times 100) + (0.10.x200)$$

$$T = (120) - (20 \times 15 + 20)$$

$$T = 120 - 55$$

$$T = 65 \text{ TL. olarak buluruz.}$$

Dolaysız toplama metodunda vergi miktarını;

$$T = t (W+P)$$

$$T = 0.20 \times (100)$$

$$T = 20 \text{ TL. olarak buluruz.}$$

Dolaysız çıkarma metodunda vergi miktarını;-T= t(O-1)

$$T = 0.20 \times (300-200)$$

$$T = 0.20 \times 500$$

$$T = 20 \text{ TL. olarak buluruz.}$$

Yukarıdaki değindiğimiz ve hesaplarda gördüğümüz dolaylı ve dolaysız metodlarda vergi nisbeti birden fazla olduğu zaman vergi miktarlarında değişiklik olmaktadır.

TABLO :1

**KATMA DEĞER VERGİSİ UYGULAMASINDA BİR DEN FAZLA ORAN
KULLANILMASI HALİNDE DOLAYLI VE DOLAYSIZ USULLERE
GÖRE HESAPLANMASI**

	Tek Nisbet				İki Nispet				Üç Nispet			
	Vergi hariç Fiyat (TL)	Vergi Nispeti %	Ödenen Vergi TL	Vergi dahil Fiyat TL	Vergi hariç Fiyat (TL)	Vergi Nispeti %	Ödenen Vergi TL	Vergi dahil Fiyat TL	Vergi hariç Fiyat (TL)	Vergi Nispeti %	Ödenen Vergi TL	Vergi dahil Fiyat TL
GİRDİLER												
A GİRDİSİ	100	20	20	120	100	20	20	120	100	20	20	120
B GİRDİSİ	100	20	20	120	100	20	20	120	100	15	15	115
C GİRDİSİ	200	20	40	240	200	10	20	220	200	10	20	220
TOPLAM GİRDİ	400		80	480	400		60	460	400		55	455
KATMA DEĞER												
Ücret ve Karlar	200		40	240	200		60	260	200		65	265
ÜRETİM DEĞERİ	600	20	120	720	600	20	120	720	600	20	120	720

KAYNAK: Güçbilmez, s.19, Tablo 5 ve Tait, s. 14, Tablo 2, 3'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

VI- Katma Değer Vergisinin Etkileri

Verginin toplum üzerinde önemli etkileri olduğu muhakkaktır. Vergiler hakkındaki düşüncelerde zamana göre çeşitli değişiklikler olmuştur. Esasen, vergiler diğer sosyal olaylar gibi toplumun iktisadi yaşayışının, siyasi rejim ve hukuk sistemlerinin gelişmelerine göre yeni şekil ve anlam kazanmıştır.³³ Vergi sistemlerindeki değişiklikler zamanla gerçekleşmesine rağmen değişmesi ve sistemin benimsenebilmesi için çok uzun süreler gerekmektedir. Ayrıca uygulanan vergi sisteminin etkisinin tüm yönleriyle görülebilmesi için de belli bir süre uygulama sonuçlarının görülmesini lüzumlu kılmaktadır. Katma Değer Vergisinin de diğer vergiler gibi ekonomiyi etkileyeceği bir gerçektir. Katma değer vergisinin yapılabileceği muhtemel etkileri aşağıdaki şekilde inceleyebiliriz.

A- Özel Tasarruflara Etkisi

Katma değer vergisi tüketim ve tasarrufu etkilemektedir. Tüketim ve yatırım mallarına (tasarrufta) katma değer vergisi uygulanması halinde cari tüketim geleceğin tüketimine tercih edilmiş olmaktadır. Yatırım mallarının vergilenmesi halinde yatırımların mükerrer vergilendirildiği ileri sürülmektedir. Bu görüşe göre yatırım malları hem satın alındıklarında hem de ürettikleri mal satıldığında mükerrer vergilendirilmiş olur.³⁴

Gayri Safi Hasıla Türü Katma Değer Vergisinde yukarıdaki görüş kabul edildiğinde çifte vergilendirme söz konusudur. Tüketim türü katma değer vergisi uygulaması halinde mal alışları satışlardan düşüldüğünden çifte vergileme söz konusu olmaz. Dolayısıyla tasarrufları menfi yönde etkilemez. Ancak gelir düzeyinin düşük olduğu kesimlerde gelirin tamamına yakını tüketime ayrılmak zorunda kalındığından tasarruf etmeleri mümkün olamamaktadır. Bu nedenle gelirlerinin tamamına yakını tüketim nedeniyle tekrar vergilendirilmiş olmaktadır. Çünkü gelirleri daha önce gelir vergisi nedeniyle vergilendirilmektedir.

Gelir düzeyi yüksek olanlar tüketim temayülleri ne kadar fazla olursa olsun tasarruf etme imkanına sahiptirler. tasarrufların vergilenmediği bir katma değer vergisi uygulamasında durum gelir düzeyi yüksek olanların lehinedir. Çünkü tasarruf ettikleri (yatırım yaptıklarında) gelirleri vergilendirilmediğinden sermaye birikimi gelir düzeyi yüksek olanların lehlerine gelişmektedir. Bu durumun gelişmekte olan ülkelerde yatırımların teşviki açısından yararlıdır.

³³ Erginay., s. 28

³⁴ Hüsnü Kızılyalı, "Katma Değer Vergisinin Ekonomik Etkileri" Katma Değer Vergisi Semineri, CII, Ankara, Emel Matbaası 1973, s.91

B- Yatırımlara Etkisi

Katma Değer vergisinin yatırımlar üzerindeki etkisinde çeşitli faktörler vardır. Bunları uygulanacak verginin türü ve verginin yansımaları şeklinde belirtebiliriz.

Gayri safi hasıla türü katma değer vergisinde yatırımlara indirim tanınmaz. Sadece üretim girdilerine muafiyet tanınır. Bu nedenle bu tür bir vergi yatırımları teşvik edici değildir.

Tüketim türü katma değer vergisinde ise yatırımların matrahtan indirilmesi imkanı tanındığından yatırım üzerine olumsuz etkisi yoktur. Tüketim türü katma değer vergisi yatırımları teşvik etmektedir. Katma Değer vergisinin uygulandığı ülkelerin çoğunda bu nedenle tüketim türü katma değer vergisi uygulanmaktadır.

Diğer taraftan verginin ileriye doğru yansıtılması halinde ücret üzerine yansıtacağından yatırımları teşvik edici mahiyettedir. Ancak önemli bir hususta katma değer vergisinin uygulamaya bağlaması ile kaldırılacak olan verginin durumudur. Katma değer vergisinin yerini aldığı vergi karlar üzerinde kalan bir vergi ise o zaman katma değer vergisi yatırımları teşvik edecektir. Şayet önceki vergi ileriye doğru yansıtılabiliyorsa katma değer vergisinin yatırımlar üzerine etkisi önemsiz olacaktır.

Katma değer vergisine tüketim türünün uygulanması halinde, sermaye mallarının matrahtan düşülmesi mümkün olduğundan , emek-yoğun değil sermaye-yoğun yatırımların gelişmesi teşvik edilecektir.

C- Teknoloji ve Verimliliğe Etkisi

Katma değer vergisinin uygulanan türüne bağlı olarak teknoloji seçimine ve verimliliğe etkisi değişmektedir. Tüketim türü katma değer vergisine yatırım malları miktarı matrahtan düşüldüğü için sermaye-yoğun endüstrileri teşvik etmektedir. Emek-yoğun teknoloji ile üretilen malda değer vergisinin satış fiyatı içindeki payı yüksek olacaktır.

Tüketim türü katma değer vergisi uygulamasında yatırım malları alışları matrahtan düşeceği için (sermaye/işgücü) oranı yüksek firmalar kârlı çıkacaktır. Ancak netice itibariyle katma değer vergisinin yansımaları söz konusu olacağından bu faydanın reel değil, psikolojik olduğu ileri sürülmektedir.³⁵

Gayri safi hasıla türü katma değer vergisi uygulamasında yatırım malları alışlarında ödenen vergilerin matrahtan düşülmesi mümkün olmamaktadır. Yatırım mallarının matrahtan düşülememesi üreticilerin emek-yoğun teknoloji kullanımına yönelmelerine neden olmaktadır.

³⁵ Kızılyalı, s. 105

Gelir türü katma değer vergisi uygulamasında yatırım mallarına alıfta ödenen verginin amortismanına tabi tutulması mümkün olduğundan gayri safi hasıla türüne nazaran sermaye-yoğun teknolojiyi teşvik edicidir.

Katma değer vergisinin teknolojiye etkisi incelenirken dikkat edilmesi gereken diğer önemli bir hususu bu vergiden önce yerine hangi verginin uygulandığıdır.

Katma değer vergisi satış vergisinin yerine geçiyorsa ve iki vergide tüketiciye yansıtılmayıp üreticiler üzerinde kalıyorsa sözü edilen değişiklik üretim teknolojisini etkileyecektir. Böyle bir uygulamada sermaye-yoğun teknoloji uygulanması tercih edilecektir. Katma değer vergisi, tüketim malları ve üretimde kullanılan hammadde ve malzemelerle birlikte yatırım mallarına da vergileyen tek safhalı bir imalat muamele vergisinin yerini alıyorsa, işletmenin modernizasyonu ve mekanizasyonu üzerine olumlu etkilerde bulunur.³⁶

Uygulanacak katma değer vergisi, satış ve istihsal vergisinin yerini alır ve tüm vergiler ileriye doğru yansır. bu vergiye geçiş üretim metodlarını etkilemeyecektir. Diğer taraftan bu vergide matrah ve uygulama çok geniş bir alanı kapsadığından vergi nisbetinde-sık sık değişiklik yapmak mümkün-olamayacaktır. Böylece müteşebbüsün kararlarında isabet artacak ve burda ilgili sektörün verimliliğinin artmasına neden olacaktır. Katma değer vergisi kâr vergisine kıyasla modern fabrika ve imal metodlarını, eski fabrika ve metodlara nazaran teşvik edicidir.³⁷

D- Gelir Dağılımına Etkisi

Katma değer vergisinin gelir dağılımına etkisi kabul edilen verginin tipine ve bu verginin yerini aldığı vergilerin satış-muamele vergilerini, yoksa gelir vergilerini olduğuna bağlıdır.³⁸

Gayri Safi Hasıla türü katma değer vergisi uygulanması halinde yatırım malları vergi matrahından düşülemeyecektir. Sermaye birikimin yüksek gelir gruplarında toplanması nedeniyle verginin müterakkiliği söz konusu olacaktır.

Tüketim türü katma değer vergisinin uygulanması halinde ise eşit gelirler için önemli farklılıklar (gelir dağılımı açısından) olmayacaktır. Ancak gelir arttıkça gelirin artan kısmı belirli bir noktadan sonra tasarrufa yönelecektir. Bu kısım tüketilemediği için vergi matrahı dışında kalacaktır. Dolayısıyla gelir dağılımı geliri artan kesimin ve yüksek gelir grupların lehlerine değişecektir.

³⁶ Kızılyalı, s. 109

³⁷ Kızılyalı, s. 110

³⁸ Kızılyalı, s. 135

Katma değer vergisi kurumlar vergisi yerine uygulandığı takdirde; kâr ve ücretler vergiye tabi olacaktır. Ayrıca katma değer vergisinin bir kısmı yüksek fiyatlar şeklinde tüketicilere yansıtılacak bu da gelir dağılımını bozacaktır.³⁹

Gelir vergisi nispetleri indirilerek uygulanacak katma değer vergisinde ise verginin yansımaları söz konusu olduğundan, fiyatlara yansımaya nedeniyle fiyat artışları gelir dağılımını dar gelirli aleyhine bozacaktır,

E-Fiyatlara Etkisi

Katma değer vergisinin uygulamasının fiyatlara etkisinin ne yönde olacağını belirlebilmesi için yerini aldığı verginin durumu, verginin yansıtılıp yansıtılmayacağı, uygulanacak katma değer vergisi türü ve vergi nispetine bağlıdır.

Katma değer vergisinin, yüksek nispetli satış ve tüketim vergilerinin yerine uygulanması halinde fiyatların düşmesi beklenir. Ancak "fiyatlar aşağıya doğru katı (rijid) oldukları için bu düşme genellikle görülmez" ⁴⁰ Katma değer vergisinin matrahı diğer vergilere göre daha geniştir. Bu vergiyi uygulanmadan önce vergi dışında kalan malların fiyatları artacaktır. Dolayısıyla genel fiyat seviyesi etkilenecektir.

Fiyatlara ilişkin veriler kuramsal olarak katma değer vergisinin etkilerinin dört tür olduğunu göstermektedir.⁴¹

- "Katma değer vergisinin yürürlüğe konulmasından sonra tüketici fiyat endekslerinde yukarı doğru bir eğilim olabilmektedir. Eğer Katma değer vergisi devlet gelirlerini artırır ve tccarlar artışı ileriye yansıtabilirlerse fiyatlardaki artış oranı hiç değişmemekte veya çok az şükselmektedir. Bu durum "kayma Hali" olarak adlandırılmaktadır."
- "Katma değer vergisi uygulaması sonucu olarak endeks oranında artış meydana gelebilir. Bu ise "Hızlanma Hali" (Acceleration case) olarak adlandırılmaktadır."
- " Bu hızlanma tüm fiyat düzeyindeki kayma ile birleşebilir. Bu durum ise (d) hızlanma (shift plus acceleration) hali olarak tanımlanır." "Eğer katma değer vergisi yerine konulduğu vergi yerine mükemmel olarak uygulanırsa veya otoriteler fiyatları arttıran baskıları dengeleyebilirlerse görülebilir hiç bir etki olmayabilir."⁴²

Katma değer vergisi tarafsız olduğu için, herkes yarattığı katma değer kadar vergi ödeyecektir. Dolayısıyla firmalar bu vergi nedeniyle dikey entegrasyona gitmeyeceklerdir. Sonuçta ihtisaslaşma engellenmeyecek ve teşvik edilmiş olacaktır. Böylece verimliliğe etkisi dolaylı olarak müspet olacaktır.

³⁹ Kızılyalı, s. 137

⁴⁰ Kızılyalı, s. 37

⁴¹ Alan Tait, Katma Değer Vergisi Enflasyonist midir? "Çev. Toper Çağlayan", Maliye Dergisi, Eylül-Ekim 1981 s. 108-109.

⁴² Tait, K. D. V. Enflasyonist midir?, s.109

F-Hizmet Sektörüne Etkisi

Muamele vergileri sisteminde hizmet sektörü pek vergilenemez.⁴³ Böyle bir durumda yani hizmet sektörünün muamele vergilerine tabi tutulmadıkları bir anda Katma değer vergisi uygulamasına geçilirse bu sektörün vergi yükü artacaktır. Bu sektörde girdilerin az olması, verginin satış fiyatına oranının nispeten yüksek olmasına neden olur.

Hizmeti sağlayanları yarattıkları katma değer nedeniyle vergiyi öderler ve bunu yansıtabilirlerse hizmeti satın alan firma bu hizmeti kendi bünyesinden tedarik etmeye çalışacaktır. Böylece daha az vergi ödeyecektir. Böyle bir durum ise ihtisaslaşmayı önleyecektir. Ancak daha önce ödenen verginin matrahtan düşülmesi mümkün olursa belirttiğimiz sakınca ortadan kalkacaktır.

G- Dış Ticarete Etkisi

Katma değer vergisi sisteminde dış ticaretin vergilendirilmesinde iki ayrı prensip mevcuttur. Bunlar çıkış ilkesi yani "orijin" prensibi ile, varış ilkesi yani "destinasyon" prensibidir.⁴⁴

Genel olarak katma değer vergisi uygulamasında destinasyon prensibi uygulanmaktadır. Destinasyon prensibine göre bir malı ithal eden ülke ithal ettiği malı vergilemektedir. Ancak ihraç edilen mal ve hizmetler ise vergi dışında kalmaktadır. Diğer taraftan ihracatçıların daha önce girdiler nedeniyle ödemiş oldukları vergilerin iade edilmesi ihracat malları üzerindeki vergi yükünü kaldıracaktır. İhraç edilen mal ve hizmetlerin vergiden muaf tutulması, hem de daha önce ödenen vergilerin iade edilmesi nedeniyle ihracat teşvik edilmektedir. Özellikle az gelişmiş ülkelerde katma değer vergisi ihracatı teşvik etmesi açısından tercih edilmektedir.

VII- Avrupa Ekonomik Topluluğu'nda Katma Değer Vergisi

Roma Andlaşması; temelinde üye devletlerin ekonomik politikalarını birbirine yaklaştırmak ve belli bazı alanlarda ortak politikalar takip etmelerini sağlamak amacıyla bir ortak pazarın yaratılmasını hedef almaktadır.⁴⁵ Bu amaç gereğince üye ülkelerin vergi sistemlerinde birbiriyle uyumlu olması gerekir. Ancak topluluğa üye devletlerin bu vergiyi uygulamaya başlamalarından önce muamele hacmi üzerinden aldıkları vergiler birbirlerinden çeşitli açılardan çok farklı idi. Uygulamadaki bu farklılıklar üye devletlerin takip ettikleri ekonomik ve mali politikalarından kaynaklanmaktaydı.

Topluluğa Üye ülkeler mali alandaki farklılıkları gidererek tarafsız rekabet sağlayacak araştırmalar ve incelemeleri sürdürdüler. Fransa'da 1954 yılından beri uygulanmakta olan katma değer vergisini Danimarka 1967, Almanya 1968, Hollanda 1969 Lüksemburg 1970, Belçika 1971, İngiltere ve İtalya ise 1973 yılında uygulamaya başladılar.

Bünye ve usule ilişkin kurallar 17 Mayıs 1977 tarih ve 6 no'lu direktif ile tamamlandı. Birinci direktifin 2. maddesi ile de katma değer vergisinin temel kuralları aşağıdaki şekilde belirlendi.⁴⁶

⁴³ Kızılyalı, s. 113

⁴⁴ Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısı ve Gerekçesi, T.C. Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü, Teksir, 1980

⁴⁵ Pierre Gureu, "AET'de Vergi Politikası" Vergi Reformları Kongresi Tebliğ ve Yorumları, İstanbul, Met/er Matbaası, 1981, s.295.

⁴⁶ Gureu, s.298

"Katma Değer Vergisi ortak sisteminin prensibi, mal ve hizmetlere fiyatlarına tamamen orantılı bir genel tüketim vergisi uygulanmasıdır. Vergilemenin yapıldığı aşamadan önceki üretim ve dağıtım süreci dahilindeki muamele sayısının önemi yoktur.

"Her bir muamele vesilesiyle bir mal veya hizmete uygulanan katma değer vergisi, fiyatı teşkil eden muhtelif unsurların maliyeti içindeki katma değer vergisi çıkarıldıktan sonra tahsil edilir hale gelinir."

"Katma değer vergisi ortak sistemi perakende ticaret safhasını içerecek şekilde uygulanır."

Yukarıda görüldüğü gibi katma değer vergisi uygulamasında, genel bir tüketim vergisi olarak uygulanması, her safhada yalnız o aşamadaki katma değer vergilendirilmesi ve perakende ticaret safhasını ihtiva etmiş olması dikkate alınması, belirtilmiş olmaktadır. Topluluk içinde İhracat'ta Vergi İadesi uygulaması ve ithalatın vergilendirilmesi, ülke içindeki nihai tüketimi vergileme amacıyla gütmemektedir.

Topluluğa üye ülkeler, ahenkleştirme çalışmalarında eşitlik sağlamayı amaçlayarak muamele vergilerini ele almışlar ve katma değer vergisi uygulama-sına başlamışlardır. Katma değer vergisinin topluluk açısından büyük önem arz- etmesinin diğer bir nedeni ise topluluk bütçesinin yaklaşık yüzde 51'ini katma değer vergisi gelirlerinin oluşturmasıdır.

"Katma değer vergisinin mümkün mertebe geniş tutularak tüm üretimi, inhisarı, tedavül ve hizmet sahalarını kapsaması düşünülmüş, ülkelerin karasuları dahil tüm memleket topraklarını kapsaması öngörülmüştür. Verginin mükellefi ise, kar gayesiyle hizmet etsin veya etmesin, kendi hesabına veya müstakilen bir malın üretim veya ticaretini yapan ya da bir hizmeti ifa eden kimse olarak belirlenmiştir.⁴⁷

Verginin matrahının belirlenmesinde mal ve hizmet esas, alınmış, ithalde ise matrahın gümrüklü değeri, gümrük vergisine tabi olmaması halinde CİF değeri matrah olarak kabul edilmiştir. Katma değer üzerinden alınan vergide mümkün olduğu kadar istisna ve muafiyetlere yer verilmemesi ilke olarak benimsenmiştir. Topluluğa üye ülkeler katma değer vergisinin tarım sektörüne uygulamasındaki tikanlıkları gidermek için götürü vergi uygulaması yapabilme yetkisine sahip olmuşlardır.

A- Katma Değer Vergisi Nispetleri

İkinci direktif ile topluluğa üye ülkelerin normal vergi nispetlerini belirleyebilecekleri, ancak bu nispetin mal ve hizmetler için aynı olması gerektiği kabul edilmiştir. İthal edilen bir mala uygulanacak nispetin yurt içindeki tesliminde de ilke olarak benimsenmiştir,⁴⁸ Nisan 1967 tarihli direktif ile üç nispetli oran uygulamasına geçilmesi öngörülmüştür.(Tablo 2)

Üçlü nispet uygulamasına geçilmesine rağmen üye ülkelerin vergi nispetlerinde önemli denilebilecek farklılıklar vardır. Farklılıkların sebebi ise ülkelerin ekonomik ve mali durumları ile ilgilidir. Ancak temayül normal nispetlerin artışı yönündedir.

B- AET Ülkelerinde Katma Değer Vergisi Tahsilatı

AET ülkelerinde 1973-1979 döneminde katma değer vergisi tahsilatı artışı en yüksek İngiltere'de meydana gelmiştir. İngiltere'de 1973 yılında 22.316 milyon sterlin olan katma değer vergisi tahsilatı yılda ortalama yüzde 38,3 artmıştır. Aynı dönemde toplam vergi gelirleri ise yüzde 18,5 oranında artış göstermiştir. Bu dönemde katma değer vergisinin gayri safi yurt içi hasıla içindeki payı en yüksek olan ülkeler Fransa ve Danimarka'dır.

⁴⁷ AET'de Vergi Harmanizasyonu, İktisadi Kalkınma Tesisi Yayınları, No: AET/, 7 Eylül 1967, s.20

⁴⁸ AET Ülkelerinde Vergi Armanizasyonu ve Katma Değer Vergisi, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, No: 62, Aralık 1973; s. 16.

Bu ülkelerde sırasıyla 1973 yılında yüzde 8,3 ve 7,7 olan oranlar 1979 yılında yüzde 8,4 ve 9,9 olarak gerçekleşmiştir. (Tablo 8)

Topluluğa üye ülkelerin 1973-1979 döneminde toplam vergi gelirleri tahsilatları içinde katma değer vergisinin payı en yüksek olan ülkeler Fransa ve Danimarka'dır. Bu pay Danimarka'da 1973 yılında yüzde 18,1'den 1979 yılında yüzde 22,3'e yükselmiştir. Fransa'da ise bu oranlar aynı yıllarda yüzde 23,2 ve yüzde 20,6 olarak gerçekleşmiştir. (Tablo 6)

Topluluğa üye ülkelerde yine 1973-1979 arasındaki katma değer vergisinin yurt içi hasılaya esnekliği genellikle 1 civarında seyretmiştir. Bu durum gerek toplam vergi gelirlerinin yurt içi hasılaya esnekliğinde gerekse katma değer vergisinin toplam vergi gelirlerine esnekliğinde de söz konusudur. (Tablo 12, 13, 14)

Katma değer vergisi tahsilatının teorik olarak gayri safi yurt içi hasılayı paralel olarak artması gerekmektedir. AET ülkelerinde de 1974-1979 dönemini incelediğimizde bu doğrulanmaktadır.

TABLO:2

AET ÜLKELERİNDE KATMA DEĞER VERGİSİ
YÜRÜRLÜK TARİHLERİ VE NİSPETLERİ

Memleket	K.D.V'nin yürürlük tarihi	Nispetlerin yürürlük tarihi	Normal nispet	Ara nispet	Zamlı nispet	Tenzilatlı nispet
Almanya	1.1.1968	1.7.1979	13			6,5
Belçika	1.1.1971	1.1.1978	16		25	6
Danimarka	1.1,1967	1.10.1978	20,25			
Fransa	1954	1.1.1977	17,60		33,33	7
İrlanda	1.11.1972	1.3.1976	20		35	10
İtalya	1.11.1973	8.2.1977	14	18	35	1-3-6 ve 9
Lüksemburg	1.1,1970	1.1.1971	10			5
Hollanda	1.1.1969	1.10.1976	18			4
İngiltere	1.4.1973	18.6 1979	15			

Kaynak: Vergi Reformları Kongresi Tebliğ ve Yorumları, İstanbul, Met/er Matbaası, 1981, s. 238.

TABLO : 3
AET ÜLKELERİNDE KATMA DEĞER VERGİSİ TAHSİLATI

ÜLKELER	MİLYON	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
ALMANYA	DM	49486	51170	54082	58459	62684	73266	84206
BELÇİKA	BF	115376	142531	144673	182025	200630	229093	242797
DANİMARKA	DC	1324	14775	15117	18453	22403	28682	34291
FRANSA	FF	92228	110390	129648	149240	149480	173750	205847
İRLANDA	IP	137	153	176	253	322	414	421
İTALYA *	IL	3556	5271	4970	7019	9205	10213	11691
LUXEMBURG	LF	3153	3567	4449	4860	5061	5707	5886
HOLLANDA	DF	11152	12064	13789	16340	19270	21250	22390
İNGİLTERE	ST	873	2595	3299	3834	4242	5035	6117

* : MİLYAR LİRET

KAYNAK : REVENUE STATISTIC OF OECD MEMBER COUNTRIES 1965-1980, PARIS, 1981, s.93-145.

TABLO : 4
AET ÜLKELERİNDE TOPLAM VERGİ GELİRLERİ TAHSİLATI

ÜLKELER	MİLYO	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
ALMANYA	DM	33317	15853	36893	411863	455083	485328	522800
BELÇİKA	BF	66559	80082	94991	108998	121755	134526	145377
DANİMARKA	DC	73265	85625	89420	104375	116996	134788	153503
FRANSA	FF	39736	46442	54367	660503	742620	845601	100050
İRLANDA	IP	842	946	1196	1626	1895	2127	2447
İTALYA *	IL	23585	31355	36334	47416	58718	69842	80914
LUXEMBUR	LF	26879	33833	37603	43619	49216	54977	55925
HOLLANDA	DF	73509	84463	95919	109110	120900	132390	141780
İNGİLTERE	ST	23216	29258	37572	44223	50578	55667	66390

* : MİLYAR LİRET

KAYNAK : REVENUE STATISTIC OF OECD MEMBER COUNTRIES 1965-1980, PARIS, 1981, s. 93-145.

TABLO : 5
AET ÜLKELERİNDE GAYRİ SAFİ YURT İÇİ HASILA

ÜLKELER	MİLYO	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
ALMANYA	DM	918600	987130	103403	112282	120049	128638	139394
BELÇİKA	BF	175502	205680	227114	257225	278191	298674	318559
DANİMARK	DC	172860	193629	216256	251214	279679	311585	345920
FRANSA	FF	111420	127830	145231	167797	188458	214074	243940
İRLANDA	IP	2699	2984	3724	4571	5485	6471	7540
İTALYA *	IL	89746	110719	125378	156657	190083	222254	269657
LUXEMBUR	LF	76376	93176	86579	99478	101757	111886	124457
HOLLANDA	DF	176805	200132	220251	252591	274930	297010	314830
İNGİLTERE	ST	72839	82962	104637	124353	143540	164476	191907

* : MİLYAR LİRET

KAYNAK : NATIONAL ACCOUNTS VOLUME I (1951-1980), PARIS, 1982.

TABLO : 6
AET ÜLKELERİNDE KDV'NİN TVGT İÇİNDEKİ PAYI

ÜLKELER	YÜZDE						
	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
ALMANYA	14.85	14.27	14.66	14.19	13.77	15.10	16.11
BELÇİKA	17.33	17.80	15.23	16.70	16.49	17.03	16.70
DANİMARKA	18.08	17.26	16.91	17.69	19.15	21.28	22.34
FRANSA	23.21	23.77	22.19	22.59	20.12	20.55	20.57
İRLANDA	16.27	16.17	14.72	15.56	16.99	19.46	17.20
İTALYA	15.08	16.81	13.68	14.80	15.68	14.62	14.45
LUXEMBURG	11.73	10.54	11.83	11.14	10.28	10.37	10.52
HOLLANDA	15.17	14.28	14.38	14.98	15.94	16.05	15.79
İNGİLTERE	3.76	8.87	8.78	8.67	8.39	9.04	9.50

KAYNAK : TABLO 3 VE 4.

TABLO : 7
AET ÜLKELERİNDE TVGT'NİN GSYİH İÇİNDEKİ PAYI

ÜLKELER	YÜZDE						
	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
ALMANYA	36.27	36.12	35.68	36.68	37.91	37.73	37.51
BELÇİKA	37.93	38.94	41.83	42.37	43.77	45.04	45.64
DANİMARKA	42.38	44.22	41.35	41.55	41.98	43.26	44.38
FRANSA	35.66	36.33	37.44	39.36	39.42	39.50	41.01
İRLANDA	31.20	31.70	32.12	35.59	34.55	32.87	32.45
İTALYA *	26.28	28.32	28.98	30.27	30.89	31.42	30.01
LUXEMBURG	35.19	36.31	43.43	43.87	48.37	49.14	44.94
HOLLANDA	41.58	42.20	43.55	43.20	43.97	44.57	45.03
İNGİLTERE	31.87	35.27	35.91	35.56	35.24	33.85	33.55

KAYNAK : KAYNAK : TABLO 4 VE 5.

TABLO : 8
AET ÜLKELERİNDE KDV'NİN GSYİH İÇİNDEKİ PAYI

ÜLKELER	YÜZDE						
	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
ALMANYA	5.39	5.18	5.23	5.21	5.22	5.70	6.04
BELÇİKA	6.57	6.93	6.37	7.08	7.22	7.67	7.62
DANİMARKA	7.66	7.63	6.99	7.35	8.04	9.21	9.91
FRANSA	8.22	8.64	8.31	8.89	7.93	8.12	8.44
İRLANDA	5.08	5.13	4.73	5.53	5.87	6.40	5.58
İTALYA *	3.96	4.76	3.96	4.48	4.84	4.60	4.34
LUXEMBURG	4.13	3.83	5.14	4.89	4.97	5.10	4.73
HOLLANDA	6.31	6.03	6.26	6.47	7.01	7.15	7.11
İNGİLTERE	1.20	3.13	3.15	3.08	2.96	3.06	3.19

KAYNAK : TABLO 3 VE 5.

TABLO : 9

AET ÜLKELERİNDE KKDVT YILLIK ARTIŞ ORANLARI

YÜZDE

ÜLKELER	1974	1975	1976	1977	1978	1979	Y.OR.%A.
ALMANYA	3.40	5.69	8.09	7.23	16.88	14.93	9.26
BELÇİKA	23.54	1.50	25.82	10.33	14.07	5.98	13.20
DANİMARKA	11.53	2.31	22.11	21.37	28.03	19.56	17.18
FRANSA	19.69	9.29	23.70	0.16	16.24	18.47	14.32
İRLANDA	11.68	15.03	43.75	27.27	28.57	1.69	20.58
İTALYA	48.23	-5.71	41.23	31.14	10.95	14.47	21.94
LUXEMBURG	13.13	24.73	9.24	4.14	12.69	3.21	10.96
HOLLANDA	8.18	14.30	18.50	17.93	10.28	5.36	12.32
İNGİLTERE	197.25	27.13	16.22	10.64	18.69	21.49	38.33

KAYNAK : TABLO 3.

TABLO : 10

AET ÜLKELERİNDE TVGT YILLIK ARTIŞ ORANLARI

YÜZDE

ÜLKELER	1974	1975	1976	1977	1978	1979	Y.OR.%A.
ALMANYA	7.61	2.90	11.63	10.49	6.65	7.72	7.80
BELÇİKA	20.32	18.62	14.75	11.70	10.49	8.07	13.91
DANİMARKA	16.87	4.43	16.72	12.09	15.21	13.88	13.12
FRANSA	16.88	17.07	21.49	12.46	13.84	18.32	16.64
İRLANDA	12.35	26.43	35.95	16.54	12.24	15.04	19.46
İTALYA	32.94	15.88	30.50	23.84	18.94	15.85	22.81
LUXEMBURG	25.87	11.14	16.00	12.83	11.71	1.72	12.99
HOLLANDA	14.90	13.56	13.75	10.81	9.50	7.09	11.57
İNGİLTERE	26.03	28.42	17.70	14.37	10.06	15.67	18.53

KAYNAK : TABLO 4.

TABLO : 11

AET ÜLKELERİNDE GSYİH YILLIK ARTIŞ ORANLARI

YÜZDE

ÜLKELER	1974	1975	1976	1977	1978	1979	Y.OR.%A.
ALMANYA	7.46	4.75	8.59	6.92	7.15	8.36	7.20
BELÇİKA	17.20	10.42	13.26	8.15	7.36	6.66	10.45
DANİMARKA	12.01	11.69	16.17	10.93	11.81	11.02	12.26
FRANSA	14.73	13.61	15.54	12.31	13.59	13.95	13.95
İRLANDA	10.56	24.80	22.74	20.00	17.98	16.32	18.68
İTALYA	23.37	13.24	24.95	21.34	16.92	21.33	20.12
LUXEMBURG	22.00	-7.08	14.84	2.34	9.95	11.24	8.48
HOLLANDA	13.19	10.05	14.68	8.84	8.03	6.00	10.09
İNGİLTERE	13.90	26.13	18.84	15.43	14.59	16.68	17.52

KAYNAK : TABLO 5.

TABLO : 12

AET ÜLKELERİNDE KDVT'NİN TVGT'NA ESNEKLİĞİ

ÜLKELER	1974	1975	1976	1977	1978	1979
ALMANYA	0.96	1.03	0.97	0.97	1.10	1.07
BELÇİKA	1.03	0.86	1.10	0.99	1.03	0.98
DANİMARKA	0.95	0.98	1.05	1.08	1.11	1.05
FRANSA	1.02	0.93	1.02	0.89	1.02	1.00
İRLANDA	0.99	0.91	1.06	1.09	1.15	0.88
İTALYA	1.11	0.81	1.08	1.06	0.93	0.99
LUXEMBURG	0.90	1.12	0.94	0.92	1.01	1.01
HOLLANDA	0.94	1.01	1.04	1.06	1.01	0.98
İNGİLTERE	2.36	0.99	0.99	0.97	1.08	1.05

KAYNAK : TABLO 9 VE 10.

TABLO :13

AET ÜLKELERİNDE KDV'NİN GSYİH'YA ESNEKLİĞİ

ÜLKELER	1974	1975	1976	1977	1978	1979
ALMANYA	0.96	1.01	1.00	1.00	1.09	1.06
BELÇİKA	1.05	0.92	1.11	1.02	1.06	0.99
DANİMARKA	1.00	0.92	1.05	1.09	1.15	1.08
FRANSA	1.04	0.96	1.07	0.89	1.02	1.04
İRLANDA	1.01	0.92	1.17	1.06	1.09	0.87
İTALYA *	1.20	0.83	1.13	1.08	0.95	0.94
LUXEMBURG	0.93	1.34	0.95	1.02	1.02	0.93
HOLLANDA	0.96	1.04	1.03	1.08	1.02	0.99
İNGİLTERE	2.61	1.01	0.98	0.96	1.04	1.04

KAYNAK : TABLO 9 VE 11.

TABLO : 14

AET ÜLKELERİNDE TVGT'NİN GSYİH'YA ESNEKLİĞİ

ÜLKELER	1974	1975	1976	1977	1978	1979
ALMANYA	1.00	0.98	1.03	1.03	1.00	0.99
BELÇİKA	1.03	1.07	1.01	1.03	1.03	1.01
DANİMARKA	1.04	0.94	1.00	1.01	1.03	1.03
FRANSA	1.02	1.03	1.05	1.00	1.00	1.04
İRLANDA	1.02	1.01	1.11	0.97	0.95	0.99
İTALYA *	1.08	1.02	1.04	2.02	1.02	0.95
LUXEMBURG	1.03	1.20	1.01	1.10	1.02	0.91
HOLLANDA	1.02	1.03	0.99	1.02	1.01	1.01
İNGİLTERE	1.11	1.02	0.99	0.99	0.96	0.99

KAYNAK : TABLO 10 VE 11.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATMA DEĞER VERGİSİNİN TÜRK VERGİ SİSTEMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

I- Türkiye'de Vergi Sisteminin Yapısı.

Vergi yapısını tanımlamak gerekirse; "Vergi yapısı münferit vergilerin veya belirli kıstaslara göre oluşturulmuş vergi gruplarının tüm sistem içindeki önem ve ağırlıklarını ortaya koyan bir sayısal görünümdür.¹ şeklinde ifade edilir.

Bilindiği gibi gelişmekte olan ülkelerde, daha çok vasıtalı vergiler ağırlık taşıırken gelişmiş ülkelerde gelir üzerinden alınan vasıtasız vergiler ağırlık kazanmaktadır. Türk vergi yapısını yakın bir zaman süresi içinde incelediğimizde, tarihsel gelişme açısından vergilerin kompozisyonun gelişmekte olan ülke olmamıza rağmen gelişmiş ülkelere yaklaştığını söyleyebiliriz. Türkiye'de vasıtasız vergilerin son yıllarda ağırlık kazanmasının nedeni ise 1981 yılından evvel uzun süredir vergi kanunlarında değişiklik yapılamamasıdır.

Tablo 16'da görüldüğü gibi 1972 yılında toplam vergi gelirleri içinde vasıtasız vergilerin payı yüzde 43,4, vasıtalı vergilerin payı ise yüzde 56,6 olarak gerçekleşmiştir. 1981 yılında ise toplam vergi gelirleri içinde vasıtasız vergilerin payı yüzde 61,0, vasıtalı vergilerin payı ise yüzde 39,1 olarak gerçekleşmiştir.

1982 ve 1983 yıllarında da toplam vergi gelirleri içinde vasıtasız vergilerin ağırlığı devam etmekle beraber 1981 ve 1982 yıllarında vergi kanunlarında yapılan değişikliklerinde etkisiyle vasıtasız vergilerin toplam vergiler içindeki payı giderek azalmaya başlamıştır. Ayrıca bu yıllarda ücretlerin vergi yükü hafifletilmiştir.

Teorik olarak, gelişmekte olan ülkelerde kalkınma için gerekli olan finansmanın sağlanmasında tüketim ve dış ticaret üzerinden alınan vasıtalı vergilere ağırlık verilmesi gereklidir. Bu nedenle Türkiye'de bu tür vasıtalı vergilerin öneminin artırılması gerekmektedir. Çünkü az gelişmiş ülkelerde vergi devlet harcamalarına iştirak payı olmaktan başka, önemli bir gelişme politikası aletidir.²

II- Türkiye'de Katma Değer Vergisine Geçiş Zorunlu Kılan Nedenler

Bir ülkede, yeni bir vergi uygulamasına gidilmesinin temel amacı yanında teşvik ve düzenleme gibi önemli fonksiyonları vardır.³

Türkiye'de katma değer vergisine geçiş zorunlu kılan nedenleri ekonomik ve mali olarak ikiye ayırabiliriz.⁴

¹ Bora Ocakoğlu, "Türk Vergi Yapısının Şekillendirilmesi", Para ve Kredi Dergisi, Sayı 5, Mayıs 1981, s. 30

² Hüsnü Kızılyalı, Türk Vergi Sisteminin Ekonomik Analizi, Ankara, Sevinç Matbaası, 1969 s. 37

³ Nezihe Sönmez, "Kalkınma politikası Komisyon Raporu" 2. Türkiye İktisat Kongresi, Açılış-Kapanış Oturumları ve Komisyon Raporları, İzmir, 1981, s.158

⁴ Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısı ve Gerekçesi, TC Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü, 1980, s. 8-13

TABLO : 15

TOPLAM VERGİ GELİRLERİ (82 F, MİLYAR TL.)			
YILLAR	VASITASIZ	VASITALI	TOPLAM
1972	18.2	23.7	41.9
1973	24.8	29.4	54.2
1974	33.7	34.3	68
1975	48.8	49.6	98.4
1976	65.2	44.5	109.7
1977	99.2	75.1	174.3
1978	141.4	114.9	256.3
1979	238.1	180.9	419
1980	469.9	299.9	769.8
1981	751.9	481.7	1233.6
1982	958.3	663.5	1621.8
1983 *	157.9	722.9	1680.8

* : TAHMİN

KAYNAK: DPT B.B.Y.K.P. ÇALIŞMALAR

TABLO : 16

VERGİ GELİRLERİNİN DAĞILIMI YÜZDE			
YILLAR	VASITA SIZ	VASITA Lİ	TOPLAM
1972	43.44	56.56	100.00
1973	45.76	54.24	100.00
1974	49.56	50.44	100.00
1975	49.59	50.41	100.00
1976	59.43	40.57	100.00
1977	56.91	43.09	100.00
1978	55.17	44.83	100.00
1979	56.83	43.17	100.00
1980	61.04	38.96	100.00
1981	60.95	39.05	100.00
1982	59.09	40.91	100.00
1983 *	56.99	43.01	100.00

* : TAHMİN

KAYNAK: TABLO 15.

TABLO : 17

VERGİ GELİRLERİ YILLIK ARTIŞ ORANLARI (YÜZDE.)			
YILLAR	VASITASIZ	VASITALI	TOPLAM
1973	36.26	24.05	29.36
1974	35.89	16.67	25.46
1975	44.81	44.61	44.71
1976	33.61	-10.28	11.48
1977	52.15	68.76	58.89
1978	42.54	53.00	47.05
1979	68.39	57.44	63.48
1980	97.35	65.78	83.72
1981	60.01	60.62	60.25
1982	27.45	37.44	31.47
1983 *	-0.04	8.95	3.64

* : TAHMİN

KAYNAK: TABLO 15.

TABLO : 18

VERGİ GELİRLERİNİN GSMH İÇİNDEKİ PAYLARI (YÜZDE.)			
YILLAR	VASITASIZ	VASITALI	TOPLAM
1972	7.56	9.84	17.40
1973	8.01	9.49	17.50
1974	7.89	8.03	15.92
1975	9.11	9.26	18.37
1976	9.66	6.59	16.25
1977	11.36	8.60	19.97
1978	10.96	8.90	19.86
1979	10.83	8.22	19.05
1980	10.59	6.76	17.36
1981	11.47	7.35	18.82
1982	11.00	7.61	18.61
1983 *	8.60	6.49	15.08

* : TAHMİN

KAYNAK: TABLO 15.

A- Ekonomik Nedenler :

- 1) Yatırımların teşvik edilmesi
- 2) İhracatın geliştirilmesi
- 3) Sanayi üzerindeki vergi yükünün azaltılması
- 4) Enflasyonist baskının önlenmesi
- 5) Kaynakların optimal dağılımında uygunluk sağlanması
- 6) İhtisaslaşmanın teşviki
- 7) Fiyatlar genel seviyesinin kontrolü

B- Malî Nedenler :

- 1) Vergi adaletinin sağlanması
- 2) Vergi hasılatına etkisi
- 3) Vergi kaçakçılığına etkisi
- 4) Vergilemede adaletin sağlanması
- 5) Vasıtasız vergiler sistemini tamamlayıcı niteliği
- 6) Diğer ülkelerin vergi sistemleri ile ahenkleştirme

A- Ekonomik Nedenler

1-) Yatırımların Teşvik Edilmesi

Türkiye'nin gelişmekte olan bir ülke olması nedeniyle kalkınmasını sağlayabilmesi için yatırımları teşvik etmesi gerekmektedir. Katma değer vergisi uygulamasında yatırımların matrahtan indirilmesi mümkün olmaktadır.

Ülkemizde halen uygulanan istihsal vergisi katma değer vergisi uygulaması ile yürürlükten kalkacaktır. Katma değer vergisi nispetleri istihsal vergisine nazaran daha düşük olacaktır. Ayrıca mükellef katma değer vergisini mahsup etmek suretiyle kaynak sağlanmış olacaktır. Katma değer vergisinde genel olarak tek nispet uygulanması düşünüldüğünden müteşebbisin yatırım yapma kararında daha rasyonel hareket imkânı sağlanacaktır.

2) İhracatın Geliştirilmesi

Yürürlükte olan sistemde vergi iadesi uygulanmaktadır. Katma değer vergisi uygulanmasında da vergi iadesi uygulanmasıyla birlikte ihracat vergiden muaf olacak ve ihracat teşvik edilecektir. Yani ihracat hem vergiden muaf olacak, hem de ihracatı yapılan ürünler için ödenmiş vergi iade edilecektir. Böylece ihracat üzerindeki vergi yükü tamamen kaldırılmış olacaktır.

3) Sanayi Üzerindeki Vergi Yükünün Azaltılması

Mevcut vergi sisteminde istihsal vergisi uygulamasıyla, vergiye tabi malların üretimi için sanayiciler ürettikleri mallar nedeniyle ağır bir vergi yüküne katlanmaktadırlar. Ayrıca kullanılan girdilerin de istihsal vergisine tabi olması halinde vergi yükü daha da ağırlaşmaktadır.

Katma değer vergisi uygulamasında ise istisna ve muafiyetlerin az olması nedeniyle, vergi tüm sektörler yaratılan katma değer vergisi nispetinde dağılacığından sanayi üzerindeki vergi yükü azalacaktır.

4) Enflasyonist Baskı'nın Önlenmesi

Katma değer vergisi tüketimi vergilendirdiği için talebi kontrol etme özelliğine sahiptir. Özellikle tüketimi kontrol altına alması nedeniyle fiyatların kontrolünü sağlayarak enflasyonist baskıyı önleyeceği düşünülebilir.

5) Kaynakların Optimal Dağılımına Uygunluk Sağlanması

Türkiye'de bugün gider vergileri, işletme vergisi ve diğer vasıtalı vergilerden oluşan sistem, yapısal kusurları ve noksanlıkları nedeniyle, endüstrinin yapısının ve ekonomik kaynakların dağılımının optimal olmaktan uzaklaşmasına yol açmıştır.⁵ Katma değer vergisi ise tüm sektörleri kapsamına alması ve tek nispet olarak uygulanması halinde kaynak dağılımının optimal bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacaktır.

⁵ KDV. Kanun Tasarısı ve Gereçesi, s. 10

6) İhtisaslaşmanın Teşviki

Katma değer vergisi tarafsız bir vergi olması nedeniyle ihtisaslaşmayı teşvik edecektir. Türkiye'de bir işletmenin, kullandığı girdiler, yürürlükteki sistem de vergiye tabi olduğundan vergiden kaçınmak için dikey entegrasyona gidecektir. Katma değer vergisi uygulanması, halinde ise yaratılan katma değer kadar vergi ödeneceği için dikey entegrasyona gitmeyecektir. Dolayısıyla ihtisaslaşma teşvik edilmiş olacaktır.

7) Fiyatlar genel seviyesinin kontrolü

Uygulanmakta olan gider vergileri sisteminde vergi ilk üretim aşamasında alınmaktadır. Sonuçta maliyetler yükselmektedir. Üretim dağıtım zincirinin her safhasında fiyatlar, artan maliyetlere uygulanan kâr oranları nedeniyle yükselmekte böylece pahalılık zincirleme olarak artmaktadır.⁶ Katma değer vergisi uygulaması halinde ise, bu vergi oranlarının istihsal vergisi oranlarından düşük olması sebebiyle fiyatların oluşumunda tesiri olacaktır.

B- Malî Nedenler

1) Vergi Adaletinin Sağlanması

Katma değer vergisi uygulamasında; katma değeri yüksek olan mallardan fazla vergi, katma değeri düşük olan mallardan ise az vergi alınmaktadır. Böylece herkes satın alma gücüne göre vergilendirilmekte ve bu nedenle katma değer vergisi vergilendirmede daha adil bir vergi sistemi olarak ortaya çıkmaktadır.⁷

2) Vergi hasılatına etkisi

Katma değer vergisi hasılatı, yaratılan katma değer artmasıyla artacaktır. Diğer taraftan el değiştirme safhasının artması vergi hasılatını artırırken, fiyat artışları da vergi hasılatının artmasına neden olacaktır.

3) Vergi Kaçakçılığına Etkisi

Katma Değer vergisi vergi kaçakçılığının önlenmesinde başlıca iki yönden etkili olmaktadır.⁸ Bunları matrahın bölünmesi ve otokontrol imkanı açısından incelemek mümkündür.

Katma değer vergisi sisteminde, herkes yarattığı katma değer üzerinden vergi ödeyip bunu satışta yansıttığından vergi yükünden kurtulmakta kaçakçılık azalmaktadır.

Bu vergi sisteminde etkin bir belge kayıt düzeni gerektiğinden oto kontrol imkanı büyük ölçüde sağlanmış olmaktadır. Çünkü girdileri nedeniyle vergi ödeyen işletmenin satış aşamasında bunları düşebilmesi için alış sırasında ödediği vergileri belgelemesi gerekecektir,

4) Vergilemede Adaletin Sağlanması

Katma değer vergisi vergi oranlarının çeşitlendirilmesi ve istisnaların artırılması ölçüsünde daha adil olabilmektedir.⁹ Ancak Türkiye'de ilk kez uygulanması düşünülen bu verginin istisnalarının genişletilmesi ve fazla oran kullanılması bir hayli güç gözükmektedir.

⁶ KDV Kanun Tasarısı ve Gerekçesi, s.11.

⁷ KDV Kanun Tasarısı ve Gerekçesi, s.11.

⁸ KDV Kanun Tasarısı ve Gerekçesi, s.11.

⁹ KDV Kanun Tasarısı ve Gerekçesi, s.13.

5) Vasıtasız Vergiler Sisteminin Tamamlayıcı Niteliği

Katma Değer vergisi, gelir ve kurumlar vergisi sisteminin vergilendirmediği ödeme güçlerini harcamalar sırasında en geniş bir şekilde kavrayabilmektedir. Gelir vergisinin tam uygulanmadığı ve bir çok kazançları kapsamı dışında bıraktığı ülkemizde bu unsur önem kazanmaktadır.

6) Diğer Ülkelerin Vergi Sistemleri ile Ahenkleştirme Sağlanması

Gelir ve servetler üzerinden alınan vergilerin ahenkleştirilmesi amacıyla, ülkeler daha ziyade vergi anlaşmalarına ağırlık vererek, bu alanlardaki sorunlarını giderme yolunu tercih etmektedir.¹⁰ Dolayısıyla vergiler ve harcama vergileri sahasındaki uluslararası uygulama birliği ise benzer yasaların yürürlüğe konulmasıyla sağlanmaktadır.¹¹ Ülkemizin AET'na girme hazırlıklarında olması ve AET'de katma değer vergisi uygulanması nedeniyle katma değer vergisine geçmemiz faydalı olacaktır.

III-Türkiye'de Katma Değer Vergisi Çalışmaları

Türkiye'de katma değer vergisi ile ilgili çalışmalar ilk kez 1972 yılında Maliye Bakanlığı'nca başlatılmıştır. 1980 yılına kadar Maliye Bakanlığı'nca beş tasarı hazırlanmış ve ülkemizde ilk kez uygulanması düşünülen bu vergi için Bakanlık'ça hizmet içi eğitim programları düzenlenmiştir. Ayrıca Alman Hükümeti ile yapılan işbirliği sonucunda bu konuda Almanya'da personel eğitimi gerçekleştirilmiştir.

Katma değer vergisi ülkemizde ilk defa kamu oyunda açıkça tartışılan bir vergi olmuştur. Gerek iş çevreleri gerekse üniversite çevrelerinde bu konu ele alınarak çeşitli seminerler düzenlenmiştir. Alman Hükümetinin teknik işbirliği yardımı ile üç büyük ilde ön vergi uygulamaları gerçekleştirilmiştir.

II. ve III. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında temel ilke olarak bu verginin uygulanması kabul edilmesine rağmen katma değer vergisi uygulamasına geçilememiştir.

1971 yılında katma değer vergisine geçiş için hazırlık niteliğinde kabul edebileceğimiz işletme vergisi uygulamasına başlanmasına rağmen işletme vergisi uygulamasında problemlerle karşılaşmış ve mükellef üzerinde bazı olumsuz psikolojik etkiler bırakmıştır.

Kasım 1980 tarihinde Maliye Bakanlığınca hazırlanan tasarı Yasama Meclisine sunulmuş ve Mali İşler Komisyonunda incelenerek bir takım yeni düzenlemeler yapılmıştır.

.IV- Mevcut Tasarının Analizi

Türkiye'de hazırlanan değişik katma değer vergisi yasa tasarılarında farklılıklar bulunmasına rağmen, tasarılar muhteva itibarıyla önemli farklılıklar arzetmemektedir.

Maliye Bakanlığınca 1980 yılında hazırlanan tasarı Danışma Meclisi Mali İşler Komisyonunca ele alınmış bazı değişiklikler yapılmıştır.

Tasarı üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım verginin konusunu, istisnaları ve yükümlülüğü kapsamaktadır. İkinci kısımda matrah, nispet ve indirim, üçüncü kısımda ise verginin tarhi ve ödenmesi incelenmektedir.

Tasarıda bazı önemli noktaları ele alarak inceleyeceğiz.

¹⁰ KDV Kanun Tasarısı ve Gerekçesi, s. 1

¹¹ KDV Kanun Tasarısı ve Gerekçesi, s.15

A- Vergiye Tabi İşlemler

Tasarıda vergiye tabi işlemler tesbit edilerek aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.¹²

- Türkiye'de yapılan ve aşağıda sayılan işlemler;

Ticarî, sınıî ziraî faaliyet ve serbest meslek faaliyeti, çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler,

Posta, telefon, telgraf, teleks ve bunlara benzer hizmetler ile radyo ve televizyon yoluyla yapılan hizmetler,

Spor-Toto ve benzeri oyunlar tetiplenmesi ve oynatılması,

At yarışları ve diğer müşterek bahis oyunlarının; gösteri, yarış ve maçların tertiplenmesi veya oynatılması,

Gümrüklerdeki eşyanın tasfiyesi amacıyla yapılan teslimler,

Bağımsız ve devamlı olarak yapıldığı ve gelir sağlama amacına yönelik olduğu Maliye Bakanlığınca tesbit olunan diğer faaliyetler,

- Her türlü ithalat,

Tasarıda vergiye tabi işlemler belirlendikten sonra 8. maddede vergiden istisna edilen işlemler belirlenmiştir,

İhracat teslimleri ve bu teslimlere ilişkin hizmetler ile yurt dışındaki müşteriler için yapılan hizmetler ihracattan istisna edilirken, ihracata tanınan istisnanın ihracat öncesi ve ihracat safhalarını kapsadığı ifade edilmiştir.

Türkiye ile yabancı memleketlerin arasında yapılan yük ve yolcu taşıma hizmetleri (transit taşımalar dahil), deniz, hava ve demir yolu taşıma araçlarının imali, inşaaı, tadili, onarımı ve bakımı suretiyle yapılan teslim ve hizmetler ile döviz ve hava taşıma araçları liman ve hava limanları işletmeleri tarafından liman ve hava limanlarında yapılan hizmetler istisna kapsamına alınmıştır.

Diğer taraftan kamuya açık ve kamu yararına yönelik olarak faaliyet gösteren ve kazanç amacı bulunmayan kuruluşların faaliyetleri dolayısıyla sağlanan mal ve hizmetler vergi kapsamı dışında tutulmaktadır.

Genel ve katma bütçeli kuruluşlar, il özel idareleri, il özel idareleri, belediyeler köyler ve bunların kuracağı birlikler, T. Silahlı Kuvvetleri vakıfları ve Bakanlar Kurulunun vergi muafiyeti tanıdığı vakıfların yapacağı teslim ve hizmetlerin yanında Gelir Vergisi Kanununa göre vergiden muaf olan esnafın teslim ve hizmetleri ile ziraî faaliyet konusuna giren teslim ve hizmetlerde istisnalar arasına alınmıştır.

Diğer önemli bir konu ise, Banka ve Sigorta muameleleri vergisi kapsamına giren işlemler vergi kapsamına alınmamaktadır. Ayrıca tahvil ve hisse senetlerinin ihracı ve devri üzerinde yazılı bedelle kayıtlı olmak şartı ile vergi kapsamı dışında tutulmuştur.

Tasarının 9. maddesinde ise uluslararası anlaşma hükümleri dışında katma değer vergisinden muaf veya istisna edilen işlemlerin sadece katma değer vergisi kanununa eklenmesi ve değişiklik yapılması suretiyle düzenleneceği hükme bağlanmaktadır.

¹² Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısı, T.C. Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü, 1982, Madde I.

Vergiden istisna edilen işlemleri yapanlar ise istisnadan vazgeçmek istediklerinde vergi dairesine başvurarak vergiye tabi olmayı isteyebileceklerdir. Ancak Banka ve Sigorta Muameleleri vergisi kapsamına giren işlemlerde bu hüküm uygulanmayacaktır.

Katma değer vergisinin nispeti tasarının 17. maddesinde yüzde 10 ve yüzde 6 olarak belirlenmiştir.

B- Vergilendirme Usulleri

Tasarının 22, 23, 24 ve 25. maddelerinde vergilendirme usulleri tesbit edilmiştir. Tasarıya göre Vergilendirme usulleri dört ayrı şekilde belirlenmiştir. Bunlar;

- Gerçek Usulde Vergilendirme,
- Götürü Usulde Vergilendirme,
- Özel Usulde Vergilendirme,
- Nihai Usulde Vergilendirme, 'dir.

Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça yükümlüler gerçek usûlde vergilendirileceği ifade edilmektedir.¹³ Götürü usule göre ise Gelir Vergisi Kanununa göre kazançları götürü usulde tesbit edilen ve kısmen veya tamamen alım satım işleri dışında kalan işlerle uğraşan mükelleflerin katma değer vergisi tarhına esas olan götürü matrahların yüzde 30 ilaveli tutarına yüzde 10 vergi oranı uygulanmak suretiyle hesaplanacak ve bu mükellefler vergi indirim hakkında faydalanamayacaklardır.

Perakende mal satışı ile uğraşanlardan götürü usulde katma değer vergisine tabi mükelleflerin vergileri özel usulde vergilendirmeye göre düşük ise özel usulde vergilendirme esas alınacaktır.

Tasarının 24. üncü maddesine göre perakende mal satışı ile işgal eden mükelleflerden Gelir Vergisi Kanunu'na göre kazançları götürü usulde tesbit olunanlar ile bunun dışında kalan ve Maliye Bakanlığınca belirlenen iş grupları veya sektörlere dahil bulunanlar özel usulde vergilendirileceklerdir.

Özel usulde vergi, takribi perakende satış tutarlarına yüzde 10 vergi nisbeti uygulanmak suretiyle tesbit edilecektir.

Tasarının 25. inci maddesinde ise Nihai Vergilendirme Usulü ile ilgilidir. Bu maddeye göre bilanço esasına göre defter tutanlar dışındaki perakende mal satışı ile uğrayan mükellefler ve Maliye Bakanlığı'nca belirlenecek iş grupları ve sektörlere dahil olanlar nihai vergilendirme usulüyle vergilendirilebilecektir.

Nihai vergilendirme usulünde, mükelleflerin mal alışları sırasında alış bedellerine yüzde 13 nisbeti uygulanarak katma değer vergisi miktarı bulunacaktır,

C- Vergilendirme Dönemi

Tasarının 27. maddesinde vergilendirme dönemi üç ay olarak belirlenmekle birlikte götürü usulde vergilendirilen mükellefler için bu dönem bir takvim yılı olarak belirlenmiştir.

Vergilendirme dönemi, vergi kesintisi yapmakla sorumlu olanlar için bir ay olarak belirlenmiştir. İthalatta ise gümrük vergisi ödeme mükellefiyetinin başlaması, gümrük vergisine tabi olmayan işlemlerde ise fiili ithalatın yapılması vergilendirme dönemi olarak belirlenmiştir.

Maliye Bakanlığı mükellefleri gruplar içinde toplamaya ve gruplar için vergilendirme dönemlerinin başlangıç aylarını tesbit etme yetkisine sahip olacaktır.

¹³ Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısı, Madde 22.

D- Kaldırılan Hükümler

Tasarının Kanunlaşması halinde 6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun Nakliyat Vergisi ile PTT Hizmetleri Vergisine ait hükümleri yürürlükten kalkacaktır. Ayrıca yine Gider Vergileri Kanununa ait olan I, II ve IV. sayılı tablolara ait hükümlerde yürürlükten kalkacaktır.

Tasarıya göre 1318 sayılı finansman Kanununun İşletme Vergisi ve Spor-Toto vergisine ait hükümleriyle 6747 sayılı Kanunun Şeker İstihlak Vergisine ait hükümleride yürürlükten kalkacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

V.B.Y.K.P. DÖNEMİNDE KATMA DEĞER VERGİSİNİN UYGULANMASI HALİNDE SAĞLAYACAĞI FİNANSMAN ¹

Maliye Bakanlığınca 1972 yılından bu yana katma değer vergisine geçiş için çalışmalar yapılmaktadır. Katma değer vergisi çalışmalarının başladığı yıllarda bu vergiye olan ilgi artmış çeşitli toplantı ve seminerler düzenlenerek çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Ancak katma değer vergisinin sağlayacağı finansman üzerinde gerekli araştırmalar yeterince yapılamamıştır.

Çalışmamızda katma değer vergisinin IV. Plân döneminde sağlayacağı finansman miktarı tespit edilirken (1983-1988) dönemi dikkate alınacaktır. Finansman miktarının hesaplanmasında V. Plan hazırlıkları sırasındaki çalışmalar sonucu elde edilen değerlerden yararlanılacaktır.

Katma değer vergisi miktarı önceki bölümlerde incelenen Gayri Safi Hasıla Türü, Gelir Türü, Tüketim türü için ayrı ayrı ele alınacak ihracat ve kamu hizmetlerinin muaf tutulmaları hallerindeki vergi miktarları da hesaplanacaktır. Ayrıca mevcut Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısı ele alınacak ve tasarıya göre ayrı bir hesaplama yapılacaktır.

Mevcut katma değer ve üretim değerlerinin 1982 yılı fiyatlarıyla ifade edilmesi nedeniyle vergi tahsilat miktarları da 1982 yılı fiyatlarıyla ifade edilecektir.

I. Gayrî Safi Hasıla Türü Uygulanması Halinde

A- Gayri Safi Hasıla Türü Uygulanmaması Halinde ²

Tablo 19, 20, 21, 22'deki üretim ve katma değerler üretim üzerinden alınan vasıtalı vergileri ihtiva etmektedir. Katma değer vergisi uygulamasıyla bu vergilerin alınmayacağı kabul edildiğinde, katma değer vergisi matrahını tespit edebilmemiz için katma değer toplamından bu vergileri düşmemiz gerekecektir. Geriye kalan kısmı, yani vergi matrahını vergi nispeti ile çarparak vergi miktarını buluruz.

Yukarıda izah ettiğimiz metodu;

$TVA = tx (VA - TDR)$ şeklinde ifade edebiliriz.

1983 yılı için katma değer vergisi miktarını formül yardımı ile Tablo 19 ve 21'deki değerleri kullanarak hesaplayabiliriz.

$$TVA = tx (VA - TDR)$$

$$TVA = 0.10 (8974.1 - 554.6)$$

$$TVA = 841.9 \text{ milyar liradır. (Tablo 19 ve 21)}$$

¹ Çalışmaya başladığımızda B.Y.K.P. Çalışmaları(1984-1988) sürdürülmekteydi . 23.9.1983 tarih ve 2897 sayılı Kanun'la B.B.Y.K.P.'nin bir yıl ertelenmesi ve 1984 yılı için Geçiş Programı hazırlanması için Bakanlar Kurulu'na yetki verildi.

² G.S.H. Türü uygulamada teorik olarak muafiyet söz konusu olmamaktadır.

IV. BÖLÜMDE KULLANILAN SEMBOLLER

TVA = Toplam Katma Değer Vergisi

t = Vergi nispeti

VA = Toplam katma değer

TDR = Üretim üzerinden alınan vasıtalı vergiler

EVA = İhracat katma değeri

CG = Kamu hizmetleri katma değeri

D = Amortismanlar

CG₁ = Sermaye malları

EVA₁ = Muaf sektörler dışındaki ihracatta vergi iadesi miktarı

VA₂ = Muaf sektörler dışındaki katma değerler toplamı

1988 yılı için katma değer vergisi miktarı;

$$TVA = tx (VA - TDR)$$

$$TVA = 0.10 \times (12055.1 - 774.6)$$

$$TVA = 1128.1 \text{ milyar liradır. (Tablo : 20 ve 22)}$$

Gayri Safi Hasıla Türü Katma Değer vergisi uygulamasında katma değer vergisi 1983 yılında 841.9 milyar liradan yılda ortalama yüzde 6.0 artarak 1988 yılında 1128.1 milyar liraya ulaşacaktır.

B- Gayri Safi Hasıla Türü Uygulamada İhracat ve Kamu Hizmetlerinin

Muaf Olması Halinde

İhracatta vergi muafiyeti uygulamasında ihracat ve ihracat öncesi dikkate alınmaktadır. Bu nedenle ihraç edilen bir malın üretiminde kullanılan girdilerinde muaf olması gerekmektedir. Vergi miktarını hesaplarken bu konu dikkate alınacaktır. Diğer bir deyişle vergi iadesi miktarı ayrıca tesbit edilecektir. Kamu hizmetleri katma değeri de matrahtan düşülecektir.

Yukarıda izah edilen yöntem;

$TVA = ((VA) - (TDR + EVA + CG)) \times t$ şeklinde ifade edildiğinde 1983 yılı için katma değer vergisi miktarı Tablo 23 ve 25'teki değerler yardımıyla hesaplanabilir.

$$TVA = ((8974.1) - (554.6 + 384.0 + 716.8)) \times 0.10$$

$$TVA = (8974.1 - 1655.4) \times 0.10$$

$$TVA = 731.9 \text{ milyar liradır. (Tablo 23 ve 25)}$$

Yukarıda hesaplamayı yaparken sektör ihracat değerlerini, sektörlerin katma değer oranlarıyla çarparak, ihracat katma değerlerini hesapladık. İhracatın muaf olması yanında ihraç edilen girdiler için ödenen katma değer vergilerinin de iade edilmesi gerekmektedir.

İhracatta vergi iadesinin tesbit edilmesi için, ihracat katma değeri ile ihracat değeri arasındaki fark, yani ihraç edilen malın girdi değerleri, vergi nispeti ile çarpılacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir husus, gerek ihraç edilen mal ve hizmetlerden, gerekse katma değerlerinden üretim üzerinden alınan vasıtalı vergilerin indirilmesidir.

İhracatta vergi iadesi miktarı ise 1983 yılı için 61,4 milyar liradır. (Tablo : 25) ihracat ve kamu hizmetlerinin muaf tutulması halinde katma değer vergisi miktarının 731,9 milyar lira olduğu hesaplanmıştı. Bu miktardan vergi iadesi düşüldüğünde katma değer vergisi miktarı;

$$TVA = 731.9 - 61.4$$

$$TVA = 670.5 \text{ milyar liradır. (Tablo : 25)}$$

1988 yılı için katma değer vergisi miktarı;

$$TVA = (VA) - (TDR + EVA + CG) \times t$$

$$TVA = (12055.1) - (774.6 + 608.6 + 827.5) \times 0.10$$

$$TVA = (12055.1 - 2255.7) \times 0.10$$

$$TVA = 979.9 \text{ Milyar Liradır. (Tablo : 24 ve 26)}$$

Bu miktardan vergi iadesini düştüğümüzde katma değer vergisi miktarı;

$$TVA = 979.9 - 100.9$$

$$TVA = 879.0 \text{ milyar liradır. (Tablo : 26)}$$

Gayri Safi Hasıla Türü katma değer vergisi uygulamasında (İhracat ve kamu hizmetleri muaf) katma değer vergisi 1983 yılında 670.5 milyar liradan yılda ortalama yüzde 5.6 artarak 879.0 milyar liraya ulaşacaktır.

II. Gelir Türü Uygulanması Halinde

A- Gelir Türü Uygulanması Halinde

Önceki bölümlerde incelendiği gibi gelir türü katma değer vergisi uygulamada amortismanların matrahtan indirilmesine müsaade edilmektedir. Amortismanların hesaplanmasında ise sabit sermaye yatırımlarını ele alınarak, sabit sermaye yatırımları içindeki sermaye malları miktarı tesbit edilecektir. (Tablo : 27,28 ve 29) Amortismanlar hesaplanırken tasarıda kabul edilen yöntem kullanılacaktır.

Gelir türü uygulamada katma değer vergisi miktarı yukarıda izah edilen yöntemle;

$TVA = " ((TVA) - (TDR + D)) " X t$ şeklinde izah edildiğinde 1983 yılında katma değer vergisi miktarı ;

$$TVA = " (8974.1) - (554.6 + 850.5) " X 0.10$$

$$TVA = 7569.0 x 0.10$$

$$TVA = 756.9 \text{ milyar liradır.}$$

1988 Yılı İçin Katma Değer Miktarı;

$$TVA = " (12055.1) - (774.6 + 1136.4) " X 0.10$$

$$TVA = 10144.1 x 0.10$$

$$TVA = 1014.4 \text{ milyar liradır.}$$

Gelir türü uygulamada katma değer vergisi miktarı 1983 yılında 756.9 milyar liradan yılda ortalama yüzde 5,6 artarak 1988 yılında 1014.A milyar liraya ulaşacaktır.

B- Gelir Türü Uygulamada ihracat ve Kamu Hizmetlerinin Muaf Olması Halinde

Gelir türü uygulamada ihracat ve kamu hizmetlerinin muaf tutularak uygulanması halinde katma değer vergisi;

$TVA = " (VA) - (TDR + EVA + CG + D) " X t$ şeklinde ifade edilerek hesaplandığında 1983 yılı katma değer vergisi miktarı;

$$TVA = " (8974,1) - (554,6 - 384.0 + 716,8 + 850.5) " X t$$

$$TVA = 6468,2 x 0.10$$

$$TVA = 646.8 \text{ milyar liradır.}$$

İhracatta vergi iadesi miktarı bulunan değerden düşüldüğünde,

$$TVA = 646.8 - 61.4$$

$$TVA = 585.5 \text{ milyar liradır.}$$

1988 yılında vergi miktarı;

$$TVA = " (12055.1) - (774.6 + 608.6 + 872.5 + 1136.3) " x 0.10$$

$$TVA = 8663.1 x 0.10$$

$$TVA = 866.3 \text{ milyar liradır.}$$

ihracattaki vergi iadesi miktarı bulunan değerden düşüldüğünde,

$$TVA = 866.3 - 100.9$$

$$TVA = 765.4 \text{ milyar liradır.}$$

Gelir türü katma değer vergisi uygulamasında (ihracat ve kamu hizmetleri muaf) katma değer vergisi 1983 yılında 585.4 milyar liradan yılda ortalama yüzde 5.5 artarak 1988 yılında 765.4 milyar liraya ulaşacaktır.

III. Tüketim Türü Uygulanması Halinde

A- Tüketim Türü Uygulanması alinde

Tüketim türü uygulamada yatırım malları alışları vergi matrahından tümüyle indirilmektedir. Bu nedenle tüketim türü uygulamada katma değerden yatırımları malları alışlarının düşülmesi gerekmektedir. Kullandığımız değerlerin üretim üzerinden alınan vasıtalı vergileri ihtiva etmesi nedeniyle matrahtan düşülmesi gerekir. Geriye kalan matraha vergi nispeti uygulandığında vergi miktarı tesbit edilir.

$TVA = (VA) - (TDR + CG_1) \times t$ şeklinde ifade edersek 1983 yılında katma değer vergisi miktarı;

$$TVA = (8974.1) - (554.6 + 890.6) \times 0.10$$

$$TVA = 752.9 \times 0.10$$

$$TVA = 752.9 \text{ milyar liradır.}$$

1988 yılında katma değer vergisi miktarı;

$$TVA = (12055.1) - (774.6 + 1339.7) \times 0.10$$

$$TVA = 9940.8 \times 0.10$$

$$TVA = 994.1 \text{ milyar liradır.}$$

Tüketim türü uygulamada vergi miktarı 1983 yılında 752.9 milyar liradan yılda ortalama yüzde 5.7 artarak 1988 yılında 994.1 milyar liraya ulaşacaktır.

B- Tüketim Türü Uygulamada ihracat ve Kamu Hizmetlerinin Muaf Olması Halinde

Sadece sermaye mallarına indirim tanıyan türdeki hesaplamada bulunan matrahtan, ihracat katma değeri ve kamu hizmetleri katma değeri düşülerek vergi nispeti ile çarpılacak bulunan vergi miktarından vergi iadesi düşülecektir.

$TVA = (VA) - (TDR + EVA + CG + CG_1) \times 0.10$ şeklinde ifade edersek 1983 yılında vergi miktarı;

$$TVA = (8974.1) - (554.6 + 384.0 + 716.8 + 890.6) \times 0.10$$

$$TVA = (8974.1 - 2546) \times 0.10$$

$$TVA = 6428.1 \times 0.10$$

$TVA = 642.8$ milyar liradır. Bu miktardan vergi iadesini çıkardığımızda vergi miktarı;

$$TVA = 642,8 - 61.4$$

$$TVA = 581,4 \text{ milyar liradır.}$$

1988 yılında vergi miktarı;

$$TVA = (12055.1) - (774.6 + 608.6 + 872.5 + 1339.7) \times 0.10$$

$$TVA = (12055.1 - 3595) \times 0.10$$

$TVA = 846.0$ milyar liradır. Bu miktardan vergi iadesini çıkardığımızda vergi miktarı

$$TVA = 846.0 - 100.9$$

$$TVA = 745.1 \text{ milyar liradır.}$$

Tüketim türü katma değer vergisi uygulamasında (ihracat ve kamu hizmetleri muaf) katma değer vergisi 1983 yılında 581.4 milyar liradan yılda ortalama yüzde 5.1 artarak 1984 yılında 745,1 milyar liraya ulaşacaktır.1

IV. Katma Değer Vergisi Tasarısı'nın Uygulanması Halinde

Kasım 1982 tarihli Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısı'nın istisnalarını belirleyen 8. maddesinde nelerin istisna kapsamına alınacağı belirtilmiştir. Bu durumda Tasarıya göre;

- İhracat,
- Deniz, hava ve demir yolları taşıma araçlarının imali, onarımı ve bakımı,
- Kamu Hizmetleri,
- Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi kapsamına giren teslim ve hizmetler vergi kapsamı dışında kalacaktır.

Yukarıda belirttiğimiz teslim ve hizmetler katma değer vergisi kapsamına dahil edilemeyeceğinden, bu sektörlerin katma değerleri toplam katma değerden düşülecektir. Diğer taraftan bu sektörlerin ihracat katma değerlerini toplam ihracat katma değerinden düşülerek bulunan miktar da toplam katma değerden düşülecektir. Ayrıca bu sektörlerin üretim üzerinden alınan vasıtalı vergileri, toplam üretim üzerinden alınan vasıtalı vergilerden düşülerek bulunan vasıtalı vergi de (Tablo :30, 3.1) katma değerden düşülecektir. Amortisman miktarını da katma değerden çıkararak vergi nispeti ile çarpıldığında bulunan değerden vergi iadesini indirdiğimizde katma değer vergisi miktarını tespit edeceğiz.

İzah ettiğimiz şekilde, katma değer vergisi miktarı aşağıdaki şekilde formüle edilebilir.

$$TVA = (VA) - (TDR + D + VA_1 + EVA_2) \times t$$

1983 yılında Tasarı'ya göre katma değer vergisi miktarı ;

$$TVA = (8974.1) - (457.9 + 850.5 + 257.3 + 2872.6) \times 0.10$$

$$TVA = (8974.1 - 4348.3) \times 0.10$$

$$TVA = 4625.8 \times 0.10$$

$$TVA = 462,6 \text{ milyar liradır.}$$

Toplam vergi iadesinden muaf sektörlerin vergi iadesini düşerek elde edilen değeri, yukarıda 462.6 milyar lira olarak hesapladığımız vergi miktarından çıkardığımızda katma değer vergisi tahsilatını elde ederiz.

$$TVA = 462.6 - 54.7$$

$$TVA = 407.9 \text{ milyar liradır,}$$

1988 yılında vergi miktarı;

$$TVA = (12055.1) - (629.5 + 1136.A + 430.0 + 3454.8) \times 0.10$$

$$TVA = (12055.1 - 5650.7) \times 0.10$$

$$TVA * 6404.4 \times 0.10$$

$$TVA = 640.4 \text{ milyar liradır.}$$

Yine toplam vergi iadesinden muaf sektörlerin vergi iadesini düşerek elde edilen değeri 640.4 milyar lira olarak bulduğumuz vergi miktarından çıkardığımızda katma değer vergisi tahsilatını elde ederiz.

$$TVA = 640.4 - 91.1$$

$$TVA = 549.3 \text{ milyar liradır,}$$

Tasarıya göre 1983 yılında 407.9 milyar lira olan katma değer vergisi tahsilatı yılda ortalama yüzde 6.1 artarak 1988 yılında 549.3 milyar liraya ulaşacaktır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çağdaş devlet, giderek artan ve gelişen fonksiyonları karşısında üstlendiği iktisadi, mali, sosyal görevlerden dolayı, bir takım harcamalar yapmak ve bu harcamaları karşılayacak yeterli gelir kaynaklarını temin etmek zorundadır.

Devletin en önemli gelir kaynağı vergilerdir. Vergilerin yapıları, ekonomik yapıda meydana gelen gelişmelere paralel olarak değişmekte ve sosyo-ekonomik hedeflere ulaşılmasında bir araç olarak kullanılmaktadır.

Türkiye, gelişmekte olan bir ülke olmasına rağmen , gelir üzerinden alınan vergiler ağırlık taşımaktadır. Üretim üzerinden alınan vasıtalı vergiler ise, sanayi üzerinde vergi yükünün artmasına neden olurken fiyat oluşumunu da etkilemektedir.

Türkiye'de gelir ve kurumlar vergisi nispetlerinde yapılan indirimler ve yeniden değerlendirme sebebiyle V. Plân Dönemi'nde vergi gelirlerindeki artış olumsuz yönde etkilenecektir. Bu aşamada mevcut kaynaklardan daha çok istifade edilmesi yoluna gidilecek veya yeni kaynaklara yönelmek zorunda kalınacaktır. Türkiye'de katma değer vergisi 1973 yılından buyana kamu oyunda tartışılmış ve birkaç kez Tasarı hazırlanmış ancak uygulamaya geçilememiştir.

Katma değer vergisi yaratılan katma değer üzerinden alınan bir vergidir. Uygulama şekillerine göre sermaye mallarına indirim tanımayan ve tanıyan türler olarak ayrılmaktadır.

Katma değer vergileri, mali amacı yanında, talebin kontrol edilmesi, kaynak dağılımının sağlanması, oto kontrol mekanizmasını işlerlik kazandırılması, ihracat ve yatırımların teşvik edilmesi ile vergi yükünün adil bir şekilde dağıtılmasında araç olarak kullanılabilir. Katma değer vergisinden sağlanan gelirler, gelişmekte olan ülkelerin gelirleri içinde önemli yer tutmaktadır. G.S.M.H. içindeki payı yüzde 2 ile 10 arasında değişmektedir. Toplam vergi gelirlerinin ise yüzde 30'una kadar ulaşmaktadır.

Katma değer vergisi ile yürürlükten kaldırılması düşünülen vergiler Tasarı'da;

- Dahilde alınan İstihsal Vergisi,
- İşletme Vergisi,
- Şeker İstihlâk Vergisi,
- Nakliyat Vergisi,
- P.T.T. Hizmetleri Vergisi,
- Sport- Toto Vergisi,
- İthalda Alınan İstihsal Vergisi olarak belirlenmiştir.

Tasarı ile yürürlükten kaldırılması düşünülen vergilerin 1973-1983 yılları arasındaki tahsilatları incelendiğinde tahsilat miktarları G.S.Y.İ.H.'nin yüzde 1,6'sı ile yüzde 3,5'i arasında değişmektedir.(Tablo 32)

Katma değer vergisi türlerine göre, tahsilat miktarları ayrı ayrı incelendiğinde, G.S.Y.İ.H. içindeki payları yüzde 6,2 ile yüzde 9,4 arasındadır. (Tablo 33). Ancak pratikte ihracat ve kamu hizmetleri muaf tutulmaktadır.

Mevcut Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısı'nın 1983-1988 döneminde uygulanması halinde G.S.Y.İ.H.'nin yüzde 4,55'i dolayında tahsilat sağlanacaktır. Kaldırılması düşünülen vergiler 1973-1983 döneminde G.S.Y.İ.H.'nin ortalama yüzde 2,6'sını oluşturmaktadır. Aradaki fark ise G.S.Y.İ.H.'nin yüzde 1,95'idir. 1983 yılında fiyat artış hızı varsayımı yüzde 25.0 kabul edildiğinde bu fark 220.0 milyar liraya ulaşmaktadır. 1983-1988 döneminde katma değer vergisi tahsilatı yıllık ortalama yüzde 6,1 artacak ve G.S.Y.İ.H.'ya esnekliği l dolayında gerçekleşecektir.

AET ülkelerinde 1973-1979 dönemindeki sonuçlar incelendiğinde katma değer vergisinin G.S.Y.İ.H. içindeki payları bazı istisnaların dışında ülkelere göre, yüzde 3,1'i ile yüzde 9,9'u arasında değişmektedir. Bu paylar Belçika, Danimarka, Fransa ve Hollanda'da daha yüksektir. Yine AET ülkelerinde katma değer vergisi tahsilat miktarları genel olarak, toplam vergi gelirlerinin yüzde 10'nu ile yüzde 23,ü arasında bir pay oluşturmaktadır. Türkiye'de 1983 yılında katma değer vergisi uygulamasıyla yürürlükten kalkacak vergileri, Konsolide Bütçe Vergi Gelirlerinden çıkararak, katma değer vergisi tahsilat miktarını ilave ettiğimizde katma değer vergisi tahsilatı toplam vergi gelirlerinin yüzde 27,2'sine ulaşmaktadır.

Yukarıdaki değerlendirmeler dikkate alındığında, AET ülkeleri ve gelişmekte olan diğer ülkelerdeki katma değer vergisi uygulama sonuçları ile Türkiye'de katma değer vergisi uygulanması halinde elde edilecek sonuçlar arasında bir paralellik olduğu görülmektedir. Ancak Türkiye'de uygulamanın başarısı, uygulamanın sürdürülmesindeki tutuma ve vergi idaresinin başarısına bağlı olacaktır. Gelişmekte olan ülkelerde vergi idaresinin iyi bir şekilde organize edilmemesi, mükelleflerin eğitim düzeylerinin yeterli olmaması, vergi uygulamasına geçilemeden mükelleflerin yeterince aydınlatılmamaları gibi benzeri nedenlerden uygulamaya konulan yeni vergilerin başarısı bir hayli güç olmaktadır.

Plan çalışmalarına ışık tutulması ve vergi rezervlerinin tespit edilmesi açısından, katma değer vergisi beyannamelerinin düzenlenmesi büyük önem taşımaktadır. Ayrıca beyannamelerden elde edilen sonuçlar, katma değer vergisinin ülke ekonomisinin düzenlenmesinde araç değişken olarak kullanılabilmesinide sağlayacaktır.

Çok kısa denilebilecek bir sürede hızla yürürlüğe konulan ve başarılı neticeler alınan katma değer vergisi; Türkiye'de de mali kaynak sağlamak, mevcut gider vergileri sisteminin aksayan yönlerini gidermek, AET ülkeleriyle uygulamada paralellik sağlamak ve katma değer vergisinin yukarıda değinilen fonksiyonlarından faydalanmak için gerekli hazırlıklar yapılarak V. Plân döneminde tek nispetli olarak uygulamaya geçilmelidir.

TABLO:19

GAYRİ SAFİ HASILA TÜRÜ KATMA DEĞER VERGİSİ UYGULAMASINDA
SEKTÖRLER İTİBARIYLA KATMA DEĞER VERGİSİ

SEKTÖRLER	(1983 YILI)						(1982 FİY., MİLYAR TL)				
	ÜRETİM DEĞERİ	KATMA DEĞER ORANI	KATMA DEĞER	DAH. AL. VASİTALI VER. OR.	İTH. AL. VASİTALI VER. OR.	DAH. AL. VASİTALI VERGİ.	DAH. AL. VASİTALI VERGİ.	VASİTALI VERGİ TOPLAMI	K. DEĞER VERGİSİ MATRAHI	KARMA DEĞER VER. NİS.	KATMA D. VER. MİKTARI
1. BİTKİSEL ÜRETİM	1647.39	.6581502	1084.23	.0001	.0004	0.16	0.66	0.82	1083.41	0.10	108.34
2. HAYVANCILIK	785.51	.6358035	499.43	.00001	.00008	0.01	0.06	0.07	499.36	0.10	49.94
3.ORMANCILIK	124.92	.6878002	95.92	.04368	.00007	5.46	0.01	5.47	80.45	0.10	8.05
4. SU ÜRÜNLERİ	37.08	.7594391	28.16	.00016	.00024	0.01	0.01	0.01	28.15	0.10	2.81
5. KÖMÜR MADENCİLİĞİ	96.71	.6709751	64.89	.0097	.00232	0.94	0.22	1.16	63.73	0.10	6.37
6. H.PET.VE D.GAZ. ÇIK.	97.68	.7902334	77.19	.09501	.00056	9.28	0.05	9.34	67.85	0.10	6.79
7. DEMİR CEVHERİ ÇIK.	11.05	.3737557	4.13	.00534	.00298	0.06	0.03	0.09	4.04	0.10	0.40
8. DE.DIŞI METALCEV.ÇI.	11.38	.4332162	4.93	.01886	.00402	0.21	0.05	0.26	4.67	0.10	0.47
9. METAL OLMAYAN MA.	24.52	.3890701	9.54	.02823	.00271	0.69	0.07	0.76	8.76	0.10	0.88
10.TAŞOCAKÇILIĞI	29.85	.5293132	15.8	.00636	.00184	0.19	0.05	0.24	15.56	0.10	1.56
11.MEZBAHA ÜRÜNLERİ	255.51	.3386560	86.53	.00133	.00003	0.34	0.01	0.35	86.18	0.10	8.62
12.SEB.MEY.İŞLE.SAN.	123.52	.2769592	34.21	.00446	.00031	0.55	0.04	0.59	33.62	0.10	3.36
13.NEB.VE HAYV.YAĞ.	120.56	.4416058	53.24	.00627	.00263	0.76	0.22	1.07	52.17	0.10	5.52
14.UN VE BENZERİ FAAL.	425.02	.1389111	59.04	.00386	.00039	1.64	0.17	1.81	57.23	0.10	5.72
15.ŞEKER ÜRTEİMİ	119.54	.3528526	42.18	.01426	.00068	1.70	0.08	1.79	40.39	0.10	0.04
16.DİĞER BEŞİN MADD.	1091.48	.2706051	295.36	.00406	.00102	4.43	1.11	5.54	289.82	0.10	28.98
17.ALKOLLÜ İÇKİLER	77.24	.6909632	53.37	.3681	.00145	28.43	0.11	29.54	24.83	0.10	2.48
18.ALKOLSÜZ İÇKİLER	6.87	.4017467	2.76	.02879	.00326	0.20	0.02	0.22	2.54	0.10	0.25
19.TÜTÜN SANAYİİ	195.67	.6696479	131.03	.03534	.00039	69.18	0.08	67.25	61.78	0.10	6.18
20.ÇİRCİRLAMA	80.45	.1613424	12.98	.00265	.00005	0.21	0.00	0.22	12.76	0.10	1.28
21.DÖKÜM SANAYİİ	328.1	.2891601	94.89	0.6975	.00555	22.88	1.32	24.71	70.17	0.10	7.02
22.HAZ.GİY.HAZ.EŞ. SAN.	186.5	.4632708	86.4	.00309	.00165	0.58	0.27	0.85	85.55	0.10	8.56
23.DERİ-KÜRK İŞL.SAN.	57.54	.2335766	13.44	.00403	.00295	0.25	0.17	0.42	13.02	0.10	1.30
24.AYAKKABI SANAYİİ	68.71	.5338379	36.68	.00621	.0013	0.43	0.09	0.52	36.16	0.10	3.62
25.AĞAÇ VE MANTAR ÜR.	164.1	.3270567	53.67	.00533	.00169	0.87	0.28	1.15	52.52	0.10	5.25
26.AĞ.MOB.VE MEFRU.S.	21.45	.2961233	6.34	.00569	.00748	0.12	0.16	0.28	6.06	0.10	0.61
27.KAĞIT VE KAĞ.ÜRÜNL.	90.99	.2565117	23.34	.14297	.00432	3.91	0.39	4.30	19.04	0.10	1.90
28.BASIN-YAYIN VE CİLT.	76.92	.4087363	31.44	.00465	.0053	0.36	0.41	0.77	30.67	0.10	3.07
29.KİMYEVİ GÜBRE SAN.	123.66	.1838104	22.73	.0025	.01863	0.31	0.30	2.61	20.12	0.10	2.01
30.İLAÇ SANAYİİ	57.56	.3849896	22.16	.00706	.01332	0.41	0.77	1.17	20.99	0.10	2.10
31.PETRO-KİMYA SAN.	354.69	.4006597	142.11	.03666	.01103	13.00	3.91	16.92	125.19	0.10	12.52
32.PETROL ARITIMI	1037.82	.2708466	281.09	.01046	.07997	10.86	82.99	93.85	187.24	0.10	18.72
33.DİĞ.PET.KÖM.ÜRÜNL.	96.45	.2297564	22.16	.00625	.00286	0.90	9.28	0.88	21.28	0.10	2.13
34.KAUÇUK VE LAS.ÜR.	72.72	.3543729	25.77	.0187	.00968	1.36	0.10	2.06	23.71	0.10	2.37
35.PLASTİK ÜRÜNLERİ	87.73	.2721989	23.88	.00533	.02061	0.47	1.81	2.28	21.60	0.10	2.16
36.CAM VE CAM EŞYA	45.46	.5393753	24.52	.0432	.00625	1.96	0.28	2.25	22.27	0.10	2.23
37.ÇİMENTO SANAYİİ	87.98	.2766518	24.34	.04933	.00093	4.34	0.08	4.42	19.92	0.10	1.99
38.TAŞ VE TOP.DAY. SAN.	65.14	.6122198	39.88	.06007	.00156	3.91	0.10	4.01	35.87	0.10	3.59
39.DEMİR-ÇELİK ANA SA.	229.45	.2848551	65.36	.03847	.00077	8.83	0.18	9.00	56.36	0.10	5.64
40.DİĞER MET.ANA SAN.	79.86	.1586576	12.67	.04553	.00538	3.64	0.43	4.07	8.60	0.10	0.85
41.METAL EŞYA SAN.	160.4	.4741272	76.05	.00786	.00267	1.26	0.43	1.69	74.36	0.10	7.44
42.ELEKTRİKSİZ MAKİN.	108.01	.5246736	56.67	.00572	.00573	0.62	0.62	1.24	55.43	0.10	5.54
43.TARIM MAK.VE TEÇH.	76.46	.4801203	36.71	.00962	.00926	0.74	0.71	1.44	35.27	0.10	3.53
44.ELEKTRİKLİ MAK.SA.	109.68	.4278811	46.93	.03761	.00852	4.13	0.93	5.06	41.87	0.10	4.19
45.DENİZ ULAŞIM ARAÇ.	24.47	.6787904	16.61	.00287	.00257	0.07	0.00	0.13	16.48	0.10	1.65
46.DEMİRYOLU UL.ARAÇ	25.84	.5681115	14.68	.00654	.00091	0.17	0.02	0.19	14.49	0.10	1.45
47.KARAYOLU UL.ARAÇ.	219.56	.5512844	121.04	.07213	.00584	15.84	1.28	17.12	103.92	0.10	10.39
48.UÇAK SANAYİİ	21.57	.6986555	15.07	.03216	.00041	0.69	0.01	0.70	14.37	0.10	1.44
49.DİĞER İMALAT SAN.	32.1	.4915888	15.78	.01704	.00631	0.55	0.20	0.75	15.03	0.10	1.50
50.ELEKTRİK ÜRETİMİ	333.46	.6003719	200.2	.04329	.00015	14.44	0.05	14.49	185.71	0.10	18.57
51.GAZ VE SU ÜRETİMİ	53.44	.5486527	29.32	.01773	.00007	0.95	0.00	0.95	28.37	0.10	2.84
52.BİNA İNŞAATI	366.86	.1296625	120.94	.0294	.0024	10.79	0.88	11.67	109.27	0.10	10.93
53.BİNA DIŞI İNŞAAT	414.85	.5870556	243.54	.0036	.00113	1.49	0.47	1.96	241.58	0.10	24.16
54.TOPT.VE PARE. TİC.	1688.09	.8797872	1485.16	.02618	.00017	44.19	0.29	44.48	1440.68	0.10	144.07
55.OTEL,LOK.VE KAHVE.	179.04	.4417449	79.09	.04432	.00039	7.84	0.07	8.00	71.09	0.10	7.11
56.DEMİRYOLU TAŞIMA.	75.45	.6192180	46.72	.02413	.00121	1.82	0.09	1.91	44.81	0.10	4.48
57.DİĞER KARA TAŞIMA.	1091.84	.6608833	714.97	.00764	.00107	8.48	1.16	9.64	705.33	0.10	70.33
58.DENİZ YOLU TAŞIMA.	105.27	.5632807	58.17	.02117	.00048	2.19	0.05	2.24	55.93	0.10	5.59
59.HAVA YOLU TAŞIMA.	43.6	.5690367	24.81	.01876	.00001	0.82	0.00	0.82	23.99	0.10	2.40
60.HABERLEŞME	80.7	.8177200	65.99	.13071	.00087	10.55	0.07	10.62	55.37	0.10	5.54
61.BANKA,ŞİĞ.KOOPERA.	363.62	.8796546	319.86	.2452	.00036	89.16	0.13	89.29	230.57	0.10	23.06
62.ŞAHSİ,MESLEKİ HİZ.	488.38	.8253409	403.08	.02803	.00082	13.69	0.40	14.09	388.99	0.10	38.90
63.KAMU HİZMETLERİ	716.8	1	716.8			0.00	0.00	0.00	716.80	0.10	71.68
64.KONUT SAHİPLİĞİ	402.78	.9139232	368.11	.02957	.00013	11.91	0.05	11.96	356.15	0.10	35.61
T O P L A M	15865.01	.5656523	8974.08			446.00	108.57	554.57	8419.51		841.95

- KAYNAK: DPT IV. B. Y. K. P. YAN ÇALIŞMALARI, (1979-1983), ANKARA, 1977.
DPT B. B. Y. K. P. ÇALIŞMALARI

TABLO:20

GAYRİ SAFİ HASILA TÜRÜ KATMA DEĞER VERGİSİ UYGULAMASINDA SEKTÖRLER İTİBARIYLA KATMA DEĞER VERGİSİ

SEKTÖRLER	ÜRETİM DEĞERİ	(1988 YILI)						(1982 FİY., MİLYAR TL)			
		KATMA DEĞER ORANI	KATMA DEĞER	DAH. AL. VASITALI VER. OR.	İTH. AL. VASITALI VER. OR.	DAH. AL. VASITALI VERGİ.	DAH. AL. VASITALI VERGİ.	VASITALI VERGİ TOPLAMI	K. DEĞER VERGİSİ MATRAHI	KARMA DEĞER VER. NİS.	KATMA D. VER. MİKTARI
1. BİTKİSEL ÜRETİM	1945.67	.64315.12	1251.36	.0001	.0004	0.19	0.78	0.97	1250.39	0.10	125.04
2. HAYVANCILIK	972.05	.6358006	618.03	.0001	.0008	0.01	0.08	0.09	617.94	0.10	61.79
3.ORMANCILIK	177.67	.6877920	122.2	.04368	.00007	7.76	0.01	7.77	114.43	0.10	11.44
4. SU ÜRÜNLERİ	53.16	.7592175	40.36	.00016	.00024	0.01	0.01	0.02	40.34	0.10	4.03
5. KÖMÜR MADENCİLİĞİ	154.64	.6710424	103.77	.0097	.00232	1.50	0.36	1.86	101.91	0.10	10.19
6. HAM.PET.VE D.GAZ. ÇIK.	138.31	.7901815	109.29	.09501	.00056	13.14	0.08	13.22	96.07	0.10	9.61
7. DEMİR CEVHERİ ÇIK.	16.66	.3739496	6.23	.00534	.00298	0.09	0.05	0.14	6.09	0.10	0.61
8. DE.DIŞI METALCEVH.ÇIK.	21.59	.4330709	9.35	.01886	.00402	0.41	0.09	0.49	8.86	0.10	0.89
9. METAL OLMAYAN MAD.	36	.3888889	14	.02823	.00271	1.02	0.10	1.11	12.89	0.10	1.29
10.TAŞOCAKÇILIĞI	56.51	.5291099	29.9	.00636	.00184	0.36	0.10	0.46	29.44	0.10	2.94
11.MEZBAHA ÜRÜNLERİ	390.26	.3486650	136.07	.00133	.00003	0.52	0.01	0.53	135.54	0.10	13.55
12.SEB.MEY.İŞLE.SAN.	154.19	.2769959	42.71	.00446	.00031	0.69	0.05	0.74	41.97	0.10	4.20
13.NEBATİ.VE HAYV.YAĞ.	153.08	.4485236	68.66	.00627	.00263	0.96	0.40	1.36	47.30	0.10	6.73
14.UN DE. VE BENZERİ	543.16	.1389093	75.45	.00386	.00039	2.10	0.21	2.31	73.14	0.10	7.31
15.ŞEKER ÜRTEİMİ	132.06	.3520699	46.6	.01426	.00068	1.83	0.09	1.97	44.63	0.10	4.46
16.DİĞER BESİN MADD.	1403.15	.2656879	372.8	.00406	.00102	5.70	1.43	7.13	365.67	0.10	36.57
17.ALKOLLÜ İÇKİLER	103.21	.6910183	71.32	.3681	.00145	37.99	0.15	38.14	33.18	0.10	3.32
18.ALKOLSÜZ İÇKİLER	9.4	.4021277	3.78	.02879	.00326	0.27	0.03	0.30	3.48	0.10	0.35
19.TÜTÜN SANAYİİ	245.86	.6696087	164.63	.035354	.00039	86.92	0.10	87.02	77.61	0.10	7.76
20.ÇİRCİRLAMA	117.78	.1614026	19.01	.00265	.00005	0.31	0.01	0.32	18.69	0.10	1.87
21.DÖKÜM SANAYİİ	509.52	.2491953	126.97	0.6975	.00555	35.54	2.83	38.37	88.60	0.10	8.86
22.HAZ.GİY.HAZ.EŞ. SAN.	287.52	.4633069	133.21	.00309	.00165	0.89	0.42	1.31	131.90	0.10	13.16
23.DERİ-KÜRK İŞL.SAN.	84.04	.2360781	19.84	.00403	.00295	0.37	0.25	0.62	19.22	0.10	1.92
24.AYAKKABI SANAYİİ	86.28	.5238758	45.2	.00621	.0013	0.54	0.11	0.65	44.55	0.10	4.46
25.AĞAÇ VE MANTAR ÜR.	239.17	.3270895	78.23	.00533	.00169	1.27	0.40	1.68	76.55	0.10	7.66
26.AĞ.MOB.VE MEFRU S.	36.27	.2762614	10.02	.00569	.00748	0.21	0.27	0.48	9.54	0.10	0.95
27.KAĞIT VE KAĞ.ÜRÜN.	129.24	.2564222	33.14	.14297	.00432	5.55	0.56	6.11	27.03	0.10	2.70
28.BASIN-YAYIN VE CİLT.	101.84	.4087785	41.63	.00465	.0053	0.47	0.54	1.01	40.62	0.10	4.06
29.KİMYEVİ GÜBRE SAN.	170.64	.1642639	28.03	.0025	.01863	0.43	3.18	3.61	24.42	0.10	2.44
30.İLAÇ SANAYİİ	73.15	.3844156	28.12	.00706	.01332	0.52	0.97	1.49	26.63	0.10	2.66
31.PETRO-KİMYA SAN.	521.93	.4006668	209.12	.03666	.01103	19.13	5.76	24.89	184.23	0.10	18.42
32.PETROL ARITIMI	1436.59	.2809918	403.67	.01046	.07997	15.03	114.88	129.91	273.76	0.10	27.38
33.DİĞ.PET.KÖM.ÜRÜN.	136.03	.2297287	31.25	.00625	.00286	0.85	0.39	1.24	30.01	0.10	3.00
34.KAUÇUK VE LAS.ÜR.	107.46	.3543644	38.08	.0187	.00968	2.01	1.04	3.05	35.03	0.10	3.50
35.PLASTİK ÜRÜNLERİ	119.22	.2722698	32.46	.00533	.02061	0.64	2.46	3.09	29.37	0.10	2.94
36.CAM VE CAM EŞYA	57.1	.5294221	30.23	.0432	.00625	2.47	0.36	2.82	27.41	0.10	2.74
37.ÇİMENTO SANAYİİ	138.64	.2524524	35	.04933	.00093	6.84	0.13	6.97	28.03	0.10	2.80
38.TAŞ VE TOP.DAY. SAN.	102.53	.5924120	60.74	.06007	.00156	6.16	0.16	6.32	54.42	0.10	5.44
39.DEMİR-ÇELİK ANA SA.	370.4	.2408747	89.22	.03847	.00077	14.25	0.29	14.53	74.69	0.10	7.47
40.DİĞER MET.ANA SAN.	149.14	.1587099	23.67	.04553	.00538	6.79	0.30	7.59	16.08	0.10	1.61
41.METAL EŞYA SAN.	234.92	.4541120	106.68	.00786	.00267	1.85	0.63	2.47	104.21	0.10	10.42
42.ELEKTRİKSİZ MAKİN.	215.79	.5207231	113.23	.00572	.00573	1.23	1.24	2.47	110.76	0.10	11.08
43.TARIM MAK.VE TEÇH.	137.16	.4800933	65.84	.00962	.00926	1.32	1.27	2.59	63.25	0.10	6.33
44.ELEKTRİKLİ MAK.SA.	206.08	.3978552	81.99	.03761	.00852	7.75	1.76	9.51	72.48	0.10	7.25
45.DENİZ ULAŞIM ARAÇ.	40.61	.6791431	27.58	.00287	.00257	0.12	1.10	0.22	27.36	0.10	2.74
46.DEMİRYOLU UL.ARAÇ	33.29	.5680384	18.91	.00654	.00091	0.22	0.03	0.25	18.66	0.10	1.87
47.KARAYOLU UL.ARAÇ.	386.7	.5212824	201.58	.07213	.00584	77.89	7.26	30.15	171.43	0.10	17.14
48.UÇAK SANAYİİ	30.67	.6990545	21.44	.03216	.00041	0.99	0.01	1.00	20.44	0.10	2.04
49.DİĞER İMALAT SAN.	49.05	.4915392	24.11	.01704	.00631	0.84	0.31	1.15	22.96	0.10	2.30
50.ELEKTRİK ÜRETİMİ	560.05	.6007350	336.24	.04329	.00015	24.24	0.08	24.33	311.91	0.10	31.19
51.GAZ VE SU ÜRETİMİ	73.19	.5485722	40.15	.01773	.00007	1.30	0.01	1.30	38.85	0.10	3.68
52.BİNA İNŞAATI	551.85	.3296548	181.92	.0294	.0024	16.22	0.32	17.55	164.37	0.10	16.44
53.BİNA DIŞI İNŞAAT	624.04	.5870617	366.35	.0036	.00113	2.25	0.71	2.95	363.40	0.10	36.34
54.TOPT.VE PARE. TİC.	2192.77	.8797913	1929.18	.02618	.00017	57.41	0.37	57.78	1871.40	0.10	187.14
55.OTEL,LOK.VE	238.94	.4217795	100.78	.04432	.00039	10.59	0.09	10.68	90.10	0.10	9.01
56.DEMİRYOLU TAŞIMA.	104.02	.6192078	64.41	.02413	.00121	2.51	0.13	2.64	61.77	0.10	6.18
57.DİĞER KARA TAŞIMA.	1482.38	.6608832	979.68	.00764	.00107	11.62	1.59	13.21	966.47	0.10	96.65
58.DENİZ YOLU TAŞIMA	153.43	.5533468	84.9	.02117	.00048	3.25	0.07	3.32	81.58	0.10	8.16
59.HAVA YOLU TAŞIMA.	57.44	.5590181	32.11	.01876	.00001	1.09	0.00	1.08	31.03	0.10	3.10
60.HABERLEŞME	110.29	.8177532	90.19	.13071	.00087	14.42	0.10	14.51	75.68	0.10	7.57
61.BANKA,ŞİĞ.KOOPERA.	548.73	.8796676	482.7	.2452	.00036	134.55	0.20	134.75	347.95	0.10	34.80
62.ŞAHSİ,MESLLEKİ HİZ.	659.15	.8253508	544.03	.02803	.00082	18.48	0.54	19.02	525.01	0.10	52.50
63.KAMU HİZMETLERİ	872.47	1	872.47					0.00	872.47	0.10	87.55
64.KONUT SAHIPLIĞI	531.02	.9139392	485.32	.02957	.00013			0.00	485.32	0.10	48.25
T O P L A M	21775.14	.5536194	12055.14			621.88	152.74	774.61	11280.53	0.10	1128.05

- KAYNAK: DPT IV. B. Y. K. P. YAN ÇALIŞMALARI, (1979-1983), ANKARA, 1977.
DPT B. B. Y. K. P. ÇALIŞMALARI

TABLO:21

GAYRİ SAFİ HASILA TÜRÜ KATMA DEĞER VERGİSİ UYGULAMASINDA VERGİ MİKTARI

SEKTÖRLER	ÜRETİM	(1983 YILI)				(1982 FİY., MİLYAR TL)				
		KATMA DEĞER ORANI	KATMA DEĞER	DAH. AL. VASITALI VER.OR.	İTH. AL. VASITALI VER.OR.	DAH. AL. VASITALI VERGİ MİKTARI	İTH. AL. VASITALI VERGİ MİKTARI	TOPLAM VASITALI VERGİ	K.DEĞER VERGİSİ MATRAHI	KATMA D. VER. MİKTARI
1. TARIM	2594.90	.6542603	1697.74	0.22	0.03	5.64	0.74	6.37	1691.37	169.14
A .ÇİFTÇİLİK	1647.39	.6581502	1084.23	0.01	0.04	0.16	0.66	0.82	1083.41	108.34
B .HAYVANCILIK	785.51	.6358035	499.43	0.00	0.01	0.01	0.06	0.07	499.36	49.94
C .ORMANCILIK	124.92	.6878002	85.92	4.37	0.01	5.46	0.01	5.47	80.45	8.05
D .BALIKCILIK	37.08	.7594391	28.16	0.02	0.02	0.01	0.01	0.01	28.15	2.81
2. SANAYİ	7264.83	.3618942	2629.10	3.27	1.43	237.35	104.17	341.52	2287.58	228.76
A .MADEWNCİLİK	271.19	.6507615	176.48	4.19	0.18	11.37	0.48	11.85	164.63	16.46
B .İMALAT SANAYİ	6606.74	.3364897	2223.10	3.19	1.57	210.59	103.64	314.22	1908.88	190.89
C .ELEK.,GAZ, SU	386.90	.5932282	229.52	3.98	0.01	15.38	0.05	15.44	214.08	21.41
3. İNŞAAT	781.71	.4662599	364.48	1.57	0.17	12.28	1.35	13.64	350.85	35.09
4. TİCARET	1867.13	.8377831	1564.25	2.79	0.02	52.13	3.36	52.49	1511.76	151.18
5. ULAŞTIR, HABERLE.	1384.86	.6575827	910.66	1.72	0.10	23.85	1.37	25.22	885.44	88.54
6. MALİ MÜESSESELER	363.62	.8796546	319.86	24.52	0.04	89.16	0.13	89.29	230.57	23.06
7. MESKEN GELİRLERİ	402.78	.9139232	368.11	2.96	0.01	11.91	0.05	11.96	356.15	35.61
8. SERBEST M. VE H.	488.38	.8253409	403.08	2.80	0.08	13.69	0.40	14.09	388.99	38.90
9. DEVLET HİZMETLERİ	716.80	1	716.80						716.80	71.68
T O P L A M	15865.01	.5656523	8974.08	2.81	0.68	446.00	108.57	554.57	8419.51	841.95

- KAYNAK: TABLO 19

TABLO:22

GAYRİ SAFİ HASILA TÜRÜ KATMA DEĞER VERGİSİ UYGULAMASINDA VERGİ MİKTARI

	(1988 YILI)				(1982 FİY., MİLYAR TL)					
	ÜRETİM	KATMA DEĞER ORANI	KATMA DEĞER	DAH. AL. VASITALI VER.OR.	İTH. AL. VASITALI VER.OR.	DAH. AL. VASITALI VERGİ. MİKTARI	İTH. AL. VASITALI VERGİ. MİKTARI	TOPLAM VASITALI VERGİ	K.DEĞER VERGİSİ MATRA.	KATMA D. VER. MİKTARI
1. TARIM	3148.55	.6453606	2031.95	0.25	0.03	7.97	0.88	8.85	2023.10	202.31
A. ÇİFTÇİLİK	1945.67	.6431512	1251.36	0.01	0.04	0.19	0.78	0.97	1250.39	125.04
B. HAYVANCILIK	972.05	.6358006	618.03	0.00	0.01	0.01	0.08	0.09	617.94	61.79
C. ORMANCILIK	177.67	.6877920	122.2	4.37	0.01	7.76	0.01	7.77	114.43	11.44
D. BALIKCILIK	53.16	.7592175	40.36	0.02	0.02	0.01	0.01	0.02	40.34	4.03
2. SANAYİ	10500.06	.3627741	3809.15	3.25	1.40	341.54	146.74	488.28	3320.87	332.09
A. MADEWNCİLİK	423.71	.6432230	272.54	3.90	0.18	16.51	0.77	17.29	255.25	25.53
B. İMALAT SANAYİ	9443.11	.3346588	3160.22	3.17	1.54	299.48	145.88	445.36	2714.86	271.49
C. ELEK.,GAZ, SU	633.24	.5493876	376.39	4.03	0.01	25.54	0.09	25.63	350.76	35.08
3. İNŞAAT	1175.89	.4662596	548.27	1.57	0.17	18.47	2.03	20.50	527.77	52.78
4. TİCARET	2431.71	.8347870	2029.96	2.90	0.02	68.00	0.47	68.46	1961.50	196.15
5. ULAŞTIR, HABERLE.	1907.56	.6559636	1251.29	1.72	0.10	32.87	1.88	34.76	1216.53	121.65
6. MALİ MÜESSESELER	548.73	.8796676	482.7	24.52	0.04	134.55	0.20	134.75	347.95	34.80
7. MESKEN GELİRLERİ	531.02	.9139392	485.32	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	485.32	48.53
8. SERBEST M. VE H.	659.15	.8253508	544.03	2.80	0.08	18.48	0.54	19.02	525.01	52.50
9. DEVLET HİZMETLERİ	872.47	1	872.47	-					872.47	87.25
T O P L A M	21775.14	.5536194	12055.14	2.86	0.70	621.88	152.74	774.61	11280.53	1128.05

- KAYNAK: TABLO 20

TABLO:23

GAYRİ SAFİ HASILA TÜRÜ KATMA DEĞER VERGİSİ UYGULAMASINDA SEKTÖRLER İTİBARIYLA KATMA DEĞER VERGİSİ *

SEKTÖRLER	(1983 YILI)								(1982 FİY., MİLYAR TL)					
	ÜRETİM DEĞERİ	KATMA DEĞER ORANI	KATMA DEĞER	DAH. AL. VASITALI VER. OR.	İTH. AL. VASITALI VER. OR.	DAH. AL. VASITALI VERGİ.	DAH. AL. VASITALI VERGİ.	DAH. AL. VASITALI VERGİ.	VASITALI VERGİ TOPLAMI	K. DEĞER VERGİSİ MATRAHI	KATMA D. VER. MİKTARI	İHRACAT İHRACAT DEĞERİ	K. DEĞER VERGİSİ MATRAHI	KATMA D. VER. MİKTARI
1. BİTKİSEL ÜRETİM	1647.39	.6581502	1084.23	.0001	.0004	0.16	0.66	0.82	1083.41	108.34	127.34	83.75	999.66	99.97
2. HAYVANCILIK	785.51	.6358035	499.43	.0001	.0008	0.01	0.06	0.07	499.36	49.94	55.7	35.41	463.95	46.40
3. ORMANCILIK	124.92	.6878002	95.92	.04368	.00007	5.46	0.01	5.47	80.45	8.05	5.3	3.41	77.04	7.70
4. SU ÜRÜNLERİ	37.08	.7594391	28.16	.00016	.00024	0.01	0.01	0.01	28.15	2.81	4.8	3.64	24.50	2.45
5. KÖMÜR MADENCİLİĞİ	96.71	.6709751	64.89	.0097	.00232	0.94	0.22	1.16	63.73	6.37	0.00	0.00	63.73	6.37
6. H. PET. VE D. GAZ. ÇİK.	97.68	.7902334	77.19	.09501	.00056	9.28	0.05	9.34	67.85	6.79	0.00	0.00	67.85	6.79
7. DEMİR CEVHERİ ÇİK.	11.05	.3737557	4.13	.00534	.00298	0.06	0.03	0.09	4.04	0.40	0.00	0.00	4.04	0.40
8. DE. DIŞI METALCEV. ÇI.	11.38	.4332162	4.93	.01886	.00402	0.21	0.05	0.26	4.67	0.47	5.34	2.19	2.48	0.25
9. METAL OLMAYAN MA.	24.52	.3890701	9.54	.02823	.00271	0.69	0.07	0.76	8.76	0.88	16.45	5.89	2.89	0.29
10. TAŞOCAKÇILIĞI	29.85	.5293132	15.8	.00636	.00184	0.19	0.05	0.24	15.56	1.56	8	4.17	11.39	1.14
11. MEZBAHA ÜRÜNLERİ	255.51	.3386560	86.53	.00133	.00003	0.34	0.01	0.35	86.18	8.62	37.17	12.54	73.65	7.36
12. SEB. MEY. İŞLE. SAN.	123.52	.2769592	34.21	.00446	.00031	0.55	0.04	0.59	33.62	3.36	43.32	11.79	21.83	2.18
13. NEB. VE HAYV. YAĞ.	120.56	.4416058	53.24	.00627	.00263	0.76	0.22	1.07	52.17	5.22	13.72	5.94	46.23	4.62
14. UN VE BENZERİ FAAL.	425.02	.1339111	59.04	.00386	.00039	1.64	0.17	1.81	57.23	5.72	8.84	1.19	56.04	5.60
15. ŞEKER ÜRTEİMİ	119.54	.3528526	42.18	.01426	.00068	1.70	0.08	1.79	40.39	4.04	23.45	7.92	32.47	3.25
16. DİĞER BEŞİN MADD.	1091.48	.2706051	295.36	.00406	.00102	4.43	1.11	5.54	289.82	28.98	47.49	12.61	277.21	27.72
17. ALKOLLÜ İÇKİLER	77.24	.6909632	53.37	.3681	.00145	28.43	0.11	29.54	24.83	2.48	1.83	0.59	24.24	2.42
18. ALKOLSÜZ İÇKİLER	6.87	.4017467	2.76	.02879	.00326	0.20	0.02	0.22	2.54	0.25	0.00	0.00	2.54	0.25
19. TÛTÛN SANAYİİ	195.67	.6696479	131.03	.035354	.00039	69.18	0.08	67.25	61.78	6.18	53.13	16.77	45.00	4.50
20. ÇİRCİRLAMA	80.45	.1613424	12.98	.00265	.00005	0.21	0.00	0.22	12.76	1.28	52.7	8.36	4.40	0.44
21. DÖKÛM SANAYİİ	328.1	.2891601	94.89	.06975	.00555	22.88	1.32	24.71	70.17	7.02	135.48	28.98	41.20	4.12
22. HAZ. GİY. HAZ. EŞ. SAN.	186.5	.4632708	86.4	.00309	.00165	0.58	0.27	0.85	85.55	8.56	88.76	40.72	44.84	4.48
23. DERİ-KÛRK İŞL. SAN.	57.54	.2335766	13.44	.00403	.00295	0.25	0.17	0.42	13.02	1.30	4	0.09	12.92	1.29
24. AYAKKABI SANAYİİ	68.71	.5338379	36.68	.00621	.0013	0.43	0.09	0.52	36.16	3.62	38	0.20	35.96	3.60
25. AĞAÇ VE MANTAR ÜR.	164.1	.3270567	53.67	.00533	.00169	0.87	0.28	1.15	52.52	5.25	9	2.88	49.64	4.96
26. AĞ. MOB. VE MEFRU. S.	21.45	.2961233	6.34	.00569	.00078	0.12	0.16	0.28	6.06	0.61	3.4	0.96	5.10	0.51
27. KAĞIT VE KAĞ. ÜRÜN.	90.99	.2565117	23.34	.14297	.00432	3.91	0.39	4.30	19.04	1.90	3.6	0.75	18.28	1.83
28. BASIN-YAYIN VE ÇILT.	76.92	.4087363	31.44	.00465	.0053	0.36	0.41	0.77	30.67	3.07	4	0.16	10.52	3.05
29. KİMYEVİ GÛBRE SAN.	123.66	.1838104	22.73	.0025	.01863	0.31	2.30	2.61	20.12	2.01	6	0.10	20.02	2.00
30. İLAÇ SANAYİİ	57.56	.3849896	22.16	.00706	.01332	0.41	0.77	1.17	20.99	2.10	2.5	0.91	20.08	2.01
31. PETRO-KİMYA SAN.	354.69	.4006597	142.11	.03666	.01103	13.00	3.91	16.92	125.19	12.52	33.61	11.86	113.33	11.33
32. PETROL ARITIMI	1037.82	.2708466	281.09	.01046	.07997	10.86	82.99	93.85	187.24	18.72	62.98	11.36	175.88	17.59
33. DİĞ. PET. KÖM. ÜRÜN.	96.45	.2297564	22.16	.00625	.00286	0.90	9.28	0.88	21.28	2.13	3	0.07	21.22	2.12
34. KAUCUK VE LAS. ÜR.	72.72	.3543729	25.77	.0187	.00968	1.36	0.10	2.06	23.71	2.37	2	0.65	23.05	2.31
35. PLASTİK ÜRÜNLERİ	87.73	.2721989	23.88	.00533	.00261	0.47	1.81	2.28	21.60	2.16	5	1.23	20.37	2.04
36. CAM VE CAM EŞYA	45.46	.5393753	24.52	.0432	.00625	1.96	0.28	2.25	22.27	2.23	14.4	7.05	15.22	1.52
37. ÇİMENTO SANAYİİ	87.98	.2766518	24.34	.04933	.00093	4.34	0.08	4.42	19.92	1.99	33.83	7.66	12.26	1.23
38. TAŞ VE TOP. DAY. SAN.	65.14	.6122198	39.88	.06007	.00156	3.91	0.10	4.01	35.87	3.59	3.75	2.06	33.80	3.38
39. DEMİR-ÇELİK ANA SA.	229.45	.2848551	65.36	.03847	.00077	8.83	0.18	9.00	56.36	5.64	56.1	13.78	42.58	4.26
40. DİĞER MET. ANA SAN.	79.86	.1586576	12.67	.04553	.00538	3.64	0.43	4.07	8.60	0.86	7.41	0.80	7.81	0.78
41. METAL EŞYA SAN.	160.4	.4741272	76.05	.00786	.00267	1.26	0.43	1.69	74.36	7.44	17.78	8.24	66.12	6.61
42. ELEKTRİK SİZ. MAKİN.	108.01	.5246736	56.67	.00572	.00573	0.62	0.62	1.24	55.43	5.54	13	6.67	48.76	4.88
43. TARIM MAK. VE TEÇH.	76.46	.4801203	36.71	.00962	.00926	0.74	0.71	1.44	35.27	3.53	10.23	4.72	30.56	3.05
44. ELEKTRİK MAK. SA.	109.68	.4278811	46.93	.03761	.00852	4.13	0.93	5.06	41.87	4.19	14.25	5.44	36.43	3.64
45. DENİZ ULAŞIM ARAÇ.	24.47	.6787904	16.61	.00287	.00257	0.07	0.00	0.13	16.48	1.65	72	0.48	15.99	1.60
46. DEMİRYOLU UL. ARAÇ.	25.84	.5681115	14.68	.00654	.00091	0.17	0.02	0.19	14.49	1.45	0.00	0.00	14.49	1.45
47. KARAYOLU UL. ARAÇ.	219.56	.5512844	121.04	.07213	.00584	15.84	1.28	17.12	103.92	10.39	29.1	9.51	94.41	9.44
48. UÇAK SANAYİİ	21.57	.6986555	15.07	.03216	.00041	0.69	0.01	0.70	14.37	1.44	0.00	0.00	14.37	1.44
49. DİĞER İMALAT SAN.	32.1	.4915888	15.78	.01704	.00631	0.55	0.20	0.75	15.03	1.50	1.07	0.50	14.53	1.45
50. ELEKTRİK ÜRETİMİ	333.46	.6003719	200.2	.04329	.00015	14.44	0.05	14.49	185.71	18.57	0.00	0.00	185.71	18.57
51. GAZ VE SU ÜRETİMİ	53.44	.5486527	29.32	.01773	.00007	0.95	0.00	0.95	28.37	2.84	0.00	0.00	28.37	2.84
52. BİNA İNŞAATI	366.86	.1296625	120.94	.0294	.0024	10.79	0.88	11.67	109.27	10.93	0.00	0.00	109.27	10.93
53. BİNA DIŞI İNŞAAT	414.85	.5870556	243.54	.0036	.00113	1.49	0.47	1.96	241.58	24.16	0.00	0.00	241.58	24.16
54. TOPT. VE PARE. TİC.	1688.09	.8797872	1485.16	.02618	.00017	44.19	0.29	44.48	1440.68	144.07	0.00	0.00	1440.68	144.07
55. OTEL, LOK. VE KAHVE.	179.04	.4417449	79.09	.04432	.00039	7.84	0.07	8.00	71.09	7.11	0.00	0.00	71.09	7.11
56. DEMİRYOLU TAŞIMA.	75.45	.6192180	46.72	.02413	.00121	1.82	0.09	1.91	44.81	4.48	0.00	0.00	44.81	4.48
57. DİĞER KARA TAŞIMA.	1091.84	.6608833	714.97	.00764	.00107	8.48	1.16	9.64	705.33	70.53	0.00	0.00	705.33	70.53
58. DENİZ YOLU TAŞIMA.	105.27	.5632807	58.17	.02117	.00048	2.19	0.05	2.24	55.93	5.59	0.00	0.00	55.93	5.59
59. HAVA YOLU TAŞIMA.	43.6	.5690367	24.81	.01876	.00001	0.82	0.00	0.82	23.99	2.40	0.00	0.00	23.99	2.40
60. HABERLEŞME	80.7	.8177200	65.99	.13071	.00087	10.55	0.07	10.62	55.37	5.54	0.00	0.00	55.37	5.54
61. BANKA, ŞİĞ. KOOPERA.	363.62	.8796546	319.86	.2452	.00036	89.16	0.13	89.29	230.57	23.06	0.00	0.00	230.57	23.06
62. ŞAHSİ, MESLEKİ HİZ.	488.38	.8253409	403.08	.02803	.00082	13.69	0.40	14.09	388.99	38.90	0.00	0.00	388.99	38.90
63. KAMU HİZMETLERİ	716.8	.1	716.8			0.00	0.00	0.00	716.80	71.68	0.00	0.00	0.00	0.00
64. KONUT SAHIPLIĞI	402.78	.9139232	368.11	.02957	.00013	11.91	0.05	11.96	356.15	35.61	0.00	0.00	356.15	35.61
T O P L A M	15865.01	.5656523	8974.08			446.00	108.57	554.57	8419.51	841.95	1045.63	384.03	7318.68	731.87

* İHRACAT VE KAMU HİZMETLERİ MUAF.

- KAYNAK: TABLO 19

TABLO:24

GAYRİ SAFİ HASILA TÜRÜ KATMA DEĞER VERGİSİ UYGULAMASINDA SEKTÖRLER İTİBARIYLA KATMA DEĞER VERGİSİ *

SEKTÖRLER	(1988 YILI)									(1982 FİY., MİLYAR TL)				
	ÜRETİM DEĞERİ	KATMA DEĞER ORANI	KATMA DEĞER	DAH. AL. VASITALI VER. OR.	İTH. AL. VASITALI VER. OR.	DAH. AL. VASITALI VERGİ.	DAH. AL. VASITALI VERGİ.	VASITALI VERGİ TOPLAMI	K. DEĞER VERGİSİ MATRAHI	KATMA D. VER. MİKTARI	İHRACAT DEĞERİ	KATMA DEĞER V. MATRAHI	KATMA D. VER. MİKTARI	
1. BİTKİSEL ÜRETİM	1945.67	.64315.12	1251.36	.0001	.0004	0.19	0.78	0.97	1250.39	125.04	208.14	133.76	1116.63	111.66
2. HAYVANCILIK	972.05	.6358006	618.03	.0001	.0008	0.01	0.08	0.09	617.94	61.79	46.22	29.38	588.56	58.86
3.ORMANCILIK	177.67	.6877920	122.2	.04368	.0007	7.76	0.01	7.77	114.43	11.44	10.00	6.44	107.99	10.80
4. SU ÜRÜNLERİ	53.16	.7592175	40.36	.00016	.00024	0.01	0.01	0.02	40.34	4.03	10.20	7.74	32.60	3.26
5. KÖMÜR MADENCİLİĞİ	154.64	.6710424	103.77	.0097	.00232	1.50	0.36	1.86	101.91	10.19		0.00	101.91	10.19
6. HAM.PET.VE D.GAZ.	138.31	.7901815	109.29	.00501	.00056	13.14	0.08	13.22	96.07	9.61		0.00	96.07	9.61
7. DEMİR CEVHERİ ÇIK.	16.66	.3739496	6.23	.00534	.00298	0.09	0.05	0.14	6.09	0.61		0.00	6.09	0.61
8. METAL VE METALURJİ	21.59	.4330709	9.35	.01886	.00402	0.41	0.09	0.49	8.86	0.89	11.92	4.89	3.97	0.40
9. METAL ÖLMEYAN	36	.3888889	14	.02823	.00271	1.02	0.10	1.11	12.89	1.29	17.54	6.28	6.61	0.66
10. TAŞOCAKÇILIĞI	56.51	.5291099	29.9	.00636	.00184	0.36	0.10	0.46	29.44	2.94	11.24	5.86	23.58	2.36
11. MEZBAHA ÜRÜNLERİ	390.26	.3486650	136.07	.00133	.00003	0.52	0.01	0.53	135.54	13.55	104.09	36.15	99.39	9.94
12. SEB. MEY. İŞLE. SAN.	154.19	.2769959	42.71	.00446	.00031	0.69	0.05	0.74	41.97	4.20	64.26	17.49	24.48	2.45
13. NEBATİ VE	153.08	.4485236	68.66	.00627	.00263	0.96	0.40	1.36	47.30	6.73	17.28	7.60	58.70	5.97
14. UN DE. VE BENZERİ	543.16	.1389093	75.45	.00386	.00039	2.10	0.21	2.31	73.14	7.31	20.89	2.81	70.33	7.03
15. ŞEKER ÜRTEİMİ	132.06	.3520699	46.6	.01426	.00068	1.83	0.09	1.97	44.63	4.46	0.83	0.28	44.35	4.43
16. DİĞER BESİN MADD.	1403.15	.2656879	372.8	.00406	.00102	5.70	1.43	7.13	365.67	36.57	95.61	24.92	340.76	34.08
17. ALKOLLÜ İÇKİLER	103.21	.6910183	71.32	.3681	.00145	37.99	0.15	38.14	33.18	3.32	2.45	0.79	32.39	3.24
18. ALKOLSÜZ İÇKİLER	9.4	.4021277	3.78	.02879	.00326	0.27	0.03	0.30	3.48	0.35		0.00	3.48	0.35
19. TÜTÜN SANAYİİ	245.86	.6696087	164.63	.035354	.00039	86.92	0.10	87.02	77.61	7.76	58.44	18.45	59.16	5.92
20. ÇİRCİRLAMA	117.78	.1614026	19.01	.00265	.00005	0.31	0.01	0.32	18.69	1.87	52.70	8.36	10.33	1.03
21. DÖKÜM SANAYİİ	509.52	.2491953	126.97	0.6975	.00555	35.54	2.83	38.37	88.60	8.86	225.64	39.24	49.37	4.94
22. HAZ. GİY. HAZ. EŞ. SAN.	287.52	.4633069	133.21	.00309	.00165	0.89	0.42	1.31	131.90	13.16	199.15	91.36	40.54	4.05
23. DERİ-KÜRK İŞL. SAN.	84.04	.2360781	19.84	.00403	.00295	0.37	0.25	0.62	19.22	1.92	0.82	0.19	19.03	1.90
24. AYAKKABI SANAYİİ	86.28	.5238758	45.2	.00621	.0013	0.54	0.11	0.65	44.55	4.46	0.79	0.41	44.14	4.41
25. AĞAÇ VE MANTAR ÜR.	239.17	.3270895	78.23	.00533	.00169	1.27	0.40	1.68	76.55	7.66	17.50	5.60	70.95	7.10
26. AĞ. MOB. VE MEFRU S.	36.27	.2762614	10.02	.00569	.00748	0.21	0.27	0.48	9.54	0.95	11.40	3.00	6.54	0.65
27. KAĞIT VE	129.24	.2564222	33.14	.14297	.00432	5.55	0.56	6.11	27.03	2.70	7.95	1.66	25.17	2.54
28. BAŞIN-YAYIN VE	101.84	.4087785	41.63	.00465	.0053	0.47	0.54	1.01	40.62	4.06	0.55	0.22	40.40	4.04
29. KİMYEVİ GÜBRE SAN.	170.64	.1642639	28.03	.0025	.01863	0.43	3.18	3.61	24.42	2.44		0.00	24.42	2.44
30. İLAÇ SANAYİİ	73.15	.3844156	28.12	.00706	.01332	0.52	0.97	1.49	26.63	2.66	3.00	1.09	25.54	2.55
31. PETRO-KİMYA SAN.	521.93	.4006668	209.12	.03666	.01103	19.13	5.76	24.89	184.23	18.42	70.87	25.02	159.24	15.92
32. PETROL ARITIMI	1436.59	.2809918	403.67	.01046	.07997	15.03	114.88	129.91	273.76	27.38	76.23	14.53	259.23	25.92
33. DİĞ. PET. KÖM. ÜRÜNLERİ	136.03	.2297287	31.25	.00625	.00286	0.85	0.39	1.24	30.01	3.00	0.40	0.09	29.92	2.99
34. KAÜÇUK VE LAS. ÜR.	107.46	.3543644	38.08	.0187	.00968	2.01	1.04	3.05	35.03	3.50	3.00	0.98	34.05	3.41
35. PLASTİK ÜRÜNLERİ	119.22	.2722698	32.46	.00533	.02061	0.64	2.46	3.09	29.37	2.94	10.30	2.61	26.76	2.68
36. CAM VE CAM EŞYA	57.1	.5294221	30.23	.0432	.00625	2.47	0.36	2.82	27.41	2.74	25.60	12.29	15.12	1.51
37. ÇİMENTO SANAYİİ	138.64	.2524524	35	.04933	.00093	6.84	0.13	6.97	28.03	2.80	38.81	7.85	20.18	2.02
38. TAŞ VE TOP. DAY.	102.53	.5924120	60.74	.06007	.00156	6.16	0.16	6.32	54.42	5.44	6.27	3.33	51.09	5.11
39. DEMİR-ÇELİK ANA	370.4	.2408747	89.22	.03847	.00077	14.25	0.29	14.53	74.69	7.47	83.93	16.92	57.76	5.78
40. DİĞER MET. ANA SAN.	149.14	.1587099	23.67	.04553	.00538	6.79	0.30	7.09	16.08	1.61	12.17	1.31	14.77	1.48
41. METAL EŞYA SAN.	234.92	.4541120	106.68	.00786	.00267	1.85	0.63	2.47	104.21	10.42	35.00	15.53	86.68	8.87
42. ELEKTRİK MAKİN.	215.92	.5027231	113.23	.00572	.00573	1.23	1.24	2.47	110.76	11.08	28.50	14.63	96.13	9.61
43. TARIM MAK. VE TEÇH.	137.16	.4800933	65.84	.00962	.00926	1.32	1.27	2.59	63.25	6.33	25.02	11.54	51.71	5.17
44. ELEKTRİK MAK. SA.	206.08	.3978552	81.99	.03761	.00852	7.75	1.76	9.51	72.48	7.25	31.10	10.94	61.54	6.15
45. DENİZ ULAŞIM ARAÇ.	40.61	.6791431	27.58	.00287	.00257	0.12	1.10	1.22	27.36	2.74	1.96	1.32	26.04	2.60
46. DEMİRYOLU UL. ARAÇ.	33.29	.5680384	18.91	.00654	.00091	0.22	0.03	0.25	18.66	1.87		0.00	18.66	1.87
47. KARAYOLU UL. ARAÇ.	386.7	.5212824	201.58	.07213	.00584	77.89	7.26	30.15	171.43	17.14	33.24	14.74	156.69	15.67
48. UÇAK SANAYİİ	30.67	.6990545	21.44	.03216	.00041	0.99	0.01	1.00	20.44	2.04		0.00	20.44	2.04
49. DİĞER İMALAT SAN.	49.05	.4915392	24.11	.01704	.00631	0.84	0.31	1.15	22.96	2.30	2.14	1.00	21.96	2.20
50. ELEKTRİK ÜRETİMİ	560.05	.6007350	336.24	.04329	.00015	24.24	0.08	24.33	311.91	31.19		0.00	311.91	31.19
51. GAZ VE SU ÜRETİMİ	73.19	.5485722	40.15	.01773	.00007	1.30	0.01	1.30	38.85	3.68		0.00	38.85	3.88
52. BİNA İNŞAATI	551.85	.3296548	181.92	.0294	.0024	16.22	0.32	17.55	164.37	16.44		0.00	164.37	16.44
53. BİNA DIŞI İNŞAAT	624.04	.5870617	366.35	.0036	.00113	2.25	0.71	2.95	363.40	36.34		0.00	343.40	36.34
54. TOPT. VE PARE. TİC.	2192.77	.8797913	1929.18	.02618	.00017	57.41	0.37	57.78	1871.40	187.14		0.00	1871.40	187.14
55. OTEL, LOK. VE	238.94	.4217795	100.78	.04432	.00039	10.59	0.09	10.68	90.10	9.01		0.00	90.10	9.01
56. DEMİRYÖLÜ TAŞIMA.	104.02	.6192078	64.41	.02413	.00121	2.51	0.13	2.64	61.77	6.18		0.00	61.77	6.18
57. DİĞER KARA TAŞIMA.	1482.38	.6608832	979.68	.00764	.00107	11.62	1.59	13.21	966.47	96.65		0.00	966.47	96.65
58. DENİZ YOLU TAŞIMA	153.43	.5533468	84.9	.02117	.00048	3.25	0.07	3.32	81.58	8.16		0.00	81.58	8.16
59. HAVA YOLU TAŞIMA.	57.44	.5590181	32.11	.01876	.00001	1.09	0.00	1.08	31.03	3.10		0.00	31.03	3.10
60. HABERLEŞME	110.29	.8177532	90.19	.13071	.00087	14.42	0.10	14.51	75.68	7.57		0.00	73.68	7.57
61. BANKA, ŞİĞ. KOOPERA.	548.73	.8796676	482.7	.2452	.00036	134.55	0.20	134.75	347.95	34.80		0.00	347.95	34.80
62. ŞAHSİ, MESLEKİ HİZ.	659.15	.8253508	544.03	.02803	.00082	18.48	0.54	19.02	525.01	52.50		0.00	525.01	52.50
63. KAMU HİZMETLERİ	872.47	.1	872.47									0.00	0.00	0.00
64. KONUT SAHİPLİĞİ	531.02	.9139392	485.32	.02957	.00013				485.32	48.25		0.00	485.32	48.53
T O P L A M	21775.14	.5536194	12055.14			621.88	152.74	774.61	10408.46	1040.81	1683.45	608.58	9799.48	979.95

* İHRACAT VE KAMU HİZMETLERİ MUAF.
- KAYNAK: TABLO 20.

TABLO:25

GAYRİ SAFİ HASILA TÜRÜ KATMA DEĞER VERGİSİ UYGULAMASINDA VERGİ MİKTARI *

SEKTÖRLER	ÜRETİM	(1988 YILI)		(1982 FİY., MİLYAR TL)												
		KATMA DEĞER ORANI	KATMA DEĞER	DAH. AL. VASITALI VERGİ ORANI.	İTH. AL. VASITALI VERGİ ORANI.	DAH. AL. VASITALI VERGİ. MİKTARI	İTH. AL. VASITALI VERGİ MİKTARI.	TOPLAM VASITALI VERGİ	K.DEĞER VERGİSİ MATRAHI	KATMA D. VER. MİKTARI	İHRACAT KATMA DEĞERİ	İHRACAT	KATMA DEĞER VERGİSİ MATRAHI	İHR. SON. KATMA DEĞER VERGİSİ MİKTARI	İHRA-CATTA İADE MİKTARI	KATMA DEĞER VERGİSİ NET
1. TARIM	2594.90	.6542603	1697.74	0.22	0.03	5.64	0.74	6.37	1691.37	169.14	126.21	193.18	1565.15	156.52	6.66	149.85
A.ÇİFTÇİLİK	1647.39	.6581502	1084.23	0.01	0.04	0.16	0.66	0.82	1083.41	108.34	83.75	327.34	999.66	99.97	4.25	95.61
B.HAYVANCILIK	785.51	.6358035	499.43	0.00	0.01	0.01	0.06	0.07	499.36	49.94	35.41	55.70	463.95	46.40	2.03	44.37
C.ORMANCILIK	124.92	.6878002	85.92	4.37	0.01	5.46	0.01	5.47	80.45	8.05	3.41	5.30	77.04	7.70	0.170.12	7.54
D.BALIKÇILIK	37.08	.7594391	28.16	0.02	0.02	0.01	0.01	0.01	28.15	2.81	3.64	4.80	24.50	2.45	54.69	2.33
2. SANAYİ	7264.83	.3618942	2629.10	3.27	1.43	237.35	104.17	341.52	2287.58	228.76	257.82	852.49	2029.77	202.98	1.68	148.29
A.MADEWNCİLİK	271.19	.6507615	176.48	4.19	0.18	11.37	0.48	11.85	164.63	16.46	12.25	29.79	157.38	15.74	53.01	13.55
B.İMALAT SANAYİ	6606.74	.3364897	2223.10	3.19	1.57	210.59	103.64	314.22	1908.88	190.89	245.56	822.70	1663.31	166.33	0.00	113.33
C.ELEK.,GAZ, SU	386.90	.5932282	229.52	3.98	0.01	15.38	0.05	15.44	214.08	21.41	0.00	0.00	214.08	21.41	0.00	21.41
3. İNŞAAT	781.71	.4662599	364.48	1.57	0.17	12.28	1.35	13.64	350.85	35.09	0.00	0.00	350.85	35.09	0.00	35.09
4. TİCARET	1867.13	.8377831	1564.25	2.79	0.02	52.13	3.36	52.49	1511.76	151.18	0.00	0.00	1511.76	151.18	0.00	151.18
5. ULAŞTIR, HABERLE.	1384.86	.6575827	910.66	1.72	0.10	23.85	1.37	25.22	885.44	88.54	0.00	0.00	885.44	88.54	0.00	88.54
6. MALİ MÜESSESELER	363.62	.8796546	319.86	24.52	0.04	89.16	0.13	89.29	230.57	23.06	0.00	0.00	230.57	23.06	0.00	23.06
7. MESKEN GELİRLERİ	402.78	.9139232	368.11	2.96	0.01	11.91	0.05	11.96	356.15	35.61	0.00	0.00	356.15	35.61	0.00	35.61
8. SERBEST M. VE H.	488.38	.8253409	403.08	2.80	0.08	13.69	0.40	14.09	388.99	38.90	0.00	0.00	388.99	38.90	0.00	38.90
9. DEVLET HİZMETLERİ	716.80	1	716.80								0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
T O P L A M	15865.01	.5656523	8974.08	2.81	0.68	446.00	108.57	554.57	7702.71	770.27	384.03	1045.63	7318.68	731.87	61.35	670.52

* İHRACAT VE KAMU HİZMETLERİ MUAF.

- KATNAK : TABLO 19 VE 23.

TABLO:26

GAYRİ SAFİ HASILA TÜRÜ KATMA DEĞER VERGİSİ UYGULAMASINDA VERGİ MİKTARI

SEKTÖRLER	ÜRETİM	(1988 YILI)				(1982 FİY., MİLYAR TL)										
		KATMA DEĞER ORANI	KATMA DEĞER	DAH. AL. VASITALI VER.OR.	İTH. AL. VASITALI VER.OR.	DAH. AL. VASITALI VERGİ. MİKTARI	İTH. AL. VASITALI VERGİ MİKTARI.	TOPLAM VASITAL VERGİ	K.DEĞER VERGİSİ MATRAHI	KATMA D.VER. MİKTARI	İHRACAT KATMA DEĞERİ	İHRACAT	KATMA DEĞER VERGİSİ MATR.	İHR. SON. KATMA DEĞER VERGİSİ MİKTARI	İHRA-CATTA İADE MİKTA.	KATMA DEĞER VERGİSİ NET
1. TARIM	3148.55	.6453606	2031.95	0.25	0.03	7.97	0.88	8.85	2023.10	202.31	177.32	274.56	1845.77	184.58	9.67	174.91
A. ÇİFTÇİLİK	1945.67	.6431512	1251.36	0.01	0.04	0.19	0.78	0.97	1250.39	125.04	133.76	208.14	1116.63	111.66	7.43	104.24
B. HAYVANCILIK	972.05	.6358006	618.03	0.00	0.01	0.01	0.08	0.09	617.94	61.79	29.38	46.22	588.56	58.86	1.68	57.17
C. ORMANCILIK	177.67	.6877920	122.2	4.37	0.01	7.76	0.01	7.77	114.43	11.44	6.44	10.00	107.99	10.80	0.31	10.49
D. BALIKCILIK	53.16	.7592175	40.36	0.02	0.02	0.01	0.01	0.02	40.34	4.03	7.74	10.20	32.60	3.26	0.25	3.01
2. SANAYİ	10500.06	.3627741	3809.15	3.25	1.40	341.54	146.74	488.28	3320.87	332.09	431.25	1408.89	2889.62	288.96	91.18	197.78
A. MADEWNCİLİK	423.71	.6432230	272.54	3.90	0.18	16.51	0.77	17.29	255.25	25.53	17.02	40.70	238.23	23.82	2.28	21.55
B. İMALAT SANAYİ	9443.11	.3346588	3160.22	3.17	1.54	299.48	145.88	445.36	2714.86	271.49	414.23	1368.19	2300.63	230.06	88.90	141.16
C. ELEK.,GAZ, SU	633.24	.5493876	376.39	4.03	0.01	25.54	0.09	25.63	350.76	35.08	0.00	0.00	350.76	35.08	0.00	35.08
3. İNŞAAT	1175.89	.4662596	548.27	1.57	0.17	18.47	2.03	20.50	527.77	52.78	0.00	0.00	527.77	52.78	0.00	57.78
4. TİCARET	2431.71	.8347870	2029.96	2.90	0.02	68.00	0.47	68.46	1961.50	196.15	0.00	0.00	1961.50	196.15	0.00	196.15
5. ULAŞTIR, HABERLE.	1907.56	.6559636	1251.29	1.72	0.10	32.87	1.88	34.76	1216.53	121.65	0.00	0.00	1216.53	121.65	0.00	121.65
6. MALİ MÜESSESELER	548.73	.8796676	482.7	24.52	0.04	134.55	0.20	134.75	347.95	34.80	0.00	0.00	347.95	34.80	0.00	34.00
7. MESKEN GELİRLERİ	531.02	.9139392	485.32	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	485.32	48.53	0.00	0.00	485.32	48.33	0.00	48.53
8. SERBEST M. VE H.	659.15	.8253508	544.03	2.80	0.08	18.48	0.54	19.02	525.01	52.50	0.00	0.00	525.01	52.50	0.00	52.50
9. DEVLET HİZMETLERİ	872.47										0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
T O P L A M	21775.14	.5536194	12055.14	2.86	0.70	621.88	152.74	774.61	10408.06	1040.81	608.58	16083.45	9799.48	979.95	100.85	879.10

* İHRACAT VE KAMU HİZMETLERİ MUAF.

- KATNAK : TABLO 20 VE 24.

TABLO: 27

SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ SEKTÖREL BİLEŞİMİ.

SEKTÖRLER	İŞÇİLİK	Y. MALZEMESİ	MAKİNA - DONATIM			TOPLAM
			YERLİ	İTHAL	TOPLAM	
TARIM (KAMU)	.513	.36	.045	.082	.127	1.00
TARIM (ÖZEL)	.114	.08	.756	.05	.806	1.00
MADENCİLİK	.314	.22	.112	.354	.466	1.00
ENERJİ	.171	.12	.172	.557	.709	1.00
İMALAT SANAYİ	.14	.203	.227	.43	.657	1.00
ULAŞTIRMA (KAMU)			.7	.3	1	1.00
ULAŞTIRMA (ÖZEL)	.314	.22	.157	.309	.466	1.00
TURİZM	.24	.348	.4	.012	.412	1.00
KONUT	.4	.58		.02	0.2	1.00
SAĞLIK	.28	.406	.09	.224	.314	1.00
EĞİTİM	.34	.493	.045	.122	.167	1.00
DIĞER HİZMETLER	.252	.366	.247	.135	.382	1.00

KAYNAK : YILLIK PROGRAMLAR VE FİNANSMAN DAİRESİ.

TABLO: 28

1983 YILI SABİT SERMAYE YATIRIMLARI

SEKTÖRLER	SABİT SERMAYE YATIRIMLARI			MAKİNA – TEÇHİZAT PAYI		
	KAMU	ÖZEL	TOPLAM	KAMU	ÖZEL	TOPLAM
TARIM	141655	106500	248155	17991	85839	103830
MADENCİLİK	118535	6000	124535	55237	2796	58033
ENERJİ	299390	6360	395750	212267	4509	216776
İMALAT SANAYİ	205500	228500	434000	135013	150124	285137
ULAŞTIRMA	241500	203320	444820	112539	203320	315859
TURİZM	11730	7700	19430	4832	3172	8004
KONUT	30650	230500	26115	613	4610	5223
SAĞLIK	23930	2000	25930	7516	628	8142
EĞİTİM	58070	1920	59990	9698	320	10018
DIĞER HİZMETLER	127840	27200	155040	48835	10390	59225
TOPLAM	1258800	820000	2078800	604539	465708	1070247

KAYNAK :

$$\frac{MAK.TEÇ.PAYI}{S.SER.YATIRTIMI} = \frac{1070247}{2078800} = \% 51.48$$

TABLO : 29

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI
VE MAKİNA TEÇHİZAT PAYLARI

(1982 F., MİLYAR TL)				
YILLAR	S. SERMAYE YATIRIMI	MAK.-TEÇ. PAYI (*)	MAK.-TEÇ. PAYI	YILLIK AMORTİSMAN
1979	1739.5	51.48	895.69	179.10
1980	1565.8	51.48	806.07	161.21
1981	1591.9	51.48	819.51	163.90
1982	1633.3	51.48	840.82	168.16
1983	1730	51.48	890.60	178.12
1984	1858.6	51.48	856.81	191.36
1985	2011.8	51.48	1035.67	207.13
1986	2184.2	51.48	1124.43	244.89
1987	2380.6	51.48	1225.53	245.11
1988	2602.4	51.48	1339.72	267.94
				1136.43

TABLO : 30

1983 YILINDA TASARININ UYGULANMASI HALİNDE
MATRAHTAN DÜŞÜLECEK MİKTARLAR

(1982 F.,MİLYAR TL)				
SEKTÖRLER	K. DEĞER	VASITALI VERGİ	İHRACAT K. DEĞERİ	VERGİ İADESİ
TARIM	1679.74	6.37	126.21	6.66
BANKACILIK	319.86	89.30		
KAMU HİZMETLERİ	716.80			
DENİZ YOLU, T. AR.	16.61	0.13	0.48	0.02
DEMİR YOLU, T. AR.	16.48	0.19		
HAVA YOLU, T. AR.	15.07	0.70		
T O P L A M	2782.56	96.49	126.69	6.68

KAYNAK : TABLO 23.

TABLO : 31

1983 YILINDA TASARININ UYGULANMASI HALİNDE
MATRAHTAN DÜŞÜLECEK MİKTARLAR

(1982 F.,MİLYAR TL)				
SEKTÖRLER	K. DEĞER	VASITALI VERGİ	İHRACAT K. DEĞERİ	VERGİ İADESİ
TARIM	2031.95	8.85	177.32	9.67
BANKACILIK	482.70	134.75		
KAMU HİZMETLERİ	972.47			
DENİZ YOLU, T. AR.	27.58	0.22	1.32	
DEMİR YOLU, T. AR.	18.61	0.25		
HAVA YOLU, T. AR.	21.44	1.00		
T O P L A M	3454.44		178.64	9.67

KAYNAK : TABLO 24.

TABLO : 32

KATMA DEĞER VERGİSİ UYGULANMASI HALİNDE KALKACAK VERGİLERİN
TAHSİLAT MİKTARLARI.

(1982 FİY., MİLYAR TL.)

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983 (*)
1. DAH. ALINAN İH. VER.	100	86.8	85.2	96.6	119.5	118.1	115.8	116.6	97.9	66.2	73.6	108.3
2. İŞLETME VERGİSİ	10.8	10.9	10.1	11.2	12.4	14.2	9.9	12.3	9.4	6.1	4.8	10
3. ŞEKER İSTİHLAK VER.	15.2	14.3	13.1	8.5	8.3	6.6	5.3	3	1.2	.7	.8	.8
4. NAKLİYAT VERGİSİ	5.5	4.3	3.7	5.1	3.9	3.6	2.7	3.3	2.4	2.6	3.1	3.3
5. PTT HİZMETLERİ VER.	3.5	3.4	2.5	3.4	2.9	1.5	2	4.7	4.1	4.6	4	4.2
6. SPOR TOTO VERGİSİ	.8	.6	.4	.3		.1		.1	.1	.4	1.6	2.4
7. İTHALDE AL. İŞ. VER.	57.7	58.4	66.7	72.9	102.1	86.8	61.4	49.1	41.7	46.9	46.4	64.5
T O P L A M	193.5	168.7	181.7	198	249.1	230.9	197.1	189.1	156.8	127.5	134.3	193.5
(*) TAHMİN												
% DEĞİŞİM		-7.65	1.68	8.97	25.81	-7.31	-14.64	-4.06	-17.08	-18.69	5.33	44.08
TOPLAM/GSYİH (YÜZDE)		3.5	3.1	2.9	3.36	2.99	2.48	2.39	2	1.59	1.56	2.16

- KAYNAK : DPT

MALİYE BAKANLIĞI GELİRLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ AYLIK GELİR BÜLTENLERİ

TABLO : 33

V. B. Y. K. P. DÖNEMİNDE
KATMA DEĞER VERGİSİ TÜRLERİNE GÖRE
TAHSİAT MİKTARLARI

	1983	1983 *	1988	1988 *	YIL. ORT. (%) ARTIŞ
G. S. H. TÜRÜ	841.9	9.38	1128.1	9.36	6.03
G. S. H. TÜRÜ **	670.5	7.47	979	7.29	5.56
G. S. H. TÜRÜ **	756.9	8.43	1014.4	8.54	6.03
GELİR TÜRÜ	585.4	6.52	765.4	5.35	5.51
GELİR TÜRÜ **	752.8	8.39	994.1	8.25	5.72
TÜKETİM TÜRÜ	581.4	6.48	745.1	6.18	5.09
TÜKETİM TÜRÜ	407.9	4.55	549.3	4.56	6.13
G. S. Y. İ. H.	8974.1		12055.1		6.08

* : G. S. Y. İ. H. İÇİNDEKİ PAYI (YÜZDE)

** : İHRACAT VE KAMU HİZMETLERİ MUAF.

ABSTRACT

Taxation, even though it is inefficient or unjust; or both, is a must for most of the World's modern administration.

Taxes are raised primarily to pay for public spending. Some of this spending services like health and education. Other services such as defence, the police etc. have to be provided by the State because everybody benefits, though their "consumption" cannot be measured and paid for individually. Besides, in government's plans public spending is so large that it consumes more than two-fifth or 40% of the nation's gross domestic product in one fiscal year.

In order to pay for these expenditures, taxation is one the most important way to raise resources which the government can use for achieving the socio-economic targets after making required structural improvements in the taxation system.

The latest changes in Turkey, suggest that during the V.th Plan period the increase in the income from taxation will be necessary either to use the present resources more rationally or to develop new sources of income..

One of these new sources of income could be the value added tax.

The application of Value Added Tax (VAT) has been under consideration in Turkey since 1973, but has not been implemented in spite of several draft proposals.

As it is known, VAT is a form of tax which is levied on value. created at the last production stage. In practice; there is two kinds of VAT assessment. One way considers certain reductions for capital goods, but the other applications does not.

Besides, it's financial aspect as a means of tax revenue it also helps to control the consumption demand, to have a better resource allocation, and to bring auto-control mechanism in taxation system. It can be used to promote investments and exports. Also, it is a means for fair distribution of tax burden.

In revenue terms the value added tax has been proved successful in a short span of time in number of countries. The revenue receipts from this tax occupy an important place in the inland taxes of the developing countries. The share of (VAT) varies between 2 to 10% of the G.N.P. and it's contribution amounts up to 30 % of the total tax revenues.

In order to simplify the taxation system and streamline the collection procedure it is evident that by implementation of Value Added Tax Law, the following taxes will be eliminated;

- Production Tax
- Sales Tax
- Sugar Consumption Tax
- Transportation Tax
- PTT Service Tax
- Pool Tax
- Production Tax on Imports

The Contribution of the above mentioned taxes during the years 1973-1983 was between 1,6 to 3.5 % of the G.D.P.

Repeal of these taxes and the introduction of the VAT could theoretically raise this percentages between 6.2 to 9.4 %.

By the introduction of VAT it was estimated that the collection of revenues would reach up to 4.55 % of the G.D.P., while in case of above taxes it is averaged to 2.6 % over the years 1973-1983. Accepting the cost-rise for 1983 at 25 %, the difference in revenues collected under VAT and other taxes would amount to 220.0 Billion TL. At the same time it would have established an elastic relation between tax collection and G.D.P. at one sphere.

In the EEC countries the share of VAT in G.D.P. over the years 1973-1979 varies between 3.1 % to 9.9 %. The shares of Belgium, Denmark, France and Holland is higher than the EEC member countries. The share of VAT in total tax revenue of EEC countries varies between 10-23 %.

In case of Turkey the share of (VAT) in the tax revenue of the Consolidated Budget for the year 1983 would have been around 27.2 %.

On the basis of this evaluation, i.e. the application of VAT in the EEC, and the other developing countries, it is evident that the similar results could be obtained in Turkey. However, success of VAT depends on over all attitude of the government, tax payer and the efficiency of the tax collection administration. Because, taxation is an illogical mess in many countries and mostly in the developing ones. It is also essential that a taxation system should be equitable.

In modern society two other considerations apply: Simplicity and economic efficiency. A simple tax is one that is cheap for taxman to collect, easy for the taxpayer to understand and comply with; and difficult to dodge. Economic efficiency is a harder concept to grasp. However in order to strike a balance amongst the above mentioned three criteria; equity, simplicity and efficiency, the people have to be educated and informed about the need, important and duties and functions of both the public and of the government.

The enforcement of VAT at an earliest opportunity in Turkey will not only be a step in the right direction, but it will also be in line with taxation system used in the EEC countries. Besides, its implementation at this stage, when work on the V.th Plan is under progress, it will be of much value and will have considerable economic and social benefits through the simplicity envisaged under the Value Added Tax System.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. Akalın, Güneri., Kamu Ekonomisi, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi,1981
2. Ankara İktisadi Ticari İlimler Akademisi, Katma Değer Vergisi Semineri, C.I, Ankara Emel Matbaacılık, 1973.
3. Ankara İktisadi Ticari İlimler Akademisi, Katma Değer Vergisi Semineri, C.II. Ankara, Emel Matbaacılık, 1973,
4. _____AET'de Vergi Harmanizasyonu, İktisadî Kalkınma Tesisi Yayınları,No:62,1967
5. _____AET Ülkelerinde Vergi Armanizasyonu ve Katma Değer Vergisi, İktisadî Kalkınma Tesisi Yayınları, No: 62,1973.
6. Boşgelmez, Güven., "Katma Değer Vergisi Teorisi", Maliye Dergisi, No: 4, (Temmuz-Ağustos .1973) s.10-14.
7. Bulutoğlu, Kenan., Kamu Ekonomisine Giriş, İstanbul Sermet Matbaası, 1979.
8. Devlet Plânlama Teşkilâtı, Kalkınma Planı, İkinci Beş Yıl (1968-1972) Ankara, 1967.
9. Devlet Planlama Teşkilâtı, Kalkınma Planı, Üçüncü Beş Yıl (1973-1977), Ankara, 1973.
10. Devlet Plânlama Teşkilâtı, Kalkınma Planı, Dördüncü Beş Yıl (1979-1983).Ankara, 1979.
11. Devlet Planlama Teşkilatı Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Yan Çalışmaları, (1979-1983), Ankara, 1977.
12. Devlet Plânlama Teşkilâtı, 1983 Yılı Programı, Ankara, 1983.
13. Devlet Planlama Teşkilâtı, II. Türkiye İktisat Kongresi, C. VII,Ankara, 1983.
14. Due, F. Jhon. "Gelişmekte Olan Ülkelerde Katma Değer Vergisi", "Çev.Kadri Özen" Maliye Dergisi (Mart-Nisan 1979)
15. Eğilmez, Mafi., Katma Değer Vergisi (Teori-Uygulama), Ankara Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Basımevi, 1983.
16. Erginay, Akif., Kamu Maliyesi, Ankara, Sevinç Matbaası, 1979.
17. Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Katma Değer Vergisi Seminer Tebliğleri ve Panel Özetleri, Eskişehir,E.İ.T.İ.A, Basımevi, 1976.
18. İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Vergi Reformları Kongresi Tebliğ ve Yorumları, İstanbul, Met/er Matbaası, 1981.

19. Jacobsen, Hans, Peter., Türkiye'de Katma Değer Vergisi Uygulamasına Geçilmesine İlişkin Plan Oyunu Araştırmalarının Değerlendirilmesi ve Bu Araştırmaların Devamı ve Sonuçlandırılması İle İlgili Görüşler Hakkında Rapor, Kısım I. Bonn (Teksir) Ağustos 1980.
20. Kızılyalı, Hüsnü., Türk Vergi Sisteminin Ekonomik Analizi, Ankara, Sevinç Matbaası, 1969.
21. Maliye Enstitüsü Konferansları., İstanbul, 1975.
22. Maliye Bakanlığı, Bütçe Gelirleri Yıllığı 1977-1978, Ankara, Devlet. İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1979.
23. Maliye Bakanlığı, Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısı, Ankara, Teksir, 1980.
24. Maliye Bakanlığı, Katma Değer Vergisi Kanun Tasarısı, Ankara, Teksir, 1982.
25. Nadaroğlu, Halil., Kamu Maliyesi Teorisi, İstanbul, Sermet Matbaası, 1978.
26. OECD . National Accounts Volume I (1951-1980), Paris, 1982.
27. OECD. Revenue Statistics of OECD Member Countries (1965-1980), Paris, 1981.
28. Ocakçioğlu, Bora. "Türk Vergi Yapısının Şekillendirilmesi" Para Kredi Dergisi, Sayı 6, (Mayıs, 1981), s. 29-40.
29. Reynolds, B.J. "Some Administration of a Value Added Tax", The Value Tax , Oxford, 1969.
30. Tait. A. Alain, "Katma Değer Vergisi Enflasyonistmidir", "Çev. Toper Çağlayan", Maliye Dergisi, (Eylül-Ekim) , 1981, s. 107-117.
31. Tait, A. Alain, The Value Added Tax, England, Mc. Graw Hill Book Company, 1972.
32. Uludağ, Ramazan Katma Değer Vergisi Sistemi İle Ekonomide Fiyat-Maliyet Oluşumuna Etkileri ve Geçiş Dönemindeki Sorunları, İzmir. Ege Bölgesi Sanayi Odası Yayını, 1982.